

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ**

**ДЕВ'ЯТА ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА ІНТЕРНЕТ-
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ»**

24 травня 2019 р.

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

МАРІУПОЛЬ — 2019

ББК 66.4я431
УДК 327(063)

Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу: Збірник матеріалів Дев'ятої Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції (24 травня 2019 р.) / Під заг. ред. К. В. Балабанова. — Маріуполь : МДУ, 2019. — 141 с.

Редакційна колегія:

К. В. Балабанов, д.політ.н., професор, ректор МДУ; **В. Ф. Лисак**, д.і.н., професор, декан історичного факультету; **О. В. Новакова**, д.політ.н., професор кафедри політичних наук Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова; **К. А. Трима**, к.політ.н., провідний науковий співробітник відділу політики і врядування у вищій освіті Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України; **Н. П. Пашина**, в.о. завідувача кафедри, д.політ.н., професор кафедри МВ та ЗП; **М. В. Булик**, к.політ.н., доцент кафедри МВ та ЗП; **О. Л. Гільченко**, к.політ.н., доцент кафедри МВ та ЗП; **В. О. Сенатосенко**, асистент кафедри МВ та ЗП.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики (протокол № 13 від 11.06.2019).

Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету Маріупольського державного університету (протокол № 12 від 19.06.2019).

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 327.82

НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ

Булик М. В.,

*к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Мариупольського державного університету*

В основі нормативно-правового забезпечення зовнішньої політики країни лежить «Концепція національної безпеки Республіки Білорусь», затверджена Указом Президента 9 листопада 2010 р. [2] Документ докладно характеризує міжнародну ситуацію, що складалася у світі на сучасному етапі. Так, зокрема, зазначається, що світ вступив у стадію кардинальних економічних, суспільних, військово-політичних змін, що характеризуються високою інтенсивністю та динамічністю. Водночас робиться висновок про триваючий перехід від однополярного до багатополярного світу, становлення нових центрів сили, посилення конкуренції між ними. Концепція містить тезу про формування наддержавних та транснаціональних регуляторів, які витісняють традиційну систему міждержавних противаг та стримувань.

В цих умовах автори концепції наполягають на тому, що Республіка Білорусь (РБ) є незалежною, суверенною європейською державою, яка не відноситься до жодного світового полюсу сили, проводить миролюбну зовнішню політику і прагне до отримання нейтрального статусу. Водночас відзначається, що через геополітичне становище та відкритість Білорусь піддається впливу зовнішніх геополітичних процесів, що відбуваються у сучасному світі.

Розглядаючи національні інтереси РБ у сфері міжнародних відносин, концепція зауважує на необхідності формування багатополярного світу і системи міжнародних відносин, яка б поважала верховенство міжнародного права і забезпечувала участь країни у вирішенні проблем, що є чутливими для неї. Крім того, пріоритетним для РБ є включення до колективних систем безпеки на глобальному, регіональному та двосторонньому рівні. Серед національних інтересів також відзначається забезпечення прагматичної взаємодії зі світовими центрами сили на основі взаємовигідного партнерства, рівноправ'я, взаємного врахування інтересів; позиціонування країни як демократичної правової держави тощо; укріплення міжнародних та регіональних механізмів забезпечення воєнної безпеки, партнерства та довіри; послідовний розвиток військової та військово-технічної співпраці з Російською Федерацією (РФ).

Перераховуючи загрози національній безпеці Білорусі, концепція виокремлює наступні:

- посягання на незалежність, територіальну цілісність, суверенітет та конституційний лад РБ;

- нав'язування РБ політичного курсу, що не відповідає її національним інтересам, втручання зовні у внутрішньополітичні процеси.

У свою чергу, серед зовнішніх джерел загроз національній безпеці РБ концепція визначає такі:

- наявність протиріч між провідними суб'єктами світової політики, що може призвести до зниження дієздатності систем міжнародної та регіональної безпеки;

- зіткнення геополітичних інтересів провідних центрів сили в умовах переходу до багатопольного світу;

- використання щодо РБ економічних та ресурсних інструментів тиску;

- втручання у міжнародні процеси сил, що не є визнаними суб'єктами міжнародних відносин;

- міжнародний тероризм, незаконний оборот технологій та обладнання подвійного призначення, зброї, боєприпасів, радіоактивних матеріалів тощо;

- послаблення міжнародних організацій та інтеграційних структур, участь в яких бере РБ;

- діяльність спецслужб, організацій, іноземних громадян, що спрямована на шкоду національним інтересам РБ [2].

Концепція докладно аналізує джерела загроз національній безпеці РБ і в інших сферах. Так, у галузі економіки відзначається погіршення умов зовнішньої торгівлі, кредитування та інвестування, використання заходів протекціоністського та дискримінаційного характеру проти білоруських товарів, розвиток транзитних коридорів в обхід країни тощо. Зазначаються загрози й через послаблення національно-культурної ідентичності білоруської діаспори, зростання кількості нелегальних мігрантів, інформаційне протиборство між провідними світовими центрами сили тощо. У військовій сфері зазначається, що зростають загрози через поширення зброї масового ураження, прагнення окремих держав вирішувати суперечності воєнним шляхом, розширення військово-політичних союзів або прийняття ними на себе глобальних функцій.

У концепції перераховуються також і заходи щодо захисту національних інтересів від зовнішніх загроз, зокрема:

- проведення збалансованої багатовекторної зовнішньої політики, що заснована на принципах взаємоповаги, рівності, партнерства та невтручання у справи суверенних держав;

- своєчасне виявлення та попередження спроб втручання у внутрішні справи РБ;

- збереження глобальної ролі ООН та Ради Безпеки ООН у забезпеченні міжнародної безпеки;

- продовження послідовного курсу у сфері ядерного роззброєння; боротьби з міжнародним тероризмом, транснаціональною злочинністю, нелегальною міграцією тощо;
- участь РБ у діяльності ОБСЄ;
- формування повноцінного митного союзу та Єдиного економічного простору;
- співпраця з субрегіональними міжнародними організаціями, зокрема: СНД, Центральноевропейською ініціативою, ОЧЕС, Радою держав Балтійського моря тощо;
- збереження та укріплення основ Союзної держави, реалізація потенціалу стратегічного партнерства з РФ;
- розвиток повноформатної співпраці з державами Європейського Союзу, відміна дискримінаційних заходів щодо РБ, її включення до міжнародних проектів, які передбачають транспортування енергоносіїв та експлуатацію транспортних коридорів;
- поглиблення відносин з Китаєм, Венесуелою, Індією, В'єтнамом, Бразилією тощо;
- розвиток діалогу з США на принципах рівноправ'я, взаємоповаги та партнерства.

Засади зовнішньої політики РБ базуються за Законі № 60-3 «Про затвердження Основних напрямів внутрішньої та зовнішньої політики Республіки Білорусь» від 14 листопада 2005 р. [1] Так, зокрема, основними принципами зовнішньої політики РБ є:

- дотримання загальноприйнятих принципів та норм міжнародного права;
- відповідність зовнішньополітичних цілей потенціалу держави;
- підвищення ефективності політичних, правових, зовнішньоекономічних та інших інструментів захисту суверенітету РБ;
- розвиток всебічного співробітництва з іноземними державам, міжнародними організаціями тощо;
- добровільність входження та участі в міжнародних організаціях та міждержавних утвореннях;
- прихильність політиці послідовної демілітаризації міжнародних відносин;
- відсутність територіальних претензій до суміжних держав, невизнання територіальних домагань до РБ.

Закон чітко визначає цілі зовнішньої політики РБ – захист державного суверенітету та територіальної цілісності держави, захист прав, свобод та законних інтересів громадян, громадських та державних інтересів.

Основними завданнями зовнішньої політики є:

- сприяння дотриманню стабільного, справедливого, демократичного світопорядку, що базується на загальноприйнятих принципах міжнародного права;
- рівноправна інтеграція РБ до світового політичного, економічного, наукового, культурного та інформаційного простору;

– створення сприятливих зовнішньополітичних та зовнішньоекономічних умов для підвищення рівня добробуту народу, розвитку потенціалу держави;

– формування добросусідських відносин з суміжними державами тощо.

Пріоритетними напрямками зовнішньої політики РБ відповідно до інформації МЗС країни є:

– держави-сусіди, насамперед, Російська Федерація, співробітництво з якою базується на основі Договору про утворення Союзної держави Білорусі та Росії;

– участь в інтеграційних об'єднаннях на пострадянському просторі: ЄАЕС, СНД, ОДКБ;

– відносини з Європейським Союзом та його членами

– нормалізація діалогу з США;

– розвиток всебічного стратегічного партнерства з КНР, державами Азії, Африки та Латинської Америки;

– участь у діяльності ООН тощо [1].

Таким чином, попри відсутність повноцінної стратегії зовнішньої політики Республіки Білорусь нормативно-правове забезпечення її функціонування перебуває на рівні, який дозволяє захищати національні інтереси держави. Водночас, слід відзначити декларативний характер окремих положень обох основних документів у сфері зовнішньої політики, які не відповідають політичним реаліям Білорусі та геополітичній ситуації в цілому.

Список використаних джерел

1. Закон Республіки Беларусь 14 ноября 2005 г. № 60-З «Об утверждении Основных направлений внутренней и внешней политики Республики Беларусь» <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=H10500060> (Дата звернення: 30.05.2019).
2. Указ Президента Республики Беларусь 9 ноября 2010 г. № 575 «Об утверждении Концепции национальной безопасности Республики Беларусь». URL: <http://pravo.by/document/?guid=3871&p0=P31000575> (Дата звернення: 30.05.2019).

УДК 327(575.1)»2017/03»

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УЗБЕКИСТАНУ ПРИ Ш. МІРЗІЙОЄВІ

Клюс В. В.,

студент III курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Зміни, внесені урядом Узбекистану за час правління Мірзійоєва, викликали величезний ажіотаж серед міжнародної спільноти. Більш ніж за два

роки свого президентства Мірзієєв зміг налагодити відносини з усіма сусідами, значно наростити взаємодія з Афганістаном, і зміцнити співпрацю з регіональними та світовими державами: Росією, КНР і США. У самому Узбекистані спостерігаються кардинальні позитивні зміни, здійснюються масштабні реформи з активного розвитку і модернізації країни.

Однак, такого рівня очікування і ажіотаж не є безпрецедентним в історії зовнішньої політики Узбекистану. Нинішній і перший в історії концептуальний документ в області зовнішньої політики викликав аналогічне хвилювання, як до, так і після його прийняття 1 серпня 2012 року. Даний документ визначив два основних напрямки зовнішньої політики. По-перше, він встановив військовий нейтралітет, заборонивши вступ у військово-політичні блоки, розміщення іноземних військових баз на території Узбекистану і відправку військ для участі у військових конфліктах за кордоном, включаючи миротворчі місії. По-друге, він оголосив Центральну Азію пріоритетним регіоном зовнішньої політики Узбекистану. Ці зміни стали фундаментальними основами зовнішньої політики Узбекистану [4].

Обговорення та прогнози вишикувалися навколо наступних питань: чи відмовиться Узбекистан від військового нейтралітету або залишиться позаблоковою державою, чи відновить угоду про військове співробітництво з США, або ж знову приєднається до ОДКБ і стане членом ЄЕС, та чи вибере уряд Узбекистану інший регіон, замість Центральної Азії, пріоритетним для зовнішньої політики.

Нова Військова доктрина Узбекистану, прийнята 9 січня 2018 року, закріпила військовий нейтралітет, вперше заявлений в нинішній концепції. Аналогічним чином, доктрина забороняє вступ у військові блоки, розміщення іноземних військових баз і відправку військ для участі в конфліктах за кордоном [2]. Це свідчить про те, що в концепція зовнішньої політики 2012 року було сформовано довготривале бачення, яке базується на національних інтересах, що не було особистою забаганкою Карімова. Найважливіше положення концепції, військовий нейтралітет, відтепер стало невід'ємною частиною військової доктрини Узбекистану.

Мірзієєв продовжив політику неприєднання і багатовекторності між світовими державами за допомогою врівноваженої взаємодії з КНР, Росією та США. Єдина відмінність при Мірзієєві – це масштаб і інтенсивність співпраці з цими державами. Карімов також намагався вести багатовекторну і збалансовану зовнішню політику, але не зміг зробити це на тому ж масштабі і з таким же успіхом, як це зараз робить його наступник. Державні візити Мірзієєва в Москву, Вашингтон і Пекін призвели до розширення політичного та економічного співробітництва. Узбекистан продовжив договори щодо співпраці з Південною Кореєю, яка є основним інвестором в автомобільну промисловість країни, уряд країни активізував відносини з Туреччиною після довгого непростого періоду відносин в роки правління Карімова [3].

Також Мірзієєв здійснює акцент на Центральну Азію, наголошуючи на важливість цього регіону для дипломатії Узбекистану. Мірзієєв підтвердив прихильність більш активно вибудовувати добросусідські відносини в Стратегії

дій по п'яти пріоритетних напрямів розвитку Узбекистану на період з 2017 по 2021 рік. Частина даного документа, присвячена зовнішньої політики, заявляє, що «створення поясу добросусідства, безпеки і стабільності навколо Узбекистану» буде одним із пріоритетів зовнішньої політики при Мірзійоєві. Уряд держави розуміє, що для розвитку своєї економіки Узбекистан повинен працювати зі своїми сусідами для того, щоб вирішити давні прикордонні і водні проблеми, «відновити енергетичне співробітництво і транспортну інфраструктуру, а також провести лібералізацію візового режиму» [1].

Таким чином, Зовнішньополітичні досягнення Мірзійоєва можна назвати продовженням зовнішньополітичного курсу, встановленого адміністрацією Карімова в концептуальному документі 2012 року. Зовнішньополітичні зміни при новому президенті часто називають «новою ерою» і аналізують окремо від зовнішньої політики його попередника Карімова. Будучи більш масштабною та інтенсивною, зовнішня політика при Мірзійоєві з одного боку не має значущої схожості з підходом Карімова, але з іншого – вона все ж таки є реалізацією планів, намічених першим президентом.

Список використаних джерел

1. Бекмурзаев Н. Что ожидать от новой концепции внешней политики Узбекистана? URL: https://cabar.asia/ru/chto-ozhidat-ot-novoj-kontseptsii-vneshnej-politiki-uzbekistana/#_ftn5 (дата звернення: 10.05.2019)
2. Закон республики Узбекистан от 9 января 2018 года №ЗРУ-458 Об оборонной доктрине Республики Узбекистан. URL: http://base.spinform.ru/show_doc.fwx?rgn=102814 (дата звернення: 10.05.2019)
3. Соков К. Пять приоритетов Стратегии развития Узбекистана. URL: <https://www.ritmeurasia.org/news--2017-02-16--pjat-prioritetov-strategii-razvitija-uzbekistana-28447> (дата звернення: 10.05.2019)
4. Узбекистан обновит Концепцию внешнеполитической деятельности. URL: <https://uz.sputniknews.ru/politics/20180406/7903824/uzbekistan-mid.html> (дата звернення: 10.05.2019)

УДК 327(485):34

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ШВЕДСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ

Чокотило Н. Е.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

В умовах глобалізації пост-біполярна система міжнародних відносин зазнала значних трансформацій, збільшується частота та інтенсивність міжнародних конфліктів, які з огляду на взаємозв'язок держав та регіонів мають тенденцію до набуття глобального характеру. Враховуючи зазначене, значний науковий інтерес представляє дослідження окремих стратегій

зовнішньої політики держав в цьому контексті, зокрема вивчення досвіду нейтральних держав, до яких належить Швеція. Нейтралітет для цієї держави є давньою політичною традицією, формує сьогодні важливу частину фундаментальної основи зовнішньополітичної стратегії Швеції, він має довгу історію та низку особливостей, що відрізняють його. Головною особливістю шведського нейтралітету є його документально неоформлений характер, що обумовлює необхідність дослідження його правових засад.

Шведський нейтралітет пройшов довгий шлях становлення, в рамках якого можна виділити низку етапів. Перший етап починається з часу Наполеонівських війн (1814 р.), саме з цього моменту Швеція перестає брати участь у військових конфліктах. Це було потрібно тому, що країна перестала відігравати роль провідної держави та була не в змозі в повній мірі гарантувати безпеку своєму народу. Другий етап доводиться на Другу Світову війну (1939 р.), коли боячись загрози з боку Росії та не бачачи в Лізі Націй повноцінного захисника своєї територіальної цілісності, вона змінила свій позаблоковий статус на статус «не ворожості». Третій етап припадає на часи «холодної війни», коли статус країни позначався як «позаблоковість у мирний час, націлена на нейтралітет під час війни». Ці переміни були пов'язані з кардинальними змінами на міжнародній арені в ту пору. Четвертий етап починається з закінченням «холодної війни» та продовжується й досі, на нього впливають фактори глобалізації та політична обстановка у світі. Країна хоч зберегла свій позаблоковий статус, але активно співпрацює в важливих для неї питаннях безпеки та у випадку загрози миру [1].

Не зважаючи на те, що Швеція слідує цій політиці з 1814 року, до сих пір ведуться дискусії щодо документу, який першим би вказував та підтверджував її нейтральний статус. Швеція підписала кілька конвенцій, в яких робилися спроби спільно з іншими державами виробити загальні правила нейтралітету. Це такі конвенції, як «Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку сухопутної війни» та «Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку морської війни» 1907 р. У них докладно міститься інформація про права і обов'язки нейтральних держав. У конвенціях закріплені правила про недоторканність території нейтральних держав; про заборону розпочинати військові дії в територіальних водах нейтральної країни; про обов'язок нейтральної країни не перешкоджати вивезенню або транзиту зброї, військових; про заборону на суші, на території нейтральних вод та портів встановлювати пристосування, призначені служити засобом повідомлення між воюючими силами; про заборону передачі нейтральної держави державі воюючої військових судів, бойових припасів; про правила щодо військових судів [2].

Також треба зауважити, що у функції цих конвенцій входило усунення лише тимчасових перешкод, які загрожують державам. Їх рішення не були розраховані на довгостроковий період. Незважаючи на цей факт, ці угоди мають велике значення при вивченні засад шведського нейтралітету. Вони пояснюють мотиви політики нейтралітету Швеції та її основи.

Більшість істориків дотримуються думки, що історія шведського нейтралітету починається після Віденського конгресу. Її пов'язують зі шведсько-норвезькою унією 1834 року. Вона передбачала загального для обох країн монарха і загальну зовнішню політику, але зі збереженням власної конституції, парламенту і законів. Тобто накладала певні обмеження на автономію країн. Декларація стала наслідком побоювань двох країн щодо країн Балтії, які могли стати ареною бойових дій. Бо на той момент Росія стала укріпляти свої позиції на Аландських островах, і далі поширювати свій вплив. Тому скандинавські країни були зобов'язані прийняти превентивні заходи і забезпечити собі безпеку таким чином.

Далі Швеція підтверджувала свій нейтральний статус у Першій та у Другій Світових війнах, наприклад, у Заяві Конституційного комітету № 17 1930 року. У ньому йде мова про дотримання правил політики нейтралітету під час війни або військового конфлікту: «У воєнний час, з урахуванням правил нейтралітету, буде призупинено поставки зброї, а також боєприпасів та військової техніки». [3]

В умовах глобалізації Швеція поступово почала відходити від політики нейтралітету, це можна простежити у звіті комітету з конституційних і закордонних справ Швеції від 2002 року: «Нейтральна лінія політики безпеки при появі конфліктів працювала добре. Але в майбутньому безпека - це щось більше, ніж просто відсутність військових конфліктів. Для нашої країни скоріш за все буде краще співпрацювати з іншими країнами в галузі безпеки. На глобальному рівні це буде проявлятися у підтримці Організації Об'єднаних Націй. А також через наше членство в Європейському Союзі, основною метою якого є запобігання війні на європейському континенті. Адекватна обороноздатність – це головне для шведської політики безпеки зараз» [4].

Отже, ми можемо зробити висновок, що шведський нейтралітет має багату історію, а його правові основи серед дослідників визивають чимало дискусій. Базові документи, на які ми можемо спиратися при вивченні феномену шведського нейтралітету: «Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку сухопутної війни», «Конвенція про права і обов'язки нейтральних держав і осіб у випадку морської війни», шведсько-норвезька декларація. А також це заяви та звіти парламенту, й виступи провідних політиків шведської держави щодо політики нейтралітету.

Основними документами, що відображають напрями зовнішньої політики Швеції, є стенограми щорічних дебатів з питань зовнішньої політики в риксдагу. Але й там політика нейтралітету не закріплена.

Головною особливістю шведської політики є те, що сам принцип нейтралітету не закріплений ні в Конституції, ні в національних, ні в міжнародних актах, ні в інших законодавчих документах, на відміну від інших нейтральних країн, таких як Швейцарія та Австрія. Також його не підтвердила жодна країна чи міжнародна організація.

І хоча в останні роки Швеція поступово відходить від політики нейтралітету, все ж таки ця тема залишається актуальною для розглядання, бо в останні десятиліття, як ми бачимо, існує тенденція до збільшення регіональних

конфліктів. І держави, розглядають нейтралітет в якості однієї з форм вирішення конфліктів за допомогою діалогу і пошуку взаємовигідних рішень.

Список використаних джерел

1. Joesten J. Phases in Swedish Neutrality. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/sweden/1945-01-01/phases-swedish-neutrality> (дата звернення: 05.05.2019).
2. Hague Convention (V) Respecting the Rights and Duties of Neutral Powers and Persons in Case of War on Land. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ddca4e14.html> (дата звернення: 06.05.2019).
3. Konstitutionsutskottets utlåtande 1930:Ku17 (Заява Конституційного комітету № 17 1930 року). URL: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/utlatande/konstitutionsutskottets-utlatande-nr-17_DR10Ku17/html (дата звернення: 07.05.2019).
2. Sammansatta konstitutionsoch utrikesutskottets betänkande 2002/03 (Звіт комітету з конституційних і закордонних справ від 2002/03). URL: http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/eus--yttre-forbindelser-i-ett_GQ01KUU2/html (дата звернення: 07.05.2019).

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

УДК 327.82

СТРУКТУРІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ

Трофименко М. В.,

*к. політ. н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету*

Публічна дипломатія надає державам інструменти зменшення негативного впливу на їх імідж в очах міжнародної громадськості, спричиненого подіями в їх історії, сучасними конфліктами всередині держави та з іноземними країнами, внутрішньополітичними процесами з негативним забарвленням тощо. Більш того, реалізація публічної дипломатії забезпечує не тільки позитивне сприйняття держави світовою спільнотою, а й сприяє підтримці її внутрішньо та зовнішньополітичного курсу з боку інших держав, грає важливу роль в забезпеченні національної безпеки.

Особливої актуальності формування публічної дипломатії набуває для України. Після незаконної анексії Автономної Республіки Крим, початку збройної агресії Російської Федерації на Сході України, самопроголошення так званих Донецької та Луганської народних республік, підтримуваних РФ, Україна значно активізувала розвиток своєї публічної дипломатії. При цьому, обираючи її модель, Україна активно використовує досвід інших держав, особливо країн, що мають подібні виклики, зокрема подолання комуністичного минулого, демократизація суспільства, євроінтеграція, протидія всебічному російському впливу, пошук власної ніші в міжнародних відносинах тощо.

Наслідуючи приклад країн Центральної та Східної Європи, Україна структурує свою публічну дипломатію. Так, в Міністерстві закордонних справ України у грудні 2015 року було створене Управління публічної дипломатії. Три основних завдання Управління: розвиток відносин з громадськістю, громадськими об'єднаннями та медіа інших країн та України; реалізація іміджевих, культурних та інформаційних проектів України за кордоном; координація заходів інших органів виконавчої влади у цих сферах. До компетенції Управління відносяться зв'язки з медіа, в тому числі з онлайн-платформами, культурна дипломатія та реалізація іміджевих проектів. Створення Управління публічної дипломатії, за словами Міністра закордонних справ України Павла Клімкіна, означає впровадження в системі Міністерства публічної дипломатії як нового механізму популяризації України у світі та взаємодії з громадськістю, з огляду на це МЗС буде з урахуванням вже набутого досвіду спільно з іншими органами влади та народною дипломатією ще активніше розказувати світові про Україну. Управління публічної

дипломатії було утворене в рамках масштабної реформи дипломатичної служби. Також варто зазначити, що концепція публічної дипломатії вперше була впроваджена в роботу зовнішньополітичного відомства України. При цьому передбачається, що співробітники Управління застосуватимуть найкращі міжнародні практики публічної дипломатії. Управління очолює Анатолій Соловей, кар'єрний дипломат, який працює в МЗС України з 1999 року, працював у посольствах України в Бельгії та Великій Британії [8].

У грудні 2018 року вперше Міністерством закордонних справ України був опублікований звіт щодо основних результатів діяльності публічної дипломатії МЗС у 2017-2018 роках [1].

У звіті зазначається, що у 2017-2018 рр. був закладений фундамент для розвитку важливої складової м'якої сили України – публічної дипломатії МЗС, що мала б з'явитися ще чверть століття тому. Сьогодні цей потужний інструмент нарешті створений, запрацював і на постійній основі дає якісний результат там, де є українська дипломатична присутність. Акцентується увага на тому, що для цього було створено всі необхідні структури та передумови: Управління публічної дипломатії МЗС, Український інститут, нормативно-правову базу та забезпечено фінансовий ресурс. Так, у 2018 році у рамках публічної дипломатії МЗС реалізовано 197 іміджевих проєктів. На 2019 рік заплановано 240.

Автори звіту зауважують, що важливим інструментом системної презентації України за кордоном має стати новостворений Український інститут. Для цього у 2017-2018 рр. було розроблено статут, проведено конкурс та призначено генерального директора Українського інституту. Перші закордонні відділення Інституту мають запрацювати у Берліні, Парижі, Варшаві та Римі. Першим масштабним тестовим завданням установи стане проведення року української культури в Австрії у 2019 році.

В рамках публічної дипломатії України, як зазначено в аналітичному звіті, успішно реалізований у 2018 році флагманський проєкт – світове турне фільму «Кіборги» про героїчних захисників Донецького аеропорту. Покази «Кіборгів» протягом року відбулися у 30 країнах Європи та Америки. Кожен показ супроводжувався дискусією за участю творців фільму, українських та іноземних політиків, дипломатів, українських бійців-учасників тих подій. Українське МЗС зауважує, що в РФ серйозно занепокоєні реакцією міжнародної спільноти на покази «Кіборгів» та вважає це найкращим знаком якості роботи МЗС. Окремо у звіті зауважується, що співпраця МЗС з вітчизняною кіноіндустрією є повноправною історією успіху. За активного сприяння та підтримки МЗС проходить Український івент у Каннах, представлення українського кінопродукту на фестивалях Берлінале, TIFF, Let's SEE Film Festival, Durban Film Festival, оscarівської кампанію українських стрічок та участь в анімаційному MifaMarket у французькому Аннесі. Проведення українськими дипломатами днів українського кіно в Австралії, Австрії, Бельгії, Нідерландах, Литві, Чехії та інших країнах і культурних столицях вже стало щорічною традицією. В рамках розвитку публічної

дипломатії України планується й надалі надавати українському художньому, документальному та анімаційному кіно всебічної підтримки.

У звіті зазначено, що не менш важливим є також практичне сприяння українському книговидавництву у відкритті нових перспективних майданчиків. Вже традиційною стала участь України у Франкфуртському ярмарку, Buch Wien, книжкових ярмарках у Варшаві, Белграді, Празі, Бейруті, Кувейті та Абу-Дабі. Лише у 2018 році було відкрито для української літератури всесвітньо відомий паризький Salon du Livre та книжковий ярмарок у Буенос-Айресі. У планах МЗС допомагати участі українських видавців у провідних міжнародних книжкових ярмарках.

У звіті особливо зауважується, що однією з справжніх перемог публічної дипломатії України стало започаткування експертної дипломатії, в рамках якої МЗС має змогу забезпечити участь експерта-неурядовця, громадського діяча або митця там, де це потрібно Україні. У 2018 році реалізовано близько 60 таких поїздок. Першими успішними прикладами цієї роботи є візити кримськотатарських лідерів та родичів українських політв'язнів Є.Панова та П.Гриба до Лондона, В.Жемчугова до США. Відбулися поїздки за участю С.Жадана, А.Куркова, О.Забужко, Ю.Андруховича, Т.Прохаська, О.Ірванця, велопробіг «Чумацький шлях в Америку». Успішно триває спільний проект з Громадською радою при МЗС та центром «Українська призма» щодо започаткування мережі експертних форумів із країнами-сусідами.

У звіті звертається увага на те, що МЗС активно використовує потужний інструментарій культурної дипломатії, в рамках якої МЗС надало сприяння виступам Дах Дотерс, Онуки, оркестрів Львівської (INSO) та Київської філармоній, Національної опери, Національного театру оперети, «Київських солістів», Симфонічного оркестру українського радіо та багатьом іншим. Фестиваль «МЗС Open Air» став традицією і культурною візитівкою МЗС. Міністерством було надано підтримку участі українських митців у міжнародних фестивалях Burning Man, DonauInselFest, Paris l'Eté, Week-end à l'Est–Paris, Vienna Fashion Week, Eindhoven Design Week, Le Printemps des poète. Виставкам сучасного українського мистецтва: Відень, Чикаго, Страсбург, Тбілісі, Будапешт, Берлін. Успішному року мов в Україні та Німеччині-2018, підготовці року української культури в Австрії-2019.

Одним з пріоритетів публічної дипломатії України, як зауважується у звіті, була дипломатія соціальних мереж, головною метою якої є інформаційне забезпечення реалізації пріоритетів зовнішньої політики України, протидія російській пропаганді та промоція позитивного іміджу України за кордоном. У 2017-2018 роках МЗС були успішно проведені інформаційні кампанії: до Євробачення-2017, Лондонської конференції реформ, до чемпіонату «FIFA 2018», #CorrectUA (щодо транслітерації українських топонімів), кампанії на підтримку українських військовополонених, деокупації Криму #CrimealsBleeding, запровадження безвізового режиму з ЄС тощо. Загальне охоплення проведених МЗС кампаній становить близько 14 млн. іноземців [5, с. 280].

Таким чином, варто зазначити, що Україна розбудовує структуру публічної дипломатії. Одним з найбільш значущих рішень у цьому контексті було створення в структурі українського МЗС Управління публічної дипломатії з метою активізації використання найкращих практик публічної дипломатії світу в інтересах України.

Список використаних джерел

1. Основні результати діяльності публічної дипломатії МЗС у 2017-2018. URL: <https://mfa.gov.ua/mediafiles/files/misc/2018-12-21/PD2017-2018.pdf>. (дата звернення 14.05.2019).
2. Питання діяльності державної установи «Український інститут»: Наказ Міністерства закордонних справ України від 15 лютого 2018 року №82. URL: https://mfa.gov.ua/mediafiles/files/misc/2018-02-15/2018-02-15_nakaz82.pdf. (дата звернення 14.05.2019).
3. Платонова А. Володимир Шейко: «Український інститут представлятиме інтереси і цінності сучасної української політичної нації». LB.ua. 2018. URL: https://lb.ua/culture/2018/06/13/400222_volodimir_sheyko_ukrainskiy.html. (дата звернення 17.05.2019).
4. Трофименко М. В., Балабанов К.В. (2013) Дипломатична та консульська служба: підручник для студентів ВНЗ. Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2013. 432 с.
5. Трофименко М.В. Інституціоналізація публічної дипломатії України. Вісник МДУ. 2019. №22-23. С 267-282.
6. Український інститут. URL: <http://ui.org.ua/>. (дата звернення 17.05.2019).
7. Умови проведення конкурсу на посаду генерального директора державної установи «Український інститут». URL: <https://mfa.gov.ua/ua/page/open/id/5213>. (дата звернення 10.05.2019).
8. Управління публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/ua/about-mfa/structure/staff>. (дата звернення 11.05.2019).
9. Banda.agency: рекламне агенство. URL: <http://banda.agency/>. (дата звернення 10.05.2019).
10. Cull N. J. (2009) Public Diplomacy: Lessons from the Past // Los Angeles: Figueroa Press, 2009. 61 p.
11. Cull N. J. 'Public Diplomacy' Before Gullion: The Evolution of a Phrase. URL: <http://uscpublicdiplomacy.org/pdfs/gullion.pdf>. (дата звернення 12.05.2019).
12. Place Branding and Public Diplomacy. URL: <http://www.palgrave.com/gp/journal/41254>. (дата звернення 13.05.2019).
13. Routledge Handbook of Public Diplomacy (2009) / [Nancy Snow, Philip M. Taylor, Nicholas J. Cull, Michael Vlahos and others]; edited by Philip M. Taylor. New York: Routledge, 2009. 382 p.
14. Szondi, G. (2009) Central and Eastern European Public Diplomacy // Routledge Handbook of Public Diplomacy. New York: Routledge, 2009. P. 292–313.

УДК 327(477+71)

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Шаманков А. Р.,

студент IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Маріупольського державного університету

Сучасний етап відносин між Україною та Канадою є найбільш важливим, тому що саме сьогодні наша держава переживає найбільш тяжкі часи. Саме Канада надає нам найбільшу та всебічну підтримку у збереженні нашої територіальної цілісності та суверенності. Канада активно підтримує демократичні зміни в Україні після перемоги Революції Гідності, надаючи та сприяючи політично, фінансово і технічно проведенню важливих реформ у нашій державі.

Двосторонні відносини України та Канади мають давню історію та охоплюють великий спектр сфер. Особливість українсько-канадського співробітництва обумовлена наявністю 1,2 мільйонної української діаспори, яка, представляючи собою нееконімічну групу тиску, активно включена в процес формування українсько-канадських відносин.

Українські канадці стають ініціаторами та безпосередніми дійовими особами як виконавці, керівники, експерти і консультанти численних проектів і програм двостороннього співробітництва. Українська діаспора, в свою чергу, зіграла значну роль в формуванні іміджу незалежної України в Канаді, в популяризації української внутрішньої та зовнішньої політики, що сприяло формуванню дружніх взаємовигідних відносин між двома країнами.

До основних сфер співробітництва між державами відносяться співробітництво в сфері освіти та співробітництво в сфері економіки. Про це свідчить наявність досить великої кількості міжнародно-правових актів.

Канадський уряд сприяв розвитку освіти України через проведення семінарів і тренінгів для викладачів освітніх закладів, фінансування та допомогу у формуванні навчально-методичних матеріалів, а також через запровадження обмінів для студентів, учнів та викладачів освітніх закладів.

Це все позитивно вплинуло на розвиток освіти в Україні та зміцнило зв'язок між Україною і канадцами українського походження. Канада на сьогодні є для нашої держави основним партнером та підтримкою на міжнародній арені. Про це свідчить активна позиція Канади на міжнародній арені в українській кризі.

Отже, відносини з Канадою є перспективним напрямком для зовнішньополітичної стратегії України. Канада підтримує нашу державу

та сприяє її розвитку, а також допомагає в подоланні української кризи. Питання України в Канаді завжди стоятиме на порядку денному. І позиція Канади на міжнародній арені завжди буде на користь Україні. А підтримка Канади буде тільки посилюватись.

Враховуючи завершення процесу створення зони вільної торгівлі між Україною та Канадою, можна говорити, що традиційний торговельно-

економічний і гуманітарний партнер в перспективі може стати «вікном» в країни Північної і Латинської Америки.

Це, в свою чергу, підвищить можливості України розвивати активні відносини з сучасними центрами сили, включаючи США і Бразилію. Україна зможе не тільки інтенсифікувати торговельно-економічне співробітництво і збільшити обсяги американських інвестицій в своїй економіці, а й активізувати співпрацю в таких пріоритетних галузях, як енергетика.

Таким чином, враховуючи активність і авторитет Канади у міжнародних організаціях, можна відзначити перспективні сфери співробітництва України з цією державою.

Україна і Канада активно співпрацюють в рамках міжнародних організацій. Передусім це стосується ОБСЄ та врегулювання міжнародних конфліктів, особливо при проведенні операцій по підтриманню миру. Україна, прагнучи до глибшої інтеграції із світовою спільнотою, має частіше звертатися до Канади як посередника. Канадська дипломатія може виступати з'єднувальною ланкою між Україною і державами «великої сімки», сприяти залагодженню українсько-російських суперечностей, зблизити Україну з країнами НАТО, скласти протекцію Україні в міжнародних фінансових установах.

Таким чином, Україна та Канада залишаються одними із головних зовнішньополітичних союзників. Від Канади наша країна постійно отримує політичну, фінансову, гуманітарну та військово-технічну підтримку. У нашої держави з цією країною завжди були особисті відносини завдяки чисельній українській діаспорі. Крім того, останніми роками країни зближує спільна загроза – обидві межують з агресивно налаштованою Росією та однаково налаштовані на протистояння дестабілізаційним діям Москви.

Важливою сферою україно-канадського співробітництва має стати запозичення канадського зовнішньополітичного досвіду, оскільки власний український досвід у цій сфері не є достатнім. Тому корисним може бути канадський досвід налагодження відносин з могутнім сусідом. Досвід Канади свідчить, що єдиною істотною противагою американському впливу може бути не орієнтація на якусь окрему державу, а активна участь у міжнародному житті і насамперед у міжнародних організаціях. Отже, у своїх відносинах з великою державою середня держава, якою є Україна, повинна покладатися на принцип інтернаціоналізму і багатосторонності більше, ніж на принцип «балансу сил».

На сьогодні Канада розглядає Україну як державу, на яку спрямована першочергова увага та яка виступає головним реципієнтом військово-технічної допомоги від канадської сторони. Останніми роками така допомога включає надання нелетальної військової зброї, систем тактичного зв'язку, переносного польового госпіталю, обладнання для утилізації вибухонебезпечних боєприпасів, тактичних аптечок, окулярів нічного бачення, бронежилетів та кевларових шоломів, індивідуального спорядження та обмундирування. Таке обладнання є життєво важливим на полі бою та дозволяє підвищити ефективність дій ЗСУ, зменшуючи при цьому фінансове навантаження на український бюджет.

Що стосовно Канади, то наша держава їй потрібна як стратегічний партнер. Україна подолавши кризу, відіграватиме значну роль у європейських економічних і військово-політичних структурах. А Канада буде мати в свою чергу союзника, через якого зможе ширше представляти свої інтереси в Європі.

В цілому, двостороння лібералізація торгівлі України та Канади буде сприяти подальшому зростанню добробуту країн на базі заємовигідного розвитку зовнішньоекономічної діяльності та особливо її зовнішньоторговельної складової за рахунок зменшення рівня тарифних і не тарифних обмежень.

Співробітництво з Україною дає змогу Канаді підкреслити своє значення як активного міжнародного актора, зацікавленого у мирному вирішенні конфліктів, що призводять до порушення прав і свобод людини; а також у врегулюванні деструктивних тенденцій в регіоні Центральної та Східної Європи, які призводять до порушення геополітичної стабільності та підривають систему північноатлантичної безпеки. Для України ж співпраця з канадською стороною дає можливість не лише отримувати допомогу і преференції, розвивати зв'язки з однією з провідних демократичних держав світу та підвищувати свій міжнародний статус - для нашої держави відносини з Канадою – це можливість бути почутою на світовій арені гравців, які не повною мірою усвідомлюють рівень загрози з боку Російської Федерації. Саме тому взаємодія між двома країнами має відбуватися на різних рівнях співпраці: між політичними елітами, оборонними відомствами, економіками та суспільствами.

Як країни зі схожими підходами та принципами, Україна і Канада мають скористатися тісними історико-культурними зв'язками для побудови такого стану відносин, від якого обидві отримуватимуть максимальну вигоду.

Список використаних джерел

1. Баран Е. Канадське співробітництво з Україною. Зовнішня торгівля // Зовнішня торгівля. 1999. № 1–2.
2. Головаш. Б.Е «Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України та Канади» URL : <http://www.economyandsociety.in.ua/eng/journal-9/16-stati-9/812-golovash-b-e> (дата звернення: 01.04.2018)
3. Горбатюк Н. П. Роль української діаспори Канади в формуванні українсько-канадських відносин URL : <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/21802.html> (дата звернення: 02.04.2018)
4. Декларація про відносини між Україною і Канадою від 22 вересня 1991 року. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/124_028 (дата звернення: 22.03.2018)
5. Декларація про економічне співробітництво між Україною і Канадою від 7 липня 1992 року URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/124_006(дата звернення: 01.04.2018)

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 327(27) «74/117»

ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІМПЕРАТОРА ТРАЯНА

Алескерова Г. Ш.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Актуальність обраної проблеми обумовлена вивченням періоду загального розквіту є одним із необхідніших аспектів дослідження історії Римської імперії в часи I–II століття нашої ери. Рим - це мегаполіс античних часів, де на відносно невеликій території була сконцентрована значна кількість людей, грошей, влади, інтриг, тощо.

28 січня 98 року, зі смертю імператора Нерви, намісник Верхньої Германії 45-річний Марк Ульпій Траян став 13-м імператором Риму. Завдяки його успішній внутрішній політиці і величезним завоюванням Римська імперія вступила в період свого найвищого розквіту і могутності.

Марк Ульпій Траян народився в колонії Італіка (поблизу сучасної Севільї) в родині римських переселенців. Службу 21-літній Траян розпочав у 74 році, під командуванням свого батька був у Сирії, пізніше служив у Німеччині і Тарраконській Іспанії. У січні 89 року як легат VII легіону Траян брав участь у придушенні повстання намісника провінції Верхня Германія Луція Сатурніна і, хоча прибув на берег Рейну занадто пізно, щоб якимось вплинути на хід подій, він уник терору параноїдально підозрілого імператора Доміціана і в 91 році став консулом, а пізніше - прокуратором Нижньої Мезії. Після вбивства Доміціана в 96 році до влади в Римі прийшов імператор Нерва, який призначив Траяна прокуратором Верхньої Германії [3, с. 14].

Попри успіхи проведених ним податкових і фінансових реформ, поблажливість до колишніх прихильників проклятого сенатом Доміціана і відсутність підтримки серед військових, привели до визрівання змови проти літнього Нерви і появи політичних фракцій, які прагнули привести до влади свого ставленика.

Після заколоту преторіанців у 97 році Нерва прийняв рішення власноруч призначити спадкоємця, в якості якого вибрав 44-річного Траяна, популярного не лише у середовищі рядових військових, але й серед великої кількості намісників ключових римських провінцій, у підпорядкуванні яких була більша частина армії.

Марк Ульпій Траян - перший з римських імператорів, який народився за межами Італії. 25 жовтня 97 року Нерва провів офіційну процедуру усиновлення Траяна під іменем Нерва Цезар, після чого той отримав консулат на наступний рік, повноваження народного трибуна, проконсульську владу над усією Римською Германією, ставши фактичним співправителем імперії.

У 101 році імператор Траян вирішує покінчити з дакським царством і оголосив йому війну. У ході виснажливих бойових дій римляни змогли розгромити війська даків і взяти в полон сестру Децебала. Підписаний у 102 році мирний договір, що поклав кінець 1-ї дакським війні, закріпив залежність цього царства від Риму. Територія дакського царства значно зменшилася, і відразу після підписання миру римляни приступили до будівництва укріплень, мостів і доріг на завойованих землях. Незважаючи на поразку, Децебал не змирився з іноземним пануванням і в 105 році напав на римлян. Однак тепер в Дакії була зосереджена приблизно половина всієї римської армії. В ході запеклих боїв даки були повністю розбиті, сам Децебал потрапив у полон, був страчений, а його відрубану голову відправлена до Риму. До кінця 106 року Дакія була повністю окупована. Місцеве населення жорстоко винищувалося. Так, римляни майже повністю перебили всю дакських знати. Після закінчення романізації Дакії Траяну довелося переселити в цю нову провінцію безліч людей з усіх кінців імперії, щоб якимось чином заповнити багатющу, але знелюднену країну. Після отримання перемоги на Дакією, Римська імперія отримала настільки велику кількість срібла і золота, що у 106 році були відмінені усі податки, а кожен платник податку отримав разову виплату, що удвічі перевищувала річну платню легіонера [6].

Одночасно з підкоренням Дакії, на Сході Траян розгромив Набатійське царство, на місці якого була утворена провінція Аравія. Але це була остання зовнішньополітична перемога Траяна. У 113 році парфянам вдалося посадити на вірменський трон свого ставленика, змістивши римського васала. Після довгих і даремних переговорів Рим оголосив війну Парфії. У 114 році римські легіони увійшли в Закавказзі і вийшли до берега Каспійського моря. Парфянське панування в цьому регіоні звалилося, і в кінці року Траян об'єднав Велику і Малу Вірменію в римську провінцію [3, с.21].

Протягом наступного року римляни захопили Північну Месопотамію. У 116 році війська Траяна зайняли Ашшур, Селевкію, Вавилон і штурмом взяли столицю парфянських Ктесифон. Просуваючись далі на південь, легіони Траяна вийшли на берег Перської затоки. Проте вже в 115 році в тилу римської армії почалося повстання євреїв, які з симпатією ставилися до парфянам [5, с. 47]. На величезному просторі імперії в Африці та Азії єврейські громади в містах нападали і вбивали своїх несврейських сусідів. В Олександрії оточені в своїх кварталах греки та римляни до останнього боролися за своє життя. Північна Месопотамія була охоплена повстанням, в стародавньому елліністичному місті Селевкія було повністю винищене неєврейське населення і шляхи постачання армії Траяна опинилися перерізані. Римляни швидко придушили єврейське повстання, але парфяни сповна скористалися наданою їм можливістю, і Траяну довелося залишити Південну Месопотамію.

Траян реорганізував військові поселення і колонії в Мезії, які завдяки перенесення далеко на північ кордону потребували нових стимулів для розвитку, і заснував міста Нікополіс, Маркіанополь (нині - Болгарія). По смерті Раббеля II Сотера в 106 році Траян приєднав до імперії Набатейське царство, яке стало частиною провінції Аравія Петрейська (сучасна південна частина

Йорданії і північний захід Саудівської Аравії), після чого наступив семилітній період миру, за який Траяном було проведено ряд економічних реформ на підтримку громадського благополуччя і розгорнуто масштабні будівництва, які кардинально змінили інфраструктуру Римської імперії [4].

У 113 році Траян розпочав підготовку до своєї останньої військової кампанії - скориставшись як приводом втручанням Парфії у питання престолонаслідування Вірменії, яка з часів Нерона була у сфері римських інтересів, у 114 році легіони на чолі з Траяном перейшли ріку Аракс і захопили місто Арташат, де був вбитий вірменський цар Партамасір, молодший син парфянського царя Пакора II. Щодо фактичних причин цієї війни існують різні версії - від наміру повторити успіх Олександра Македонського до бажання взяти під контроль місто Харакс (Александрія) на узбережжі Перської затоки, єдиний близькосхідний порт, що був поза римським контролем після зведення Нової Траянової дороги, що сполучила Червоне море з містом Босра у Сирії. Анексувавши Вірменію, перетворену на чергову римську провінцію, у 115 році Траян рушив у Північне Межиріччя, де підкорив міста Нісібис і Батнай та царство Осроена [3].

Після зимівлі в Антіохії Траян продовжив кампанію і в 116 році захопив міста Дура-Европос на ріці Єфрат, Селевкія, Вавилон і парфянські столиці Ктесифон і Сузи [5]. Усунувши від влади Хосроя (Ороза) I, Траян відмовився від наміру приєднати Парфію до імперії і звів на її престол привезеного в римському обозі Партхамаспета, сина Хосроя, після чого з військами відступив на північ Месопотамії, де вже другий рік тривало єврейське повстання. Направивши на його придушення полководця Лусія Квіета і Квадрата Басса на придушення заворушень у Дакії, Траян розпочав облогу міста Хатра, яке, незважаючи на великі зусилля, тривалий час взяти не вдавалось. Несподівано захворівши (імовірно на малярію), Траян був змушений припинити облогу і прийняв несподіване рішення повернутись з військом в Рим, фактично втративши контроль над щойно завойованим Межиріччям.

Перебуваючи у кілійському місті Сілен (нині — Газіпаша, Туреччина), Траян пережив інсульт і 8 серпня 117 року помер, не доживши півроку до 20-літнього ювілею свого правління, яке імперія готувалась тріумфально відзначити [9]. Після кремації у місті Селевкія Піерія прах 13-го римського імператора через кілька місяців був доставлений у Рим і за рішенням сенату поміщений в п'єдестал колони Траяна, зведених чотири роки перед тим на столичному форумі Траяна архітектором Аполлодором з Дамаска на честь перемог над даками.

Згідно твердження Помпеї Плотіни, дружини Траяна, яка супроводжувала його під час Парфянської війни, перед смертю її чоловік усиновив наближеного до родини Адріана, керівника римської армії в Сирії і фактичного правителя провінції, якому заповів імператорську владу. Правонаступництво Адріана 11 серпня було підтримане військами в Сирії, а згодом схвалене сенатом, який обожев Траяна й першому з римських імператорів присвоїв титул «Божественний».

Отже, завдяки своїм успіхам Траян увійшов до числа т. зв. «п'яти хороших імператорів», за часів правління яких Римська імперія досягла свого найвищого розквіту. Майже 20-річне правління Траяна відзначилось масштабними завоюваннями - була підкорені Дація, Nabateyське царство, Велика Вірменія та Месопотамія, завдяки чому Римська імперія досягла своїх максимальних розмірів, і до його почесного титулу «Германський», додалися «Дакійський» та «Парфянський».

Траян також виявився і успішним урядовцем, котрому вдалось продовжити реформи свого попередника, направлені на підтримку громадського благополуччя, і на кошти від переможних походів розгорнути масштабні будівництва, які кардинально змінили інфраструктуру Римської імперії.

Список використаних джерел:

1. Алексєєв Ю.М., Вертегел А.Г., Казаков О.О. Всесвітня історія: Навч. посібник для студ. вищих навч. закл. К.: Каравела, 2006. 240с.
2. Голованов С.О., Дрібниця В.О. Всесвітня історія. Історія стародавнього світу: Навч. посіб. для 6 кл.. К.: Фаренгейт, 2000. 272с.
3. Зовнішня політика Римської імперії в добу правління імператора Траяна за даними Діона Кассія URL : <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/18501/1/> (дата звернення 15.05.2019).
4. Історія Римського права. URL: <https://www.twirpx.com/file/551985/> (дата звернення 16.05.2019).
5. Історія Римського права. URL: <https://www.twirpx.com/file/967726/> (дата звернення 15.05.2019).
6. Історія Рима. Курс лекцій. URL: <https://www.twirpx.com/file/1359841/> (дата звернення 17.05.2019).
7. Колосовская Ю.К. Римский наместник и его роль во внешне-политической истории Дакии. Вестник древней истории. 2008. № 4. с. 205.
8. Машкін М.О. Історія стародавнього Риму. М., 2005. 512 с.
9. Рання Римська Імперія I-III ст. н. е. URL: <https://ramiyudovin.files.wordpress.com/2018/01/struve.pdf> (дата звернення 12.05.2019). (дата звернення 16.05.2019).

УДК 327.02

ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ ЯК ФАКТОР МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Беззубченко Ю. Я.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Географічні відкриття відбувалися в усі епохи, починаючи з найдавніших часів, представниками всіх цивілізованих народів. Але для древніх століть дуже важко виявити точну хронологічну послідовність відкриттів. Іноді можна приблизно встановити, в якому столітті скоєно те чи інше географічне відкриття. У ряді випадків доводиться обмежуватися лише вказівками на те, до якого тисячоліття до нової ери воно відноситься. Це потрібно мати на увазі при користуванні матеріалами про найдавніших відкриттях. Найбільші географічні відкриття (територіальні і екваторіальні), зроблені європейськими мореплавцями і мандрівниками у середині XV – середині XVII ст., прийнято називати Великими завдяки їх винятковому значенню для долі Європи й усього світу. Епоха Великих відкриттів, хронологічні рамки якої діляться на два періоди:

–Іспано-португальський період (кінець XV - середина XVI ст.), що включає відкриття Америки починаючи з першої експедиції Колумба (1492 г.); португальські плавання до Індії та берегів Східної Азії починаючи з експедиції Васко да Гама; іспанські тихоокеанські експедиції XVI ст. від першого навколосвітнього плавання Магеллана до експедиції Вільяловоса (1542 – 1543 рр.);

–Період російських і голландських відкриттів (середина XVI - середина XVII ст.). До нього відносяться: відкриття росіянами всієї Північної Азії; англійські й французькі відкриття в Північній Америці; голландські та тихоокеанські експедиції і відкриття Австралії.

Великі географічні відкриття стали можливі завдяки успіхам науки, техніки і ще деяким факторам. Важливе значення для Великих географічних відкриттів мали успіхи в області географічних знань і розвиток мореплавання у народів Сходу. Великі географічні відкриття стали подіями всесвітньо-історичного значення: з'ясовані контури населених материків (крім північних і північно-західних берегів Америки і східного берега Австралії), досліджена велика частина земної поверхні, однак не вивченими ще залишилися багато внутрішніх районів Америки, Центральної Африки та вся Внутрішня Австралія. Великі географічні відкриття дали новий матеріал для багатьох інших областей знання - історії, ботаніки, зоології та етнографії. В результаті цих відкриттів європейці вперше познайомилися з деякими сільськогосподарськими культурами такі як: маїс, томати, тютюн, незабаром поширилися і в Європі. Також Великі географічні відкриття мали найбільші соціально-економічні наслідки. Виявлення нових торгових шляхів і нових країн сприяло тому, що

торгівля набула світового характеру, відбулося гігантське збільшення кількості перебували в обігу товарів.

Це прискорило процес розкладання феодалізму і виникнення «капіталістичної ери» в Західній Європі. Колоніальна система, що утворилася слідом за Великими географічними відкриттями. У цей період європейці винищували місцевих жителів, захопили величезні території в Америці і організували опорні бази на узбережжі Африки, у Південній і Східній Азії, з'явилася одним з важелів так званого первісного нагромадження капіталу; цьому сприяв і наплив після Великих географічних відкриттів дешевого американського золота і срібла в Європу, яка викликала значне підвищення цін. У перший період, коли головні торгові траси перемістилися з Середземного моря в Атлантичний океан, на цих шляхах панували Португалія та Іспанія. У той же час основними виробниками промислових товарів були Нідерланди, Англія та Франція, що дало можливість їх буржуазії особливо швидко багатіти: перекачуючи до себе золото і срібло з піренейських країн, вона поступово витісняла своїх конкурентів з морських магістралей із їх заморських колоній.

Після розгрому «Непереможної Армади» (1588 р.) іспано-португальської могутності був нанесений нищівний удар. Зокрема, в дослідженнях Тихого океану і південних морів на межі XVI і XVII ст. основна ініціатива перейшла до Нідерландів, а в 40-х р. XVII ст. буржуазна революція в Англії вивела і цю країну на широку арену боротьби за ринки збуту, панування на морях і колоніальних володіннях.

Основних причин для Великих географічних відкриттів було всього три. По-перше, вони були обумовлені економічним розвитком Європи. Ближче до кінця XV ст. європейська торгівля з країнами Сходу переживала велику кризу. Криза був обумовлений тим, що була на неосяжних просторах Малої Азії з'явилася нова сувородержава - Османська Імперія.

Тому торгові шляхи Середземномор'я були повністю відрізані, адже раніше вони проходили через зниклу Візантію. У XV ст. в країнах Західної Європи люди потребували золоті і сріблі як засобі обігу, а через кризу відчували їх гостру його нестачу. Зубожіле на той момент дворянство було в пошуку, як самого золота, так і нових торгових шляхів.

Це дворянство і склало основну масу завойовників, яких так само називали конкістадорами. Держава, розуміючи своє хитке становище, була змушена піти на поступки і виділити фінанси для морських експедицій

По-друге, важливою причиною Великих географічних відкриттів стали значні успіхи Європи в науці і техніці. В першу чергу, розвиток в будові вдосконалених кораблів і так же самої техніки мореплавання. У XIV-XV ст. була створена перша каравела - досить швидкохідне судно, яке мало місткі трюми. Великі географічні відкриття зробили революціонізуючий вплив на розвиток філософської думки та природознавства. У людей не тільки розширився просторовий кругозір: в ті часи «зовнішньому і внутрішньому погляду людини відкрився нескінченно більш широкий горизонт».

Великі географічні відкриття позначилися, зокрема, на розвиток географічних знань, основними «постачальниками» яких в ту епоху були не

вчені, а люди, що мали до науки дуже віддалене відношення. Тому процес накопичення знань йшов складно, мав багатоступінчастий характер. Наукові узагальнення гальмувалися, міцно вкоренилися у свідомості людей середньовічними забобонами і релігійними міфами. Звільнення географічної думки від церковних догм здійснювалося повільно і болісно.

У результаті перерахованого вище, можемо коротко розглянути 3 групи факторів, які спонукали європейців проводити експедиції недосліджених земель.

Головним політичним чинником було прагнення монархічних династій (у ході розвитку абсолютизму в Європі) розширити володіння, для цього необхідні величезні кошти для утримання армії, чиновників і двору.

Також необхідно згадати про Тордесільяський договір, який зіграв чималу роль в діяльності Іспанії та Португалії. Договір був укладений в 1494 р., він був першим в новій історії договором про поділ світу. Згідно з ним всю земну кулю було розділено на дві частини по умовній лінії, що проходить в Атлантичному океані через обидва полюси в 370 лігах (більше 2 тис. Км) від найзахіднішої частини островів Зеленого мису. На схід від цієї умовної лінії все море і землі визнавалися володіннями Португалії, на захід - Іспанії. У сфері панування Португалії виявився лише північно-східний виступ Південної Америки (частина сучасної Бразилії).

У «іспанську частину світу» потрапила практично вся територія Америки, тому більша частина сучасних держав Америки - колишні колонії Іспанії. На завойованих землях були створені нові адміністративно-територіальні одиниці - віце-королівства: Нова Іспанія (сучасна територія Мексики і сусідніх держав) та Перу, а також генерал-капітанства і генерал-губернаторства. Пізніше, у XVIII ст., Були утворені віце-королівства Нова Гранада (на території Еквадору, Колумбії і Венесуели) і Ріо-де-ла-Плата. Колонією Португалії була Бразилія.

Економічні чинники - до них належать такі події: розвиток європейської економіки передбачало більш тісні торговельні зв'язки зі Сходом, що вважався осередком всіх багатств. В середині 15 століття торгові шляхи на Схід через Малу Азію і Сирію були перекриті в результаті османських завоювань; виникла гостра потреба у відкритті прямих морських шляхів для торгівлі без посередників.

Зростання міст і розвиток товарно-грошових відносин у Європі привели до нестачі дорогоцінних металів, що викликало необхідність пошуку нових земель, де сподівалися знайти золото, срібло, а також прянощі, слонову кістку (у південних країнах), цінні хутра і мережевий бивні (на півночі).

З'явилася необхідність нових ринків для збуту товарів (у той час бурхливо розвивалося ремесло) в ході інтенсифікації міжнародної торгівлі, яка приносила фантастичні прибутки. Також одним з факторів був пошук нових джерел доходів на державному і приватному рівнях (жадоба грошей і нових джерел швидкого збагачення). Європейці асоціювали Схід з багатством і достатком. В рамках Західної Європи, а тим більше національних держав, джерела збагачення були обмежені. До перерахованих вище факторів можна додати швидке зростання міст та їх перенаселення.

Криза феодальної системи господарства і зародження капіталістичних форм економіки теж вплинуло на Великі географічні відкриття. Слід зазначити, що учасники Великі географічні відкриття отримували достатнє фінансування експедицій з боку королівських дворів, торгових домів, асоціацій банкірів та інших буржуазних інститутів. Так як все розуміли, що майбутні відкриття принесуть не лише славу країнам-учасникам, нові землі, ще й золото та срібло.

Список використаних джерел

1. Брагіна Л., Саприкін Ю., Чистозвонов О. .История средних веков. Т.2. Москва: Высшая школа. 1991. 400 с.
2. Бурін С. Всеобщая история. История Нового времени. Москва: Дрофа. 2018. 269 с.
3. Вітвер І. Историко-географическое введение в экономическую географию зарубежного мира. Москва: Географгиз. 1963 . 366 с.
4. Власов М. История Международных отношений. Москва: Юрайт. 2016. 316с.
5. Джавахарлал Н. Взгляд на всемирную историю: Т. 1.Под ред.: Бондаревські Г., Куцобін П., Нарочницький О. : перевод с английского Тер-Акопя Б. Москва : Прогресс, 1981. 376 с.
6. Карпов С. Экономическое развитие стран Западной Европы в раннее новое время. URL: <https://www.istmira.com/karpovsp-istoriya-srednix-vekov-tom-2/1817-yekonomicheskoe-razvitie-stran-zapadnoj-evropy-v.html> (дата звернення: 27.05.2013).
7. Магiдович Й., Магiдович В. Очерки по истории географических открытий : Т. 2. Москва : Просвещение, 1984. 205 с.
8. Рамсей Р. Открытия, которых никогда не было. Москва : Прогресс, 1982. 181 с.
9. Саверській О. , Саверська С. Новая география древности и «исход евреев» из Египта в Европу. Москва. Аргументы недели. 2015. 570 с.
10. Саліщев О. Атлас истории географических открытий и исследований. Москва: Главное управление геодезии и картографии ГУГК МВД СССР. 1959. 108 с.

УДК 327.82

ПОЛЬСЬКЕ ПИТАННЯ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ XIX СТОЛІТТЯ

Гаврилова С. А.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Метою даного дослідження є визначення передумов, розвитку і самої суті польського питання на глобальній арені. Дослідження дасть зрозуміти яку значимість має Польща, як суверенна держава у європейській політиці.

Актуальність обумовлена складним шляхом становлення польської державності за часів втрати власних незалежних кордонів. З XVIII століття ця проблема гостро розглядається на європейських мирних конференціях: на Віденському конгресі у 1815, Версальській конференції 1919, на Ялтинській і Потсдамській конференціях у 1945 році. Польська проблема тимчасово була вирішена після Першої Світової, коли Польща отримала незалежність. Але після Другої Світової, польські землі знову стали активним суб'єктом обговорення між Німеччиною, Великобританією і Радянським Союзом.

Завданнями дослідження є:

- 1) Розглянути вплив Наполеонівських війн на Польщу; з'ясувати значення Великого Герцогства Варшавського для поляків.
- 2) Проаналізувати плани Великих держав по відношенню до польських земель в період національно-визвольних повстань.

Об'єктом дослідження є міжнародні відносини на європейській арені у XVIII-XIX ст.

Предметом дослідження є польські землі в міжнародних відносинах.

Для дослідження використовувалися історіографія: праця «История Польши», написана польськими історичними науковцями Тимовського Михайла, Кеневича Яна, Хольцера Єжи; праця українського науковця Леоніда Зашкільняка «Історія Польщі».

Джерельна база складається з найбільш відомих історичних документів, що формували правову базу трансформації політичного устрою Польщі. Це текст Тільзитського, Паризького мирного договорів, Конституційної хартії 1815 р., Царського маніфесту про новий порядок управління та створення Царства Польського та ін.

Вибір даної літератури обумовлений широким описом обраної історичної епохи і докладним розглядом подій з різних точок зору (з польської та української).

Хронологічні межі дослідження: приділялася увага польської історії з часів поділу Речі Посполитої, охоплюючи участь Польщі в Наполеонівських війнах, «весни народів» та національно-визвольних повстань 1830 і 1863-1864.

Логіка дослідження полягає в детальному описі становленні польської нації і патріотизму, а також зачатків тієї демократії, яка властива Польщі на сучасний момент.

Практичне значення роботи полягає в можливості використання її результатів при підготовки до семінарських чи практичних занять, а також для публікації у збірках чи статтях.

Апробація отриманих результатів: результати дослідження було опубліковано на ІХ Всеукраїнської інтернет-конференції «Тенденції розвитку сучасної системи міжнародних відносин та світового політичного процесу» 24 травня 2019 року (Історія міжнародних відносин).

За структурою робота складається з вступу, двох розділів, висновку та списку використаних джерел.

У першому розділі розглядаються наслідки трьох розділів Речі Посполитої, між ким були поділені землі, робиться аналіз територій у складі Пруссії, Росії та Австрії [1]; розглядаються революційні ідеї у польських патріотів, створення патріотичних організацій; формування польських легіонів у Франції, боротьба за встановлення колишніх кордонів Речі Посполитої; розглядається створення Наполеоном Великого Герцогства Варшавського як початок повного звільнення поляків; значення Віденського конгресу для поляків: території Герцогства знов ділилися між монархіями [2];

Що стосовно другого розділу: розглядається національно-визвольне польське невдале повстання у 1830 проти Росії [2]; скасування Миколою І конституції для Царства Польського і початок російських репресій; друге невдале повстання проти Росії у 1863; конвенція Росії і Пруссії щодо придушення польських повстань; розглядаються скасування панщини у польського народу – як основний наслідок польської визвольної боротьби [1].

Висновок: Підводячи підсумки, слід сказати, що польська проблема піднімалася поляками з моменту поділу Речі Посполитої і приєднання цих земель до монархій, де найбільша кількість територій дісталася Росії. Монархії намагалися винищити все, що так чи інакше відокремлює поляків як націю: мову, культуру і навіть саму назву "Польща". Однак, завдяки цьому, поляки і зрозуміли власну націю, а також сформували патріотизм.

Згідно Тільзітського договору 1807, було створено Велике Герцогство Варшавське, яке мало деякі суверенні права, але на ділі - контролювалося Наполеоном [1]. Слід помітити, що герцогство мало конституцію з більш вільними правами, ніж на інших захоплених Наполеоном територіях. Після поразки Наполеона в битві при Ватерлоо, монархії знову "розірвали" польські землі між собою і викорінили Герцогство Варшавське. Краків став вільною землею, велика частина земель перейшла Росії, а Олександр став польським королем. До речі, він дав ліберальну конституцію і автономію польським землям [2]. Що стосується Пруссії та Австрії - вони не визнавали польську націю, як окрему, і не бажали бачити їх автономними, а тим більше - незалежними. При цьому, не допускали збільшення впливу Росії. Російський уряд мав лише одну ідею - контролювати весь регіон, і тому, різні національні повстання їм тільки заважали. Тим самим, Росія придушила польські національно-визвольні повстання 1830, 1863-1864. Але, за підсумком, польські селяни отримали головне - скасування панщини і власну землю [1].

Список використаних джерел

1. Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів - Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. 752 с. URL: «<http://history.org.ua/LiberUA/966-613-168-4/966-613-168-4.pdf>» (дата звернення: 11.05.19).
2. Тымовский М, Кеневич Ян, Хольцер Ежи. История Польши, Пер. с польского В.Н. Ковалев, М.А. Корзо, М.В. Лескинен - Москва : Весь Мир, 2004. 544 с. URL: «<https://www.e-reading.club/book.php?book=1036241>» (дата звернення: 11.05.19).

УДК 327.82

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕЙЦАРІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Єрґакова В. В.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

У кінці ХХ століття міжнародний порядок зазнавав змін, СРСР розпався та спричинив за собою кінець «холодної війни», закінчила своє існування Ліга Націй. Все це мало суттєвий вплив на положення Швейцарії та ускладнювало міжнародну ситуацію. Ці події спричинили до роздумів Швейцарії щодо розробки плану на співпрацю з такими організаціями, як НАТО, ЄС та ООН.

Для Швейцарії поштовхом до участі у справах ООН стала миротворча операція під час Корейської кризи. Це призвело до поширення такого поняття, як «активний нейтралітет».

У 2002 році на черговому референдумі про приєднання до ООН близько 53% населення країни проголосували за вступ до організації.

Вклад Швейцарії до операцій під час Суецької кризи, в Конго і на Кіпрі був незначним, але після приєднання до організації у 2002 року країна приймала більш активну участь у миротворчих місіях [3, 33].

З кінця ХХ століття швейцарський нейтралітет був змушений адаптуватися до нових умов. Співпраця з НАТО ґрунтується на давній політиці військового нейтралітету і областях практичного співробітництва, які відповідають загальним цілям. НАТО повністю поважає нейтралітет Швейцарії. Швейцарія підтримує операції НАТО на Балканах, де вона вносить свій внесок до Сил для Косово. Країна також підтримала операцію в Афганістані у 2007 році.

Швейцарії дуже важливо зберегти свій нейтралітет та суверенність. З міркувань збереження незалежності, нейтралітету та захисту національних інтересів до процесів європейської інтеграції Швейцарія ставиться надзвичайно обережно та виважено [1, 27].

Незважаючи на те, що Швейцарія розташована в центрі Європи, в Європейський Союз вона до сих пір не входить. Процес обговорення умов

приєднання цієї країни до європейської інтеграції триває вже не одне десятиліття.

3 грудня 1972 року відбувся референдум, більшість виборців проголосували «за», тому в 1972 році були підписані перші угоди між Швейцарією і Європейським Співтовариством в рамках договору про входження в Європейський економічний простір ряду країн, які перебували в складі Європейської Асоціації Вільної Торгівлі. Отже, була створена основа для реалізації чотирьох основних принципів: свободи руху товарів, капіталів, послуг робочої сили. За минулі роки на цій базі виникла зона вільної торгівлі, були введені ліберальні режими для руху капіталів і послуг. Однак проблеми пов'язані з вільним переміщенням робочої сили, поки продовжують перебувати в стадії обговорення.

1 січня 1973 року набула чинності угода з ЄЕС про поступове зниження митних зборів у торгівлі з країнами «дев'ятки». Створювалися рівні умови для свого експорту на ринках основних західноєвропейських країн.

У травні 2000 року було проведено референдум щодо доцільності укладення двосторонньої угоди з ЄС по семи конкретним торгово-економічним проблемам. Більшість населення схвалило цей крок. На думку швейцарського уряду, підписані угоди забезпечували країні три чверті всіх переваг, якими володіють держави-члени ЄС, але не змушували до відповідних поступок. При цьому не наносяться будь-які збитки державному суверенітету.

Підписання угод оцінювалося як важливий крок до зближення з ЄС. Невдоволення Євросоюзом пояснювалося рядом причин. Перш за все зросли побоювання щодо брюссельської бюрократії, яка стала втручатися в суспільно-політичні процеси в країнах ЄС і нерідко на шкоду їх національному суверенітету.

Загроза бачилася в неминучому збільшенні обсягів «фінансової повинності» в зв'язку з планованим розширенням ЄС на Схід Європи. Швейцарці вважали, що позначається тенденція, коли до Євросоюзу прагнуть вступити «бідні і проблемні країни», а процвітаючі і стабільно влаштовані не поспішають інтегруватися.

Для багатьох швейцарців шкода від членства в Євросоюзі переважає вигоду. Багато швейцарці вважають, що формальне приєднання до ЄС мало що змінить, оскільки вже діють переваги участі в зоні вільної торгівлі. Уряд вважає, що поки в країні не склалися необхідні передумови для інтеграції в Європу.

У 2002 році Швейцарія заявила про готовність вступити в Шенгенський договір по безконтрольному перетину кордонів в державах об'єднаної Європи в тому випадку, якщо Швейцарії буде надано право збереження таємниці банківських вкладів [5].

В цілому, європейський напрям зовнішньої політики Швейцарії в новому столітті стало більш прагматичним. Швейцарія не є членом Євросоюзу і ще довго їм не стане. При цьому, у неї є ряд незаперечних переваг перед ЄС: дипломатична компетенція Швейцарії, її надійність і репутація, завойована в сфері захисту прав людини. І Швейцарія досить успішно навчилася їх

використовувати в нових реаліях. Опинившись в географічному центрі розширюється Євросоюзу, Швейцарія змушена виробляти нові принципи міжнародного співробітництва.

На території Швейцарії більше століття діють численні міжнародні організації. Однією з організацій, в якій вона перебуває, це Міжнародний Комітет Червоного Хреста - гуманітарна організація, що здійснює свою діяльність у всьому світі, виходячи з принципу нейтральності та неупередженості. Вона надає захист і надає допомогу постраждалим в збройних конфліктах і внутрішніх безладах [4].

Нейтралітет - основний принцип діяльності Міжнародного Комітету Червоного Хреста (МКЧХ). МКЧХ був заснований в Швейцарії, тут же розташована і штаб-квартира цієї найвідомішої в світі гуманітарної організації. А це означає, що, так чи інакше, але вона зобов'язана враховувати інтереси не тільки свої, але і власне Швейцарії. Так було з самого початку і триває до наших днів.

З моменту свого заснування МКЧХ підтримував найтісніші зв'язки з політичними колами і бізнесом Швейцарії. У цьому «трикутнику» постійно відбувався обмін знаннями, досвідом і, що важливо, кадрами.

На сьогодні Швейцарія знаходиться в положенні, коли її думка з гуманітарних питань може бути почута. Федеральна Рада вже кілька разів заявляв тверду прихильність як щодо забезпечення міжнародного права в цілому, так і в області прав людини і міжнародного гуманітарного права, зокрема, що цілком сумісне зі статусом Швейцарії як нейтральної країни.

На сучасному етапі Швейцарія проводить корекцію своєї зовнішньої політики. Не відмовляючись від пріоритетної уваги до найближчого сусіда і головному економічному партнеру - Євросоюзу, альпійська республіка в той же час заявляє про намір розширити і поглибити зв'язки з США і, в цілому, зробити міжнародні контакти більш диверсифікованими.

Бажання посилити американський вектор пояснюється не тільки економічними інтересами Швейцарії, але і бажанням більш впевнено почувати себе в діалозі з Євросоюзом.

Співпраця з США розглядається як перший етап на цьому шляху, враховуючи їх значення як економічного партнера. Хоча між Берном і Вашингтоном є розбіжності з приводу банківської таємниці, політики США на Близькому Сході, тим не менш, вони не можуть стати перешкодою для зміцнення відносин.

Нинішні відносини з США уряд розцінює позитивно. Але є умови для «подальшого поліпшення співпраці». Серед можливих сфер взаємодії - укладання угод про вільну торгівлю, про співпрацю в галузі науки і технологій, перегляд угоди про повітряне сполучення, боротьба з тероризмом і корупцією. Дві країни у майбутньому можуть співпрацювати і в нових областях - на Близькому і Середньому Сході, в просуванні миру та демократії. Дипломатичному відомству доручено внести пропозиції щодо подальших кроків і варіанти дій [5].

Таким чином, Швейцарія веде досить активну зовнішню політику, підтримуючи відносини як з міжнародними організаціями і країнами Європи, так і розширюючись на Захід, маючи наміри на співпрацю з США. При цьому, треба зауважити, що нейтралітет не є перешкодою для подальшого просування авторитета країни на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Белікова А.М. О політиці нейтралітету Швейцарії та Міжнародному Комітеті Червоного Хреста // Альманах сучасної науки і освіти. Тамбов: Грамота, 2011. № 8. С. 17-20.
2. Оппенгейм Л. Міжнародне право. Війна. Нейтралітет / Под ред. С.А. Голунского. Москва, 1950. 185 с.
3. Morris K., White T.J. Neutrality and the European Union: The case of Switzerland// Journal of Law and Conflict Resolution. Ohio: Xavier University, 2011. P. 104-107.
4. Neal G. Small States in the International System: At Peace and at War. London: Lexington Books, 2016. 196 p.
5. Schneider G. Vom Sonderfall zum Normalfall Eine Einführung in die Außenpolitik der Schweiz. Zuerich: Schulthess, 1998. 192 p.

УДК 321.5(100) «1912/1913»

СЕРЕДНЯ АЗІЯ ТА ІНДІЯ, ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ НАПРЯМКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ОЛЕКСАНДРА МАКЕДОНСЬКОГО

Івакіна В. А.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Олександр Македонський проводив активну зовнішню політику. Одним з головних напрямків зовнішньої політики О.Македонського були завойовні походи в Середню Азію та Індію. Середньоазіатський похід відображено в джерелах досить суперечливо і не завжди узгоджено. У певній мірі це пояснюється тим, що саме на цей час падає смуга гострих конфліктів у самій армії Олександра і великих виступів місцевого населення проти нього. Ці події зацікавили античних істориків набагато більше, ніж саме пересування частин македонської армії по середньоазіатській землі.

В першу чергу Олександр захоплює області Парфії, Гирканії, Арії, Дрангіани. Це було зміцнення тилу для вступу македонської армії в середньоазіатські області, на території яких розгорнулися головні події. Похід Олександра до Середньої Азії отримав суперечливе трактування з боку античних авторів. Основні епізоди середньоазіатського походу Олександра це захоплення Бактрії і Согдіани, переправа через Танаїс і боротьба з азіатськими скіфами. В областях Середньої Азії македонські війська зустріли активний опір місцевих племен[2].

Навесні 327 року до н.е. Олександр почав похід в Індію, до якого він ретельно готувався. Олександр мав намір використовувати вороже плем'я та завоювати Індію за допомогою самих індусів. Олександр розділив своє військо на дві колони. Першу колону, під командуванням Гестіона і Пердикки, він послав по прямій дорозі до Індії з певним завданням підготувати все для переправи через річку. Інша колона, очолювана царем і яка включала більшу частину важкої піхоти, рухалася вздовж лівого північного берега Копена. Один з найсильніших індійських царів Таксила добровільно став на бік Олександра, прагнучи використовувати військові сили завойовника для ослаблення або повного розтрощення своїх могутніх сусідів[3].

У травні 326 року відбулася знаменита битва при Гедалії. Чисельність військ Арриан визначає наступним чином: близько 4 тисяч вершників, 300 колісниць, 200 слонів і близько 30 тисяч піхотинців. У цій битві вперше в історії македонського військового мистецтва бій вівся із застосуванням великої кількості слонів. У цій битві військо Пора було розбите, а сам він поранений потрапив до рук Олександра.

Слідуючи за своїми індуськими союзниками, Олександр пішов далі вздовж передгір'їв Гімолаев у південно-східному напрямку. Олександр переправився через ріки Акесін і Гідраот, прямуючи до Гифасісу, передостанній серед річок Пенджабу. Олександр мав намір йти далі, в країну Прас і Гандара, досягти Гангу і, пливучи по ньому, досягти океану, де, на думку деяких авторів VI і V століть до н.е. закінчується населений світ. Біля берегів Гифасісу військо Олександра знову з'єдналося разом. З переправою через Гифасіс мав розпочатися останній відрізок завоювання всього Сходу, але це завдання виявилася невиконаним. Його військо відмовилося від продовження походу. У силу цих обставин він змушений був припинити похід і віддати наказ про повернення. Олександр повернувся до Гідаспу, досяг Інду і далі спустився до Індійського океану. Просування війська, частина якого йшла по суші уздовж річки, супроводжувалося зіткненнями з місцевим населенням[4].

Олександр відіслав додому частину війська (головним чином поранених і хворих) під командуванням Кратила. Олександр розділив інших на дві частини, одна з яких на чолі з Неархом рушила морем, через Еритрейське море і Перську затоку, іншу Олександр, прагнучи збільшити свої володіння повів по суші. На початок 324 року армія Олександра з'єдналася з флотом Неарха близько Суз. Згідно Плутарху, лише чверть армії повернулася з походу.

В Середній Азії в Олександра виникла думка про світове панування, про досягнення Зовнішнього Океану, де, як вважали греки, проходив кордон Землі. Прямуючи до Індії, Олександр йшов у невідомість, так як уявлення про Індію були у греків тоді зовсім фантастичними. Похід почався навесні 327 р. до н.е., тривав більше двох років і завершився підпорядкуванням в тій чи іншій формі великих територій по Інду. Але ці придбання дісталися дорогою ціною. Армія, з якою Олександр рушив в Індію, була вже не та, яка сім років тому переправилася в Азію. Великі втрати не тільки в боях, а й в дорозі по безводних пустелях і покритим снігами горах, опір багатьох племен і народів, які боролися за свою незалежність, нові природні умови і нові супротивники - все

це вимагало поповнення сил і зміни в структурі армії. Македонська фаланга втрачає своє значення, і основною ударною силою стає кіннота, до армії вливаються свіжі загони, місцеві осілі і кочові народи, переважно легкоозброєна кіннота зі своєю зброєю і своєю тактикою - атакою лавою, розсипних строем, з подальшим переслідуванням противника[2].

Індія на час походу в політичному відношенні являла собою таку картину: численні племена (деякі з них знаходилися ще на стадії первісно - общинного ладу) були сусідами з розрізненими царствами. За рідкісним винятком, вони чинили шалений опір завойовникам. За словами Плутарха, вони мужньо захищалися і «доставили Олександрові багато бід».

Перейшовши Індію, Олександр вторгся в землі царя міста Таксілі, важливого торговельного центру на шляху з Середньої Азії до Індії; тут він зустрів дружній прийом і уклав з царем союз, але правитель сусіднього царства Пор вчинив опір. Кровопротитна битва з ним сталася на річці Гидасп (притока Інду), де, застосувавши обхідний маневр, Олександр завдав Пору жорстокої поразки; але і йому перемога дісталася ціною великих втрат. Тут він заснував два міста: Букефалію - на честь свого улюбленого коня, Никею - на честь перемоги. Подальше просування по Пенджаб проходило в обстановці небезпек і постійної напруги, в якому місцеві племена тримали армію завойовників. Воїни були стомлені походами, їх вимотала восьмирічна служба, зброя в більшій частині нікуди не годилося, еллінській одяг подерся. Багато днів шаленіла тропічна буря, удари грому лунали один за іншим, і військо відмовилося йти далі. Це сталася біля переправи через ще один приплив Індії - Гіфасіс. Ніякі погрози та вмовляння Олександра не подіяли, і було вирішено повернути назад. Рішення це, за словами древніх авторів, викликало загальне тріумфування[1].

Олександр повернувся до Гідаспу, досяг по ньому Індію і далі спустився до Індійського океану. Просування війська, частина якого йшла по суші уздовж річки, супроводжувалося постійними військовими зіткненнями з місцевим населенням, з яким армія Олександра несла руйнування і смерть. Але і для неї це був важкий шлях, так як багато племен чинили запеклий опір. Прагнучи закріпити свою владу, Олександр по шляху заснував три міста.

Він відіслав додому частину війська (з пораненими і хворими); вони рушили через Арахозію і Дрангіану. У гирлі Інду Олександр розділив інших на дві частини, одна з яких на чолі з Неархом рушила до Перської затоки, Олександр, прагнучи збільшити свої володіння, повів по суші. Дорога назад, особливо через Гедрозію, виявився дуже важкою. Воїни йшли через пустельну місцевість, без їжі і води. Важким було і плавання Неарха уздовж пустельних берегів Гедрозії, і тільки увійшовши в Перську затоку, військо знайшло все необхідне, щоб відновити сили. До початку 324 р. до н.е. залишки армії Олександра з'єдналися з флотом Неарха близько Суз. Похід завершився. Згідно Плутарху, лише чверть армії повернулася з походу[3].

Отже, причинами походу в Індію були ідеї Олександра Македонського дійти до «краю землі», який, як тоді помилково вважали греки, знаходиться десь зовсім недалеко та підпорядкувати собі всю ойкумену. Відбулася битва на

Гідаспі. О.Македонській прийняв таку тактику: приблизно в 26 км вище за течією від табору він таємно підготував місце переправи. У призначений день основні війська повинні були, відволікаючи ворога, імітувати підготовку до посадки на судна. Саме так і сталося. Тим часом Олександр зі своїми загонами швидко і непомітно для Пора форсував Гидасп і вдарив по індійським військам з лівого фронту. Його перша атака припала на кінноти і колісничі індійців під командуванням сина Пора. Зі своїми кавалеристами Олександр Македонський розгромив їх. Пор, дізнавшись про це, сам повів більшу частину армії назустріч ворогу. Решта сил греків, скориставшись цим, почали переправу через Гидасп. Вони напали на індійців з тилу, і ті виявилися затиснуті з двох сторін в «кліщі». Перед фронтом Пора перебувала лінія бойових слонів. У битві при Гідаспе греки вперше зіткнулися з таким масовим застосуванням цих потужних тварин. Коні греків боялися слонів, тому в атаку на них були кинуті загони піхотинців. Їх чудова боєздатність і вирішила результат битви. Ті слони, чиї погоничі були вбиті, стали некерованими, інші були поранені і в сказі топтали своїх же воїнів. Зрештою противник був повністю розгромлений і звернений до втечі. Сам Пор, весь поранений, потрапив у полон. Воїни, незвичні до індійським кліматичних умов, страждали від тропічних лихоманок, мокли під проливними дощами, гинули від укусів змій і отруйних комах. Зрештою військо збунтувалося і відмовилося переходити через річку Гефасіс перед долиною Гангу і продовжувати поход. Після невеликого бою в Індії Олександр Македонський повернувся до Вавилону.

Список використаних джерел

1. Битва на Гидаспі URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Битва_на_Гидаспе (дата звернення: 10.05.2019).
2. Шофман А.С. Восточная политика Александра Македонского. Казань. 1976. 522 с.
3. Олександр Македонський в Індії URL: <https://history.wikireading.ru/309075> (дата звернення: 15.05.2019).
4. Гафуров Б.Г. Александр Македонский и Восток. М.: Наука, 1980. 456 с.

УДК 327 (4) «1815/1856»

СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДЕНСЬКОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Каргаполова А. Р.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Віденська система міжнародних відносин (система Європейського концерту) – система міжнародних відносин, яка склалася після Наполеонівських війн та була нормативно закріплена на Віденському конгресі 1814-1815 роках. Вона стала більш досконалою заміною своєї попередниці –

Вестфальської системи, яка після розпалення Великої Французької революції припинила своє існування. Роки існування Віденської системи 1815 – 1856 рр.

Основними причинами утворення нової системи міжнародних відносин стало зіткнення двох світів: республіканського, що проявився у піднесенні національно-визвольних революцій, та абсолютистського. Утіленням їх боротьби стали війни антифранцузьких коаліцій з армією Наполеона Бонапарта. Насідками Наполеонівських війн були: по-перше, крах імперії Наполеона та територіальний перерозподіл світу; по-друге, спроба встановити міцний мир і не допустити розповсюдження національно-революційних ідей в Європі.

9 червня 1815 року відбулося підписання Заключного акту Віденського конгресу. Його підписали представники восьми держав, а саме: Росія, Англія, Австрія, Пруссія, Франція, Іспанія, Португалія та Швеція. На цьому конгресі було визначено нову розстановку сил у Європі, що склалася по закінченню Наполеонівських війн, на довгий час позначивши провідну роль держав-переможниць – Росії, Пруссії, Австрії та Великобританії – в міжнародних відносинах.

Віденський конгрес зіграв ключову роль у формуванні стійкої парадигми відносин між провідними державами Європи. Період «Європейського концерту» - це період балансу сил між європейськими державами. Він базувався на спільній згоді цих держав, а насамперед: Росії, Австрії, Пруссії, Великобританії та Франції. Будь-яке загострення відносин між ними могло привести до руйнування системи. Віденську систему міжнародних відносин вважають першим прикладом колективної безпеки у світі [3].

Основою європейського концерту став принцип підтримання балансу сил. Відповідальність за нього поклалася на великі держави. Ця відповідальність реалізувалася за допомогою проведення великої кількості міжнародних конференцій, які були скликані задля врегулювання конфліктних ситуацій у світі. Держави мали право змінювати склад своїх союзників на користь власних інтересів, але тільки у межах балансу сил. Таким чином загальна структура спілки та характер міжнародних відносин не мали бути порушеними. Не дивлячись на те, що Європейський концерт став однією з форм гегемоніє великих держав у Європі, він обмежив свободу їх дій на міжнародній арені. Завдяки Віденській системі війни та збройні конфлікти в Європі припинилися за винятком незначних [6].

Відбулося остаточне зміцнення системи національних держав. Держава являла собою гарант безпеки своїх громадян і тим часом розвивала націоналізм як чинник ствердження необхідності збігання єдності національної з політичною. Тобто затверджувалася теорія «політичної легітимності», за якою національна держава має право на існування лише тоді, коли кордони країни збігаються з етнічними її межами. Поряд з державою-нацією і закріпленням національного суверенітету в міжнародних відносинах закріплюється система політичної рівноваги – компроміс між принципами суверенітету і загального інтересу. У процесі функціонування Віденська система змушувала кожного з її учасників обмежувати свої експансіоністські наміри. Одним із головних засобів підтримки рівноваги були різноманітні види коаліцій.

Віденська міжнародна система мала на меті затвердження встановленого внаслідок наполеонівських війн співвідношення сил, закріплення кордонів національних держав. Росія остаточно закріпила за собою Фінляндію, Бессарабію і розширила свої західні кордони за рахунок Польщі, поділивши її між собою, Австрією і Пруссією. Віденська система зафіксувала нову географічну карту Європи, нове співвідношення геополітичних сил. В основу цієї системи було покладено імперський принцип контролю географічного простору в межах колоніальних імперій [1].

За Віденською системою були вирішені наступні територіальні питання: Франція була позбавлена усіх своїх завоювань; Бельгія та Голландія об'єднанні у Нідерландське королівство, яке разом з Пруссією та Австрією повинно було утворити «бар'єр», який би захистив Європу від можливих спроб Франції розпочати війну; Варшавське герцогство відійшло до Росії, отримавши назву Королівства Польського; Пруссія отримала майже половину території Саксонії, Рейнську провінцію та Вестфалію; в Італії було відновлене Сардинське королівство; Ломбардія та Венеція відійшли до Австрії, що закріпило австрійське панування в Італії; з 19 швейцарських кантонів була утворена Швейцарська конфедерація та був закріплений «вічний нейтралітет» Швейцарії; німецькі держави та частина австрійських земель увійшли до Німецького союзу, де було забезпечено переважний вплив Австрії; Великобританії вдалося зберегти велику частину захоплених під час війни територій, в тому числі острів Мальта, Іонічні острова, Капська колонія (в Південній Африці), острів Цейлон [4].

Незважаючи на кінець глобальної ізольованості цивілізацій та культур, Віденська система, як і попередня Вестфальська, мала євроцентристський характер [6]. Вестфальська система спочатку не мала глобального характеру, охоплювала Західну та Центральну Європу. Пізніше вона інтегрувала до сфери своєї дії Східну Європу, Росію, Середземномор'я, Північну Америку. Віденська система міжнародних відносин охоплювала, фактично, лише європейський простір, і деякою мірою, ті території, за які провідні держави європейського концерту вели колоніальну боротьбу чи управляли як колоніями. Поза межами Віденської системи лишився Китай, що внаслідок опіумних війн та нав'язаних провідними європейськими державами нерівноправних договорів, був поставлений у напівколоніальне положення. Японія, що в другій половині XIX століття почала «відкриватися» для світу також не була долучена до Віденської системи. В той же час в період Віденської системи європейська історія почала поступово перетворюватися на світову.

Особливості Віденської системи полягали не тільки у спільній зацікавленості збереження статус-кво, але й у різниці цивілізаційного й модернізаційного рівня його учасників. Великобританія і Франція вже вступили у процес науково-технічного прогресу; Австрія і Пруссія у цій сфері значно відставали. Особливістю геополітичної реальності того часу стало те, що Росію, провідну державу Віденського конгресу, гаранта миру і стабільності в Європі, технічний прогрес взагалі ще майже не торкнувся [1].

До того ж у Віденська система посприяла розвитку класичної дипломатії. У ній значилося систематизація й уніфікація дипломатичних рангів. 19 березня 1815 року було підписано "Положення про ранги дипломатичних представників". Воно діє до сих пір, і поклато край суперечкам з приводу дипломатичних конфесій. По ньому встановлювалися дипломатичні ранги: посол, папський легат і нунцій, посланник (з 1818 р також вводився ранг міністра-резидента), повірений у справах. Також було створено чотири типи консульських установ. Були визначені дипломатичний імунітет і дипломатична валіза. Сфера дипломатії мала виключну автономію у рішенні певних проблем. Тому дипломати не мали будь-яких обмежень обумовлених політичними або економічними факторами[5].

Віденська система була підкріплена актом про створення Священного союзу (1815- 1833). Ініціатором створення союзу став російський імператор Олександр I. Акт був заключений 14 вересня 1815 року. До нього ввійшли Австрія, Пруссія та Росія. Великобританія формально не входило до союзу, проте підтримувала його учасників та політику, що вони проводили, згідно угодам. Договір свідчив, що учасники союзу скріплені між собою священними узами та принципами християнства, а тому зобов'язуються підтримувати та надавати допомогу один одному. Допомога ця полягала у боротьбі з революційними рухами у Європі. Основною своєю задачею держави-учасники союзу бачили придушення революцій де б вони не відбувалися. Побоюючись революцій, подібних Великої французької, монархії домовилися про колективні дії з придушення можливих революційних рухів. Учасники союзу провели декілька конгресів: Аахенській, Троппауській та Лайбаській, Веронській конгрес. На цих конгресах вирішувалася доля держав, у яких відбувалися національні революції. Осередками революцій, на яких намагався вплинути Священний союз, стали Іспанія, Греція, Латинська Америка, Неаполь та П'ємонт. Дії Священного союзу суперечили інтересам нового класу, який тільки но починав зароджуватися в Європі – буржуазії. Він перешкоджав встановленню буржуазних порядків, посилював ізоляцію монархічних режимів. Тому незабаром, наприкінці 1820-х років, суперечності між учасниками союзу почали все більш загострюватися. Створення Священного Союзу не вирішило тих протиріч, які існували між провідними європейськими державами. Отже, к 30-м рокам XIX століття Священний союз почав потрохи наближуватися до кризового стану [2].

Причинами краху Віденської системи стали: по-перше, підйом революційних рухів. Не дивлячись на спроби Священного союзу стабілізувати ситуацію у державах, які ставали осередками національних повстань, до кінця придушити їх не вдалося. Проявом стали революції у Польщі, Франції, Бельгії та, у результаті, утворення незалежної Бельгії. По-друге, загострення відносин між державами-гарантами існування системи, боротьба за новий перерозподіл територій та сфер впливу. Це проявилось у загостренні Східного питання та Кримській війні. Кримська війна закінчилася у березні 1856 року підписанням Паризького мирного договору. За його умовами Росія понесла певні територіальні трати, до того ж була вимушена визнати нейтралітет Чорного

моря та заборону мати там свій військово-морський флот. Її послаблення дуже сильно позначилося на міжнародній ситуації в Європі [7]. Росія, що була в першій половині XIX століття одним з основних центрів сили, на час втратила можливість виконувати цю функцію. Таким чином один із основних принципів Віденської системи міжнародних відносин – баланс сил – було порушено. Стабільність на континенті, передбачувана системою, сильно похитнулося. Тому, стало очевидно, що в її механізмі виникли серйозні неполадки і вона вступила у фазу кризи.

Список використаних джерел

1. Базовые принципы Венской системы. URL: <https://megaobuchalka.ru/8/3643.html> (дата звернення: 20.03.2019)
2. Венский конгресс и Священный союз. URL: <https://ronl.org/knigi/istoriya/788032/> (дата звернення: 25.03.2019)
3. Венская система международных отношений. Этот день в истории, 2014. URL: <https://knowhistory.ru/history/xix-xx/venskaya-sistema-mezhdunarodnyh-otnosheniy> (дата звернення: 27.03.2019)
4. Дмитриева О.В. Всеобщая история. К.: АСТ, 2010. 640 с.
5. Дебидур А. Дипломатическая история Европы 1814-1878 у 2 т. Ростов-на-Дону: Феникс, 1995. Т.1. 507 с.
6. Коппель О.А. Віденська система міжнародних відносин. Клуб «Міжнародник», 2012. URL: <http://parelst.ucoz.ru/forum/> (дата звернення: 30.03.2019)
7. Юровская Е.Е., Кривогуз И.М. Новая история стран Европы и Америки. М.: Высшая школа, 2002. 415 с.

УДК 327.3

ХРЕСТОВІ ПОХОДИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ XI-XIII СТ.

Кустікова М. Р.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Хрестові походи – це серія релігійних, військових походів із Західної Європи проти мусульман, основним гаслом яких було захист християнської церкви від невірних. Хрестові походи були спричинені злиттям складних факторів - конфесійних, зовнішньополітичних, господарських, демографічних. Їх вплив на міжнародні відносини середньовіччя також виявилися багатоплановими. Цей широкий військово-колонізаційний рух в якому взяли участь майже всі верстви західноєвропейського суспільства: правителі, феодалні сеньйори, лицарство, частина городян і селянства.

Традиційно епохою хрестових походів вважається період з 1096 по 1270 рр., проте хрестоносні заходи продовжували здійснюватися і пізніше, а

хрестоносна ідея була актуальною до XVII в. Всього прийнято виділяти вісім хрестових походів, але деякі дослідники виділяють ще дев'ятий.

Початком цього руху стала знаменита промова на Клермонському соборі 1095 року, коли папа Урбан II звернувся до величезної аудиторії, яка складалась з представників вищої знаті і кліриків. Він закликав почати війну проти невірних мусульман, з метою звільнення Святої Землі. У своїй промові папа підкреслював святість Єрусалиму і християнських реліквій Палестини, говорив про розграбування і спалювання, яким вони піддаються з боку турків, і змалював картину численних нападів на паломників, а також згадав про небезпеку, що загрожує братам-християнам у Візантії. Підкріпленням його промови стали обіцянки відпущення гріхів, тим, хто наважиться відправитись у похід.

Більшу частину хрестоносного війська становило лицарство Північної і Південної Франції, Німеччини, Англії, Італії, Фландрії, очолювали його правителі найбільших європейських країн. Так, під час другого хрестового походу (1147-1149) хрест прийняв німецький імператор Конрад II і король Франції Людовик VII, в третьому поході (1189-1192) хрестоносцями командували імператор Фрідріх I Барбаросса, король Франції Філіп II Август і король Англії Генріх II, місце якого зайняв потім його син Річард I Левове Серце. Найвагомий політичний виграв від хрестових походів припав на долю католицької церкви, в економічному відношенні більша частина здобичі, захопленої на Сході, залишилася у великих сеньйорів, що поділили завойовані в турків-сельджуків землі, хоча і матеріальні інтереси папства були обійдені, в тому числі завдяки активності безпосередньо підпорядкованих римським понтифікам військово-чернечих орденів. Свою, і чималу частину прибутку від починань хрестоносців отримали міста Північної Італії, практично домоглися в державах хрестоносців монополії на зовнішню торгівлю.

Основну канву історії хрестоносного руху визначили перший (1096-1099) і четвертий (1202-1204) походи. На другому, завершальному етапі хрестоносний рух ішов на спад, що завершився кількома невдалими «паломництвами» в Святу Землю і північними походами проти язичницьких народів Східної Прибалтики.

Після закінчення Першого хрестового походу на території Леванту були засновані чотири християнські держави. Графство Едесса - перша держава, заснована хрестоносцями на Сході. Було засновано у 1098 році Балдуїном I Булонський. Після завоювання Єрусалиму і створення королівства. Проіснувало до 1146 року. Столицею його було місто Едесса.

Князівство Антіохія - було засновано Боемундом I Тарентським у 1098 році після взяття Антіохії. Князівство проіснувало до 1268 року.

Єрусалимське королівство, проіснувало аж до падіння Акри у 1291 році. У підпорядкуванні у королівства перебувало кілька васальних сеньйорів, в тому числі чотири найбільші: князівство Галілеї, Графство Яффи і Ашкалону, Трансйорданія - сеньйорія Крака, Монреалья і Сент-Авраама, сеньйорія Сидону.

Графство Тріполі - останнє з держав, заснованих в ході Першого хрестового походу. Було засновано у 1105 році графом Тулузи Раймундом IV. Графство проіснувало до 1289 року.

Утворення на Сході держав хрестоносців, заснованих вихідцями з різних країн, зумовило виникнення консульської служби, оскільки з'явилася необхідність захищати в нових державах торговельні інтереси представників окремих держав.

Хрестові походи не досягли поставленої мети і, розпочаті при загальному ентузіазмі, нужді до придбання матеріального блага і свободи, завершилися катастрофами і розчаруванням, вони залишили великий слід в європейській історії і серйозно вплинули на багато сторін європейського життя.

Вони змогли лише частково вплинути на культуру мусульманських народів, на їх державний і суспільний лад. В результаті розграбування територій відбулося скорочення чисельності населення. Постійні війни стимулювали розвиток військової справи і привели до занепаду культурного розвитку мусульманських країн.

Що стосовно міжнародних відносин, то хрестоносний рух вніс великі зміни в басейні Середземного моря і зміцнив тут позиції європейського купецтва за рахунок східного. Був нанесений невіправний удар по Візантії. Північноіталійські міста, особливо Венеція, зміцнили своє становище в Східному Середземномор'ї, потіснивши Візантію. Посилили свої позиції на Середземному морі також Франція і Арагон. Слід, також, відзначити здійснене хрестовими походами різке розширення різноманітних контактів Заходу і Сходу - як конфронтаційного характеру, так і обмінів у сфері торгівлі і культури. Можна сказати, що після закінчення раннього середньовіччя Захід, розриваючи регіональну замкнутість, почав повертатися до Середземномор'я, що було колись об'єднане Давнім Римом. Це повернення посилює напруження боротьби з мусульманським світом, і зміцнило бар'єр між західним і східним християнством. Хрестові походи на першому етапі сприяли посиленню позицій католицької церкви, але вони ж допомагали європейським державам, особливо Франції і Англії, прискорити хід політичної централізації.

Отже, необхідно відзначити, що завдяки походам було здійснене різке розширення різноманітних контактів Заходу і Сходу - як конфронтаційного характеру, так і обмінів у сфері торгівлі і культури, також прискорили падіння феодальної системи, сприяли зближенню різних християнських верств, розширили межі пізнання цивілізацій та дали новий поштовх розвитку військової справи.

Список використаних джерел

1. Зінченко А. Історія дипломатії: від давнини до початку нового часу. Навчальний посібник.- Вінниця, Нова книга, 2002. 564 с. URL: https://www.academia.edu/7620860/Istoriia_diplomatiyi_vid_davnini_do_pochatku_Novogho_chasu_-_Zinchienko_A._L (дата звернення : 04.05.2019)
2. Крижановська О. Хрестові походи: причини, перебіг, результати // Історія в школах України. 2005. №7. С. 38-43. URL:

3. Турчин Я. Б. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.) : навч.посіб. / Я.Б. Турчин,Р. Б. Демчишак, Т.І. Плазова. – Львів: Видавництво Львівської політехники,2013. 140 с. URL: <http://vlp.com.ua/node/10759> (дата звернення : 05.05. 2019)
4. Billings M. Cross and the Crescent : A History of the Crusades. USA.: Sterling Publising , 1990. 240 p

УДК 327(510) «185/191»

КИТАЙ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Непокрита В. І.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Кінець ХІХ – початок ХХ ст. є особливим етапом розвитку Китайської держави, а також періодом багаточисельних революцій. Історія Китаю була насичена соціальними катаклізмами й війнами. Ці події були обумовлені слабкістю династії Цін. Прийнято вважати, що саме цей проміжок часу є початком сучасної історії Китаю. У 1911-му році внаслідок революції й народилася Китайська Народна Республіка, яка стала провідною державою у сучасному світі.

Актуальність теми обумовлена зростаючою роллю Китаю в сучасній системі міжнародних відносин та міжнародної економіки. Іноземні держави виявили необхідність поділити державу між собою. Так, у кінці ХІХ – початку ХХ ст. Китай проходив періоди політичної єдності і розпаду. Територія Китаю регулярно піддавалася нашестю ззовні. Нерідко він ставав частиною іноземних держав, які ділили його на сфери впливу або повністю входив до їх складу. Сучасна Китайська держава і суспільство є результатом багатовікового культурної й політичної взаємодії з численними оточуючими азійськими народами, що супроводжувалось переміщеннями багатомільйонних людських мас, та налаштуванням стосунків між іншими державами. Свій сучасний шлях Китай розпочинає у роки Сінхайської революції (1911 – 1913), внаслідок якої держава була проголошена незалежною й було знищено монархічне правління. Згодом це стало поштовхом щодо створення впливових позицій Китаю на міжнародній арені, укладення тимчасової Конституції, проведення фінансової реформи та закладення інших основ сучасної індустрії.

У кінці ХІХ – на початку ХХ ст. у світі діяла Віденська система міжнародних відносин, що склалася після Наполеонівських воєн. Віденська система зафіксувала нову географічну карту Європи, нове співвідношення геополітичних сил. В основу цієї системи було покладено імперський принцип контролю географічного простору в межах колоніальних імперій. Під час Віденської системи остаточно сформувалися імперії: Британська (1876), Німецька (1871), Французька (середина ХІХ ст.). У 1877 р. турецький султан

узяв собі титул «Імператор османів». Росія стала імперією значно раніше, ще у 1721 р. Незважаючи на кінець глобальної ізоляції цивілізацій та культур, Віденська система, як і попередня Вестфальська, мала євроцентристський характер[9].

У середині XIX ст. багато країн опинилось у напівколоніальному стані (Китай, Іран, Османська імперія) або перебували в тій чи іншій залежності від великих держав (балканські і латиноамериканські країни, Португалія). Це породжувало низку гострих конфліктів залежних і напівзалежних країн (Османської імперії, Ірану, Сербії, Мексики, Венесуели, Куби, Китаю, Ефіопії, інших) з великими державами, що відносились до країн-метрополій. Крім того, існували європейські держави, які мали незначні, порівняно з великими державами, колоніальні володіння (Бельгія, Іспанія, Нідерланди, Португалія). З іншого боку, конфлікти виникали й між великими державами, що розвивались дуже нерівномірно і зіштовхувались своїми інтересами щодо посилення власних впливів у світі та розширення територіальних володінь[4].

У цей час розвитку Китаю заважала закритість у відносинах з іншими державами. 1757 р. імператор видав указ, що забороняв торгівлю і зносини з іноземцями. Для торгівлі з ними залишався лише один порт Гуанчжоу (європейці називали його Кантон). Проте, незважаючи на заборону, англійці контрабандно ввозили до Китаю свої товари, і головним з них був опіум, який постачали з Індії. Китайці охоче купували його, приносячи тим самим величезні прибутки англійським торговцям. На початку 40-х років XIX ст. китайська влада заборонила ввез опіуму до Кантону, а ті партії товару, що вже були ввезені, вилучила і знищила. Це викликало величезне обурення англійських торговців, які змусили уряд Великої Британії оголосити Китаю війну. Протягом 1840-1842 рр. тривала перша «опіумна» війна. Вона закінчилася поразкою Китаю, який зобов'язали сплатити англійцям контрибуцію і відкрити п'ять портів для безмитної торгівлі. У наступні роки Китай змушений був укласти такі ж нерівноправні договори з США та Францією. Остання разом з Великою Британією розпочала в Китаї другу «опіумну» війну, в ході якої було захоплено Пекін і отримано нові значні поступки від уряду Цінів. У Китаї навіть дозволили відкриту торгівлю опіумом. Почалося перетворення Китаю на залежну від капіталістичних держав країну.[2]

З 1864 по 1894 р. обсяг торгівлі між Китаєм та іноземними державами зріс майже вдвічі на користь іноземців. Англійці почали будувати в Китаї судноверфі, залізниці на вигідних для себе умовах, створювати свої банки і страхові компанії. Поступово англійці та французи отримали в концесію (тимчасове користування) великі території для будівництва підприємств, готелів, житлових будинків тощо. Зона впливу британців охоплювала середню течію річки Янцзи (10 провінцій), а французів – південні райони, прилеглі до Індокитаю, який в останній третині XIX ст. перетворюється на французьку колонію[1].

Наприкінці XIX ст. Німеччина теж включається в боротьбу за вплив у Китаї. Скориставшись вбивством двох німецьких місіонерів, у 1897 р. до Китаю було направлено військову ескадру, а наступного року підписано договір, за

яким Німеччина отримала в «оренду» на 99 років півострів Шандунь з портом Циндао. Японія посилила свої позиції в південно-східній провінції Фуцзянь[3].

Отже, майже всі великі держави отримали зони впливу в Китаї, окрім Сполучених Штатів які оголосили, що не визнають такого поділу і пропонують проводити політику «відкритих дверей» і «рівних можливостей»[8].

Таким чином, в кінці XIX ст. Китай перетворився на сировинну базу іноземних держав. Іноземці організували свої райони у великих містах і, нехтуючи адміністрацією Китаю, самостійно вели свої справи. Китай став напівколонією провідних капіталістичних держав (Великої Британії, Франції, США, Росії), які отримали торговельні, митні, правові, економічні, політичні привілеї. Іноземні монополії панували в економіці країни. Китайська держава у цей час була вдосталь насичена війнами, через те, що відбивала атаки іноземних держав, які зазіхали на землі Китаю. Цей період характеризується соціальними кризами та революціями, але також реформаторськими ідеями, за допомогою яких покладено основу сучасної Китайської Народної Республіки.

Список використаних джерел

1. Социально-экономическое и политическое положение Китая в начале XX века. URL: <http://vek-noviy.ru/g-azii-v-kontse-xix-nachale-xx-veka/kitay-v-kontse-xix-veka.html> (дата звернення 10.03.2019)
2. Международные отношения на Дальнем Востоке в первой половине XX века. URL: <https://studfiles.net/preview/5133310/page:19/> (дата звернення 10.03.2019)
3. Китай в XIX - начале XX вв, провозглашение Китайской Республики. URL: <http://opokar.peterlife.ru/history-pravo/Index67.htm> (дата звернення 26.04.2019)
4. Зовнішня політика Китаю. URL: <http://www.febras.ru/partnery/kitaj/197-vneshnyaya-politika.html> (дата звернення 24.04.2019)
5. Міжнародні відносини на Сході наприкінці XIX – початку XX століття. URL: https://stud.com.ua/75604/politologiya/mizhnarodni_vidnosini_dalekomu_shodi_naprikintsi_pochatku_stolittya (дата звернення 26.04.2019)
6. Історія Китаю. URL: <http://kg.china-embassy.org/rus/zggk/t660362.htm> (дата звернення 26.04.2019).
7. Китай на початку XX століття URL: https://knowledge.allbest.ru/history/2c0a65625a3ad78a4d43a88521206d27_0.html (дата звернення 26.04.2019)
8. Віденська система міжнародних відносин URL: <https://helpiks.org/5-16726.html> (дата звернення 26.04.2019).

УДК94(37)»-0058/-50»

ГАЛЛЬСЬКА КАМΠΑНІЯ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ГАЯ ЮЛІЯ ЦЕЗАРЯ

Підтинна С. С.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Гай Юлій Цезар один з найбільш видатних політичних діячів Стародавнього світу, його історична роль для подальшого розвитку Європи, міжнародних відносин в цьому регіоні, розвитку політичних та правових систем, методів державного управління європейських держав представляє значний науковий інтерес. За період свого правління Юлію Цезарю вдалося побудувати велику імперію, що об'єднала Середземномор'я. Його зовнішня політика мала різноспрямований характер, була орієнтована на побудову сильної великої держави, вона була орієнтована на побудову сильної та великої держави. Війни Риму в Галії, Німеччині та Британії під час його правління були викликані необхідністю розширення кордонів Риму до океану з одного боку та щонайменше до Рейну – з іншого. Завдяки енергійній та стратегічно розумній зовнішній політиці Юлія Цезаря, що підкріплювалася його дипломатичним талантом, кордони Риму простягнулися від Іспанії до Вірменії і від Британії до африканського узбережжя, створивши одну з найбільш могутніх європейських держав у історії континенту. Особливо цікавим представляється дослідження Галльських війн Гая Юлія Цезаря. Галлія цікавила Цезаря не тільки тим, що завдяки цій країні він зміг би розширити кордони власної держави, а й тим, що ця область була багатою на різноманітні товари, коштовності тощо. Саме під час Галльської кампанії (58 – 50 рр. до н.е.) йому вдалося проявити свій дипломатичний талант, приєднати до Римської республіки значні території з великим населенням (декілька мільйонів осіб), перетворивши її на континентальну імперію.

Формальним приводом початку Галльської війни став намір Юлія Цезаря допомогти дружнім Риму галльським народам в боротьбі з войовничими гельветами. Крім великої вигоди війна могла дати Цезарю славу та досвідченість війська, багатства. Також вона мала для Риму національний інтерес, адже велась проти галлів – ворогів, які колись зруйнували Рим і тепер наводили на нього жах. Зважаючи на положення Галлії, Гай Юлій Цезар розумів, що вона мала стати легкою здобиччю для римлян [6].

У перебігу Галльської кампанії умовна можна виділити чотири основні етапи.

Перший етап Галльської війни охоплює 58 – 57 роки до н.е. Отримавши повідомлення про переміщення гельветів, Цезар залишив Рим. В кінці березня все кельтське плем'я зібралося на березі Женевського озера. У гельветів було два шляхи для перетину гористої місцевості, яка відділяла їх землі від основної частини Галлії: по крутих схилах Юрського хребта на правому березі Рони або по більш – менш рівнинному лівому березі, який незрівнянно краще підходив

для переселення цілих племен. Однак Рона у верхній течії служила кордоном між Римською республікою і незалежними землями галлів, і переселенці могли пройти по лівому рівнинному березі Рони тільки з дозволу Риму [3]. Було вирішено направити посольство до проконсулу Нарбонської Галлії Цезарю, який вже прибув в Генаву (сучасна Женева) і стежив за ситуацією. Переселенці просили у римлян право пройти через провінцію, обіцяючи зберігати мир і порядок. Після звернення гельветських послів Юлій попросив час на роздуми. За цей час єдиний легіон, який знаходився в його розпорядженні звів укріплення вздовж Рони від Генави до Юрських гір. Єдиний міст через Рону в її верхній течії біля Генави був уже знищений римлянами. Коли послы гельветів повторно прибули 13 квітня, Цезар відмовив їм про дозвіл. Влітку 58-го року до н.е. Цезар зупинив і повернув до місця їх колишнього проживання гельветів. У літній кампанії 57-го року в декількох боях були розгромлені белги. Численне плем'я едуїв, що займало центральну частину країни, вважалося дружнім Риму, а народи, що жили на березі океану, погоджувалися без боротьби визнати панування римлян. Під час битви при Бибракте Цезар збудував свої війська на схилі пагорба і змусив гельветів атакувати. Частина гельветів бігла з поля бою, але Цезар оголосив, що всі галлійські громади, які допоможуть переселенцям, будуть вважатися ворогами Риму. Мирний договір римляни і гельвети уклали на порівняно легких умовах для переможених. Усі гельвети і рауракі повинні були повернутися на свою батьківщину. У першому етапі Галльської війни Цезар присік можливість заселення земель гельветів германцями і мав намір використовувати їх як буфер проти подальшого проникнення германців через Рейн.

Другий етап війни включає 56 – 54 роки до н.е., починається він підкоренням Риму Аквітанії – великої області, що прилягає до атлантичного узбережжя від Бретані до Піренеїв. Первісна покірність її народів виявилася помилковою – утворивши союз, вони протягом майже всього 56-го року відбивали наступ Цезаря. У 55-му році близько чотирьохсот тисяч германців знову перейшли Рейн в нижньому його перебігу. Швидко підійшовши з військом до району переправи і обдуривши пильність своїх супротивників, Цезар завдав їм нищівної поразки. Германці ховалися і опору не чинили. Повернувшись, римляни міст зруйнували. У тому ж році восени і в наступному, 54-му році Цезар з військом перепливав Ла-Манш і вторгся в Британію. Адже в той час ходили чутки про незліченні багатства острова. Але швидше за все вирішальним мотивом для цих ризикованих підприємств стало прагнення до гучного ефекту, який повинні були зробити в Римі експедиції на загадкові північні острови [2]. Хоча цілком успішними їх назвати було не можна: ні територіальних придбань, ні видобутку. Лише досить скромна угода про сплату британцями деякої данини Риму.

Третій етап Галльської війни (54 – 53 роки до н.е.) мав назву «Велике Галльське повстання» [4]. Цезар здійснив похід в землі треверів, які нібито планували черговий призов германців через Рейн. Проконсул втрутився в боротьбу двох ворогуючих між собою вождів треверів – Індуціомара і Цінгеторіга, і підтримав останнього [3]. Спочатку Цезар планував переправити

до Британії всі 8 легіонів і 4 тисячі кавалеристів, але потім змінив плани і взяв в експедицію тільки 5 легіонів і 2 тисячі вершників. Усю решту війська він передав Титу Лабієну з дорученням уважно стежити за ситуацією в Галлії [5]. Взимку 54-го року через неврожай Цезар змушений був розосередити свої легіони по різних громадам. Цим скористалися галли, повсталі під керівництвом вождя Амбіорікса. Римлянам довелося оборонятися. З одного зимового табору їх вдалося виманити. В результаті галли оточили і знищили півтора легіону. Інший табір, яким командував Квінт Цицерон, піддався жорсткій облозі, але Цезарю з двома легіонами вдалося вчасно прийти на допомогу (в ту зиму він залишався в Галлії і був неподалік). Третя атака була спрямована на табір найближчого соратника Цезаря – Лабієна, але її теж вдалося відбити. Протягом 53-го року до н.е. він здійснював задушливі рейди в неспокійних районах країни і, переслідуючи Амбіорікса, вдруге перейшов по заново зведеному мосту Рейн [2]. Військові операції Цезаря в 53 році до н. е. були сприйняті в Римі як помста за торішні напади белгів. Новини про засідку і загибель більшої частини четвертого легіону серйозно вдарили по репутації Цезаря в столиці, а вже через кілька місяців в столиці стало відомо про набагато більшу катастрофу: під час походу в Парфію загинули десятки тисяч солдатів, а Марк і Публій Красс були вбиті, що поставило під загрозу всі східні провінції.

Четвертий етап Галльської війни охоплює 52 – 51 роки до н.е. Активні бойові дії в Галлії завершилися; лише на землях белгів відбувалися сутички з залишками загонів повстанців. Галли вирішили відрізати розквартировані серед белгів легіони від їх командувача. Рішення про початок повстання було оформлено у вигляді священної клятви, даної в присутності друїдів. Сигналом до повстання послужив напад племені карнугів на Кенаб і вбивство всіх римлян в ньому – в основному, торговців. Кампанія 52-го року виявилася для Цезаря найважчою. На цей раз головну силу повсталих складало могутнє плем'я арвернів, чії землі безпосередньо примикали до Провінції. На чолі повстання встав дуже енергійний і талановитий молодий вождь на ім'я Верцінгеторікс. Йому вдалося залучити до повстання ще дванадцять сусідніх громад, тому його обрали загальногалльським царем. Протягом всього року в центральній частині Галлії йшла напружена боротьба між Цезарем і Верцінгеторіксом. Цезарю після довгої облоги вдається приступом оволодіти великим і добре укріпленим містом Аварик. Проте облога і штурм фортеці Герговія в країні арвернів закінчується невдачею, і римлянам доводиться відступити [7]. Після перемоги над белловаками Цезар попрямував в землі ебуронів, повторно оголосив про повну свободу в розграбуванні їх земель і активно допомагав цьому процесу. Після взяття Укселлодуна Цезар попрямував в Аквитанію, де більшість племен, що співчували повсталим, здалася без бою [4]. Заключний епізод Галльської війни пов'язаний з облогою міста Алезія в верхів'ях Сени, де знаходився і сам Верцінгеторікс. Легіонерам Цезаря довелося боротися на два фронти. Вони зуміли вистояти і перемогли. Алезія пала, вождь галлів був полонений, їхній опір після цього почав зменшуватися. Наприкінці зими 50 року до н. е. Цезар

зібрав свої війська в Неметоценне (сучасний Аррас) на загальний огляд, який знаменував закінчення війни.

Галльська війна завершилася приєднанням до Римської республіки значної території (приблизно 500 тисяч квадратних кілометрів), де проживало кілька мільйонів чоловік [2]. Завдяки території, завойованій Цезарем, Римська республіка набула рис континентальної імперії. У перші часи після війни в Галлії зберігалися племінна організація і повна влада вождів на місцях, хоча за їх діяльністю наглядав намісник [1]. Контрибуція, яку Цезар наклав на завойовані землі, виявилася порівняно невеликою, що пояснюється не безкорисливістю полководця, а повної знекровленістю провінції. Гай Юлій Цезар неймовірно розбагатів за роки перебування в провінції [3].

Отже, Галльська кампанія в зовнішній політиці Гая Юлія Цезаря відігравала дуже важливу роль. Прагнучи розширення кордонів та посилення могутності Римської імперії Цезар провів успішну кампанія з завоювання галів. Перший етап Галльської війни (58 – 57 роки до н.е.) ознаменувався підписанням мирного договору з гельветами, за умовами якого усі гельвети і рауракі повинні були повернутися на свою батьківщину, а з ними плем'я боїв, яке на прохання едуїв розселили в їх область. Другий етап війни (56 – 54 роки до н.е.) характеризується жорстоким підкоренням Аквітанії. Третій етап Галльської війни (54 – 53 роки до н.е.) включає похід в землю треверів, він був невдалий для Цезаря. Четвертий етап (52 – 51 роки до н.е.) став завершальним у війні, за цей час було підкорено більшу частину галльських племен. Завоювання Галлії, однієї з найбагатших провінцій, дало Риму величезну площу, роботу жителів на користь Римської імперії, багатство, збільшило її могутність.

Список використаних джерел

1. Гушин В.Р. Афинская политика «О народных вождях» в VI в. до н.э. // Вестник СПбГУ, 1992. Вып.2. С.100–102.
2. Машкин Н.А. Принципат Августа: происхождение и социальная сущность. URL: <http://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1405475000> (дата звернення: 11.12.2018).
3. Парфёнов В. Н. Профессионализация римской армии и галльские войны Цезаря // Античный мир и археология: исторический журнал. Вып. 7. 1974. С. 72–89.
4. Утченко С. Л. Юлий Цезарь. // Монография в 2 т.; М.: Мысль, 1976. 365 с.
5. Уваров В.А. Цезарь, Гай Юлий. URL: http://www.hrono.ru/biograf/bio_c/caesar.php (дата звернення: 11.12.2018).
6. Иванов С. П. Юлий Цезарь, Гай. Краткая биография. Русская историческая библиотека. URL: <http://rushist.com/index.php/greece-rome/2968-yulij-tsezar-gaj-kratkaya-biografiya> (дата звернення: 11.12.2018).
7. Машкин Н.А. Принципат Августа: происхождение и социальная сущность. URL: <http://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1405475000> (дата звернення: 11.12.2018).

УДК 321.5 (100) «1912/1913»

НАСЛІДКИ БАЛКАНСЬКИХ ВІЙН ДЛЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Пустова В. А.,

*студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії» Маріупольського державного університету*

Міжнародні конфлікти на початку ХХ ст. були зумовлені боротьбою за переділ колоній і сфер впливу, які вели провідні держави світу. Вони сприяли загостренню протиріч між провідними країнами світу і стали провісниками Першої світової війни.

Суперництво між двома військово – політичними блоками – Троїстим союзом і Антантою – призвело до Балканських воєн. Бухарестський мирбув підписаний в Бухаресті 10 серпня 1913 р. [1]. Сербія отримала не тільки "спірну", але і майже всю "безперечну" болгарську зону в Македонії; Греція - крім південної Македонії з Салоніком частина західної Фракії; частина східної Фракії з Адріаноподем повернулася до Туреччини; Румунія придбала південну Добруджу. Таким чином, Болгарія втратила не тільки більшу частину своїх завоювань, але і деякі давні свої володіння.

Друга балканська війна означала нову розстановку сил на Балканах. Замість єдиного балканського блоку під егідою Росії тепер намітилися два угруповання: Сербія, Греція і Румунія, з одного боку, Болгарія, незабаром зав'язка переговори з Туреччиною, - з іншого. Самий факт розпаду блоку був надзвичайно вигідний для Німеччини і Австрії. Після Бухарестського миру держави повели гарячкову роботу, прагнучи закріпити свій вплив на кожному угруповання. Одним з головних засобів цієї боротьби було надання позик балканським країнам.

2-а Балканська війна сприяла відходу Румунії від ворожого Росії Троїстого союзу і зближенню її з Антантою. Іншим важливим наслідком війни виявився перехід Болгарії на сторону Австро-німецького блоку, оскільки король Фердинанд I не зміг змиритися з поразкою від об'єднаної армії православних держав, вирвавши свою країну з досміцного, братерського союзу слов'янських народів.

Балканські війни привели до подальшого загострення міжнародних протиріч, прискоривши, у суперечволі Росії, початок Великої війни 1914-1918 рр. [2]. У ході цих війн виявився прогрес військової техніки; застосування літаків, броньовиків, підводних човнів, радіо, підтвердилося значення масованого артилерійського і рушнично-кулеметного вогню.

У результаті цих воєн Чорногорія в півтора раза збільшила свою територію й одержала родючі райони Ново-Пазарського санджака, але від Скадарської низовини, якої Чорногорія особливо наполегливо домагалася, вона, по настоянню Австро-Угорщини і всупереч підтримці Росії, змушена була відмовитися на користь відтвореної Албанської держави. Чорногорія ледь

устигла вступити у володіння новими землями, як у 1914 р. почалася Перша світова війна. Балканське питання в кінці 1913 - початку 1914 р.

Незабаром на Балканах спалахнув новий Балканський міжнародний конфлікт. Сербія, надзвичайно посилилася після другої війни, зважилася ще раз спробувати домогтися виходу до Адріатики, зайнявши частину Албанії. Тим часом влітку 1913 р Лондонська конференція послів прийняла "органічний статут албанської держави". Албанія оголошувалася незалежною князівством "під гарантією жердини держав". Вибір монарха надавалося зробити великим державам в шестимісячний термін. "Контроль над цивільним управлінням і фінансами Албанії", згідно статуту, доручалося "міжнародній комісії, складеної з делегатів шести держав і делегата Албанії".

У нескінченних суперечках і інтригах конференція послів встановлювала межі албанської держави, питання про яких було залишено відкритим в Лондонському мирному договорі від 30 травня і переданий на розсуд великих держав. Росія і Франція під час проведення кордону підтримували Сербію і Грецію; Німеччина, Австрія та Італія - Албанію.

Англія змінила свою позицію в порівнянні з минулої зими. Вона тепер ставала на бік Німеччини, Австрії та Італії. 11 серпня конференція винесла рішення про основний напрям кордонів. Були створені дві розмежувальні комісії; вони виїхали на місце, щоб реалізувати постанови міжнародної конференції. Це означало, що дипломатична боротьба з будівлі Форейн офіс, де засідала Лондонська конференція, переноситься в намети міжнародних комісій в Албанських горах [5].

Поки тяглася робота комісій, між сербами і албанцями відбувалися безперервні конфлікти. У жовтні, після одного нападу албанців, - сербський уряд провело часткову мобілізацію та окупувала частину албанської території. При цьому воно заявило, що не звільнить її, поки в Албанії не буде встановлено порядок. Тоді австрійський уряд вирішило, що потрібно скористатися, нарешті, сербським виступом для превентивної війни і повного розгрому Сербії.

14 жовтня Берхтольд телеграфував австрійській місії в Белграді: "Ми повинні - поставити сербському уряду питання, чи має вона намір припинити військову підготовку до вторгнення в Албанію, - вірніше, чи готове воно відкликати в певний короткий термін знаходяться на албанській території війська. Від відповіді на це питання і від виконання колишніх сербських заяв повинно буде залежати подальше ставлення монархії до Сербії, так як ми зважилися забезпечити всіма способами, які знайдемо підходящими, безумовне дотримання лондонських рішень".

Берлін на цей раз знову запевняв Відень в свою повну підтримку. Інструкція, послана заступником статс-секретаря відомства закордонних справ послу у Відні, був таким: "Вам слід сказати графу Берхтольд, що в прагненні до забезпечення життєздатної Албанії ми твердо стоїмо на боці Австро-Угорщини і наказали імператорському повіреному в справах у Белграді рішуче підтримувати австрійський демарш. Крім того, ми запросили до співпраці Англію, під головуванням якої виносилися поставлені під загрозу лондонські рішення".

Це було передано по телеграфу до Відня 16 жовтня. А в ніч з 17 на 18 жовтня 1913 р. австрійський міністр закордонних справ граф Берхтольд відправив австрійському посланнику в Белграді припис вручити сербському уряду ультиматум. Австрія вимагала негайного очищення Албанії. В іншому випадку вона загрожувала війною. Сербський уряд, порадившись з російським урядом, прийняло ультиматум: воно вивело війська на 24 години раніше терміну, на превеликий жаль австрійських імперіалістів. Ще раз Росія і Сербія відступили під австро-німецьким натиском [3].

Ледве пройшов місяць після австрійського ультиматуму Сербії, як на Близькому Сході вже виник новий міжнародний конфлікт. У листопаді 1913 р. між Німеччиною і Туреччиною було укладено угоду про відправку до Туреччини німецької військової місії з 42 офіцерів. На чолі місії був поставлений генерал Лиман фон Сандерс. Місія повинна була зайнятися реорганізацією турецької армії. При цьому Лиман фон Сандерс був призначений на посаду командувача корпусом, розташованим на берегах проток. 14 грудня Лиман прибув до Константинополя[4].

Місія Лиману викликала в Петербурзі обурення. Виходило так, що на берегах Босфору надавалась би військова сила, якою командували німці. Голова Ради міністрів Коковцев проїздом з Парижа зупинився в Берліні і особисто вів з німецьким канцлером і з самим Вільгельмом переговори про місію Лиману. Він вимагав принаймні відмови Лиману від командного поста в столиці. Німецький уряд начебто погоджувався, що німецький генерал може командувати корпусом, розташованим і в іншому місці.

Але, невидимому, за таємним навіюванням тих же німців, Порта рішуче відкинула втручання Росії в функції німецького генерала в Туреччині. Царський уряд звернулося за підтримкою до Парижа і Лондона. Франція, хоча і не особливо охоче, але все-таки висловила готовність підтримати Росію. Англія зайняла більш ухильну позицію. Після досить гострих переговорів російська дипломатія домоглася від німців і турків деякої поступки[4].

Лиману справили в наступний чин; це давало формальну підставу звільнити його з посади командира корпусу. Таким чином, від командного поста в столиці Лиман відмовився. Але фактично німецька місія все-таки продовжувала грати в турецькій армії керівну роль. Посилення німецького впливу в Туреччині загрожувало зробити Німеччину господинею проток.

Справа Лиману фон Сандерс співпало з підготовкою до переговорів про новий російсько-німецькому торговому договорі. Він повинен був замінити договір 1904 р за яким Росія в скрутну хвилину зробила Німеччині дуже великі поступки, щоб забезпечити її доброзичливий нейтралітет у війні на Далекому Сході. Майбутні переговори викликали запеклу полеміку між російською і німецькою печаткою.

Справа Лиману фон Сандерса було нової провокацією німецького імперіалізму. Вона доповнила довгий перелік тих випробувань, яким Німеччина піддала міжнародний мир. Відкрився цей перелік танжерським виступом кайзера. Він тривав провокацією в Касабланці і ультиматумом Бюлова в дні

боснійської кризи, "стрибком" Пантери "" і двоекратне погрозами Сербії: в кінці 1912 р. і, нарешті, рівно через рік після цього[6].

Підсумки Балканських війн

На землях колишньої Османської імперії утворилися нові держави. У їх числі опинилася і Албанія, яка одержала незалежність 28 листопада 1912 року.

Болгарія, Сербія, Румунія і Греція суттєво збільшили свої території.

Разом з тим Балканські війни були передумовою для Першої світової війни. Сербські націоналісти Гаврило Принцип і Неділько Чабринович вбили в Сараєво наслідного принца Франца-Фердинанда, маючи намір цим домогтися відділення Боснії від Австро-Угорщини і приєднати її до Великої Сербії. Цей вчинок став формальним початком війни.

На Балканах утворилося кілька «гарячих точок», населених протиборчими національними угрупованнями. Конфлікти в цих районах не вщухають до нашого часу, оскільки підтримуються світовими державами і політичними блоками.

Список використаних джерел

1. Бухарестский мирный договор (1913) URL: <http://inslav.ru/publication/buharestskiy-mirnyy-dogovor-1913-i-ego-posledstviya-dlya-makedonii-i-yugo-vostochnoy> (дата звернення: 30.04.2019).
2. Друга Балканська війна та її геополітичні наслідки. URL: <https://studfiles.net/preview/5454495/page:19/> (04.04.2019).
3. История дипломатии . Дипломатия в новое время (1872-1919) Т2. под ред. Потемкина В. П., Москва, 1945. С. 216-237.
4. История дипломатии/ за заг. ред. Зоріна В. А. Москва: Государственное издательство политической литературы. 1959. Т.1. С891.
5. Ключников Ю. В., Сабанин А. В., Международная политика новейшего времени в договорах, нотах и декларациях, ч. 1, М., 1925, с. 372
6. Міжнародні відносини наприкінці XIX на початку XX ст. URL: <http://www.info-library.com.ua/books-text-8850.html> (дата звернення: 15.12.2018).

УДК 321.5 (100) «1912/1913»

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ БАЛКАНСЬКИХ ВОЄН 1912 – 1913 РР.

Тряскіна К. Е.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Балканський півострів ще в ХІХ придбав недобру славу «порохового льоху Європи». До початку 1910-х років Балкани перетворилися в один з основних об'єктів боротьби великих держав. Крім суперництва двох ворогуючих коаліцій — Антанти і майбутнього союзу Центральних держав, крім суперництва окремих держав, що входять в ці коаліції, за лідерство на

Балканах суперничали і самі балканські держави. Уряди Сербії, Чорногорії, Болгарії та Греції прагнули використовувати очевидне ослаблення Османської імперії в своїх інтересах. Отже, Балканські війни внесли великі зміни у подальші міжнародні відносини та були ще одним поштовхом до Першої світової війни. Тому, актуальним є з'ясувати причини, що зумовили феномен воєн на Балканах. Історичних причин Балканських воєн 1912–1913 рр. багато, але зумовили їх, в основному, наступні обставини.

По-перше, слід відзначити такий фактор, як неповага до демографічних меж Болгарії. При формуванні межправославного екзархату (особлива адміністративно-територіальна одиниця, зарубіжна щодо основної церкви чи спеціально створена для опіки віруючих даного обряду в особливих умовах) намісник султана включив Македонію, Біломоріє. Ті ж демографічні межі Болгарії вказали спільно Росія і Туреччина в Сан-Стефанському договорі. Їх також окреслили на Константинопольській конференції (1876 р.). Згодом були уточнені і підтверджені у статтях Берлінського договору (1878 р.), який, втім, поділив єдину етнографічну Болгарію на три частини: Князівство Болгарія, васальна провінція Східна Румелія і турецька провінція Македонія.

По-друге, вагомим фактором слугувало порушення Османською Туреччиною статті Берлінського договору, яка вимагала надання повної автономії православному християнському населенню у балканських провінціях імперії. Невиконання цієї вимоги викликало об'єднання чотирьох балканських держав проти турків. Військові дії велися на окреслених Константинопольською конференцією землях у межах Османської імперії, які були заселені переважно болгарами. Це означало, що в основному болгарське населення переживало жахливі страждання і геноцид, вимушено покидало рідні місця і шукало порятунку в межах Князівства Болгарії; майно було розкрадене чи знищене [2].

Перша Балканська війна була розпочата Союзом, що складається з Болгарії, Греції, Сербії та Чорногорії. Це було бажання звільнити свого родича і відповідь на репресивну політику младотурок (Османської імперії). Балканська ліга погодилася вступити в Союз, щоб перейти в наступ [3].

По-третє, слід сказати, що поштовхом до швидкої кристалізації Балканського союзу стала почалася в жовтні 1911 року італо-турецька війна, наочно виявила військову слабкість Туреччини. З осені 1911 року за посередництва російської дипломатії почалися інтенсивні сербо-болгарські переговори, в результаті завершилися підписанням 13 березня 1912 року договору про дружбу і союз між двома країнами. Договір передбачав взаємну допомогу у разі військового нападу Туреччини на одну із сторін, і спільні дії Сербії і Болгарії в разі, якщо якась «велика держава» спробує захопити балканські володіння Туреччини. Під «великою державою» розумілася Австро-Угорщина [6].

Разом з договором було підписано і секретний додаток до нього. Ця програма була надзвичайно важливою: в ньому обумовлювався порядок поділу територій, які будуть спільно відвойовані Сербією і Болгарією у Туреччині. За

протоколом Сербія визнавала права Болгарії на Фракію. Болгарія визнавала права Сербії на Косово.

Надалі серед вагомих обставин, що вплинули на розгортання Балканських воєн стала боротьба за Македонію. Вона стала каменем спотикання. Формально, чисто в пропагандистських цілях, обидві сторони заявили, що вони нібито будуть боротися за автономію Македонії. Але ж саме македонські землі були тим бажаним прирощенням території, після якого можна було вже говорити про "звільнення і об'єднання", про створення " Великої (Сербії, Болгарії, Греції)». І стаття II секретного програми передбачала, що якщо договірні сторони переконуються, що організація цієї території в одну автономну область була б неможливою, то Болгарія і Сербія вдадуться до процедури розділу Македонії. При цьому Сербія визнавала права Болгарії на всю південно-східну Македонію аж до Охридського озера. Північно-західну Македонію вирішено було передати Сербії, але з істотним застереженням: межі цієї зони (вона отримала назву спірною будуть уточнені за участю міжнародного арбітра-Росії[2].

Ще однією причиною можна вважати те, що Балканський півострів був також об'єктом безпосередньої експансії великих держав і був вихідною базою для її розширення в басейні Середземного моря, в Північній Африці, на Близькому Сході.

Зокрема, у передвоєнні роки Балкани, в свою чергу, стали впливати на розвиток міжнародних відносин в Європі. Створений у 1912 р. Балканський союз служив перешкодою для експансії в цьому регіоні німецько-австрійського імперіалізму, його перемога у війні з Османською імперією сприяла посиленню визвольних рухів в багатонаціональній монархії Габсбургів,- військово-політичний блок балканських держав міг у разі війни зіграти чималу роль у військово-оперативних планах Росії та інших держав Троїстого слюза[5].

Слід сказати, що навколо Балканського союзу розгорнулася боротьба європейської дипломатії. Центральна коаліція робила заходи до його руйнування і створення під своєю егідою нових військово-політичних блоків, держави Троїстого згоди, навпаки, намагалися зберегти Балканський союз і посилити "його за рахунок Туреччини та Румунії. Після розпаду Союзу ця боротьба тривала аж до світової війни і навіть на її початку. Обидві коаліції прагнули перетягнути на свою сторону балканські держави.

Не менш важливою причиною є те, що між великими державами існували протиріччя з багатьох питань балканської політики. Поряд із загальними цілями, які переслідували на Балканах Троїстий Союз і Троїста згода, кожен учасник цих блоків захищав свої власні інтереси, що не збігаються з інтересами його партнерів[6]. Вельми складними, наприклад, були відносини Німеччини-з Австро-Угорщиною. Берлін то підштовхував монархію Габсбургів до війни з Сербією і Росією, то, навпаки, пригальмовував її авантюрні наміри, вважаючи даний момент не вигідним для виступу[5].

Надзвичайно гострий характер носили протиріччя цих партнерів по коаліції і в економічній сфері. Обоє держави боролися за балканський ринок. Німеччина, обмежуючись Балканами, прагнула включити в свою сферу

економічного панування власне Дунайську-монархію. У Берліні вже є в той т період б л розроблений план "серединної Європи", що передбачав інтеграцію Австро-Угорщини з Німецькою імперією[5].

Втім, головною причиною розгортання Другої Балканської війни є те, що Перша Балканська війна послабила позиції австро-німецької угруповання. Посилення Сербії змушувало Австро-Угорщину в разі європейської війни відволікати більшу кількість сил з Галичини на Балканський фронт. Туреччина, на яку Німеччина і Австрія розраховували в разі війни з Росією, була ослаблена поразкою: тепер вона могла скувати вже менше число російських дивізій. Зусилля Австро-Угорщини зосереджувалися на тому, щоб відірвати Болгарію від Сербії. Таким шляхом австрійська дипломатія розраховувала розбити Балканський блок і створити для Сербії загрозу з тилу в особі ворожої їй Болгарії. Уряд царя Фердинанда мав повернутися до австрійської орієнтації [4].

В особі Балканського Союзу на боці Антанти стояла чимала військова сила. Завдання австро-німецької дипломатії полягало в тому, щоб паралізувати цю силу. Зробити це було не так вже й важко через безперервної боротьби між балканськими країнами[7].

Останньою важливою причиною є те, що ще більш суперечливими. були стосунки між Австро-Угорщиною та Італією. Відень і Рим, пов'язані союзним договором, конфліктували через Албанію. Італія вже напередодні першої світової війни стала відходити від Центральної коаліції. Той же курс намітився і в Бухаресті. Перебуваючи формально в союзі з Австро-Угорщиною і Німеччиною-Румунія готова була перейти на бік держав Антанти або як мінімум зберегти нейтралітет у випадку виникнення війни між коаліціями. Не менш складно розвивалися взаємини союзників в рамках Троїстого згоди. Позиції Росії, Англії та Франції з багатьох питань балканської політики не збігалися, і царському уряду доводилося вести з іншим і членами коаліції приховану боротьбу. Найбільш виразно англо-російські протиріччя проявлялися у зв'язку з проблемою проток. Царська Росія після поразки в японській війні взяла курс на її рішення не військовим, а дипломатичним шляхом.

Для світової громадськості початку ХХ століття ці дві війни стали подіями воістину знаковими. Однак куди більше значення Балканські війни мали для самих народів Балканського півострова – Греції, Болгарії, Сербії, Чорногорії, Румунії, Албанії[1].

Таким чином, результатом Балканських воєн стало те, що Сербія стала найбільш сильною державою на Балканах, орієнтувалися на Росію і Францію. Виявилось також тяжіння до Антанти Греції, Чорногорії та Румунії. Програла Болгарія і Туреччина, навпаки, незабаром приєдналися до німецького блоку. Мета супротивників Росії була досягнута - Балканський союз припинив своє існування, а підсумки Балканських воєн стали однією з причин Першої світової війни.

Список використаних джерел

1. Асанов В. Балканские войны - пролог Первой Мировой Войны. URL: <https://www.balkans.kp.ru/daily/25961/2901293/> (дата звернення 12.05.2019)
2. Балканские войны (1912-1913 гг.) URL: <http://art-of-diplomacy.ru/books/item/f00/s00/z0000004/st012.shtml> (дата звернення 16.05.2019)
3. Задохин А. Г.; Низовский А. Ю. Пороховой погреб Европы URL: http://militera.lib.ru/h/zadohin_nizovsky/index.html (дата звернення 16.05.2019)
4. Лук'янюк В. Цей день в історії: 8 жовтня 1912: Перша балканська війна URL: <https://www.jnsn.com.ua/h/1008P/> (дата звернення 13.05.2019)
5. Писарев Ю.А. Великие державы и Балканы накануне первой мировой войны// Ю.А.Писарев. М.:Наука, 1985.288с.
6. Richard C. Hall Balkan Wars 1912-1913 URL: https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/balkan_wars_1912-1913?version=1.0 (дата звернення 13.05.2019)
7. HISTORY OF THE BALKANS URL: <http://www.historyworld.net/wrldhis/PlainTextHistories.asp?groupi=1623&HistoryID> (дата звернення 13.05.2019)

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

УДК 323.283(569.1)

РОЛЬ ТУРЦІЇ В СІРИЙСКОМ КОНФЛІКТЕ

Тарраф А. Т.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, громадські комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Более восьми лет продолжается гражданская война в Сирии. Урегулирование военного конфликта зависит от нескольких государств, которые играют ключевую роль на Ближнем Востоке. Одной из главных участниц конфликта является Турция.

В разрушительной гражданской войне Турция поддерживала некурдские оппозиционные организации, которые сражались с правительственными силами. Самой крупной вооруженной группировкой была так называемая Сирийская Свободная Армия (ССА), состоящая из беглых офицеров и солдат правительственной армии и примкнувшим к ним участникам оппозиции.

В этой войне Анкара преследовала следующие цели:

- 1) ликвидировать ИГ, а также другие экстремистские группировки, которые ответственны за террористические акты в Турции;
- 2) ослабить силы сирийских курдов, чтобы их успехи в сирийском конфликте, не придали импульс борьбе курдов в Турции;
- 3) положить конец гражданскому противостоянию в Сирии и возродить объединенную и стабильную Сирию;
- 4) стабилизация положения в Сирии остановит поток беженцев в Турцию, а также даст возможность вернуться сирийским беженцам на родину.

Находясь в составе международной коалиции во главе с США, Турция наносила авиаудары по объектам ИГ, а также осуществляла авиационные атаки на курдские вооруженные группировки, дислоцированные на севере Сирии. Анкара, не получив одобрения правительства Сирии, ввела в страну сухопутные войска. Турецкая армия была введена для борьбы с «Исламским государством» и сирийскими курдами. Это операция получила название «Щит Евфрата». Она проводилась турецкими вооруженными силами на территории области Алеппо. В Сирии операцию поддерживала Сирийская Свободная Армия (ССА).

Оказывая все большее влияние на сирийскую территорию, Турция встречает серьезное сопротивление. С точки зрения официального правительства Сирии, территории, которые находятся под контролем турецких войск и подразделений Свободной Сирийской Армии (ССА), являются

оккупированными, ровно также как и Голанские высоты, которые контролирует Израиль с 1967 года. Вместе с официальным Дамаском против присутствия турецких войск активно выступают курды.

Создается впечатление, что Турция пришла на сирийские земли надолго и захваченный ее город Африн не будет последней победой Анкары на территории соседней страны. Дело в том, что Россией, Турцией и Ираном было заключено соглашение о зонах деэскалации, где и были определены границы этих зон. По-видимому, между этими странами была достигнута договоренность о зонах влияния и контроля. Иными словами, это так называемая распределенная ответственность. Но каждый понимает это по-своему. Если Россия и Иран увидели в этом соглашении процесс завершения гражданского конфликта на их условиях, то Турция восприняла соглашение, как открывшееся окно для возможности сформировать зону безопасности вдоль своей границы.

Турецкие вооруженные силы действуют на территории сопредельного государства в пределах своих представлений о безопасности. Они утверждают, что расположение курдских вооруженных отрядов вдоль границы представляют прямую угрозу для Турции. Можно отметить, что этот весомый аргумент довольно действенный в переговорах с Россией и США.

Две последние военные операции «Оливковая ветвь» и «Щит Евфрата», которые проводила турецкая армия, привели к возрождению практически полностью уничтоженной в начале гражданской войны Свободной Сирийской Армии (ССА). В начале военного противостояния эта организация в своей деятельности опиралась на принципы политического национализма. Также, она объединила в своих рядах бойцов разного вероисповедания. Разгром Сирийской Свободной Армии явился одной из причин подъема исламистов. Следует отметить, что длительное время именно в этом и заключалась стратегия правительства Сирии, России и Ирана. То есть, уничтожить умеренных оппозиционеров, а затем маргинализировать и ликвидировать радикальных исламистов. Новая структура создана в лучших традициях гибридной войны и представляет собой продолжение турецкой прокси-армии.

В итоге, Турция в сирийском конфликте играет важную роль и имеет далеко идущие планы. В настоящее время назрела необходимость обуздать длительный внутренний конфликт между различными оппозиционными группировками в провинции Идлиб. На сегодняшний день турецкая армия охраняет границу территорий, которые контролируют повстанцы. Турецкие наблюдательные посты гарантируют внешнюю безопасность.

Такое же положение сложилось и с городом Африн. Несмотря на то, что Африн фактически соединен с другими курдскими районами, он всегда существовал в виде отдельной территории с определенными отличительными идеологическими и политическими структурами. Здесь действовали левые группы, находящиеся под влиянием коммунистической идеологии и популизма. Стремясь защитить свои анклавы, курды неоднократно пытались договориться с правительством Сирии о гарантиях безопасности от Турции. Несмотря на все

старания курдов, Африн относительно легко достался турецким вооруженным силам.

Многих беспокоит будущее территорий, которые сейчас находятся под контролем Турции. Турецкое правительство заявляет о намерениях восстановить единую Сирию после транзитного периода и проведенных демократических выборов. Но, в то же время здесь формируются органы власти и силовые структуры под прямым контролем турецких спецслужб. Кроме того, на так называемых «своих территориях» Турция быстро восстанавливает нормальную жизнь. Все чаще мелькают картинки турецкой пропаганды о школьниках, которые сели за парты открывшихся школ в Африне, и восстановлении административных зданий в городе Джерабулусе. Все это призвано стать витриной и желанным образцом для всех арабов, которые страдают от опасностей в других районах. Но в первую очередь, это стремление Турции убедить курдов в готовности к переговорам и очередной шанс возобновить диалог с курдским руководством.

И все же необходимо разобраться, какую роль играет Турция в сирийском конфликте? С точки зрения правительства Сирии Турция играет отрицательную роль, так как турецкая армия захватывает сирийские территории, которые на данный момент не может защитить сирийская армия. В этом вопросе, даже союзники не могут помочь Башару Асаду, так как связаны с заключенными с Турцией соглашениями. Турецкое руководство объясняет участие своей страны в гражданском конфликте в Сирии, как прямую и непосредственную угрозу Турции со стороны курдов. В этом контексте необходимо вспомнить о причине, которая побудила начать операцию «Оливковая ветвь». Это было заявление о начале формирования курдских пограничных подразделений при активном содействии США.

В провинции Дейр-эз-Зор продолжаются локальные боевые столкновения. Здесь правительственная армия при поддержке российских военных старается расширить плацдарм на левом берегу Евфрата, чтобы получить полный контроль над местами нефтедобычи и нефтеперегонными заводами, и таким образом решить топливный кризис, который возник в Сирии в настоящее время. Но эти боестолкновения носят локальный характер и существенно не влияют на оперативную ситуацию в регионе.

В анклав Восточная Гута в пригороде Дамаске с помощью множественных российских бомбардировок правительственная армия провела успешное наступление на позиции повстанцев. Были освобождены пригороды столицы, которые несколько лет находились под контролем исламистов. Турция оказалась не готова принять волну беженцев из Гуты на подконтрольные ей территории. Все беженцы были перенаправлены в лагеря для перемещенных лиц, которые расположены в Идлибе.

В заключении можно сказать, что все процессы, происходящие сегодня в Сирии, красноречиво говорят о финале гражданского конфликта в Сирии. Местные предводители и полевые командиры остались в прошлом. Конфликт приобрел новые формы. Ключевые роли перешли к внешним игрокам, которые должны найти решения для окончания этого затянувшегося противостояния.

Все стороны конфликта требуют отдыха, покоя и время на устройство контролируемых территорий.

Список использованных источников

1. Гражданская война в Сирии стихает. Время делить трофеи. URL: <https://nv.ua/opinion/hrazhdanskaja-vojna-v-sirii-stikhaet-vremja-delit-trofei-2460717.html> (дата обращения: 06.05.2019).
2. Зона деэскалации в Сирии в Идлибе – основной очаг напряженности в Сирии. URL: <http://vroanalytics.com/2019/04/28/zona-deeskalatsii-v-Idlibe-osnovnoj-ochag-napryazhyonnosti-v-sirii/> (дата обращения: 06.05.2019).
3. Над главной ударной силой США в Сирии «сгущаются тучи». URL: <https://free-news.su/analitika/35489-nad-glavnoj-udarnoj-siloj-ssha-sgushhayautsya-tuchi> (дата обращения: 06.05.2019).
4. Почему Идлиб стал точкой столкновения политики России и США. URL: <https://vz.ru/politics/2018/8/30/446950.html> (дата обращения: 06.05.2019).
5. Почему сирийская армия до сих пор не начала операцию в Идлибе. URL: <https://vz.ru/world/2018/9/15/941824.html> (дата обращения: 06.05.2019).
6. Сирийский конфликт: чего хотят США, Россия, Турция и Иран? URL: <https://www.dw.com/ru> (дата обращения: 06.05.2019).
7. Турция затеяла бросок на юг. URL: <https://news.rambler.ru/army/41417397-turtsiya-zatejala-brosok-na-yug/> (дата обращения: 06.05.2019).
8. Турция предложила России соглашение по курдскому району в Сирии. URL: <https://riafan.ru/1175916-turciya-predlozhila-rossii-plan-po-kurdskomu-raionu-sirii> (дата обращения: 06.05.2019).
9. Турция строит стену вокруг Афраина: курды и официальный Дамаск бессильны. URL: <https://free-news.su/analitika/35537-turciya-stroit-stenu-vokrug-afrina> (дата обращения: 06.05.2019).
10. Эрдоган сказал решающее слово по поводу наступления на Идлиб. URL: <https://vz.ru/politics/2018/9/7/940894.html> (дата обращения: 06.05.2019).

УДК 323.22/.28

АВСТРАЛІЙСЬКА МОДЕЛЬ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ

Усенко Г. А.,

студентка III курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

За останні півстоліття щорічний приплив переселенців до Австралії становив від 50 до 185 тис. чоловік. З кінця 80-х це число стабілізувалося: приблизно 140 тис. в рік. Дві п'ятих сучасного австралійського населення – іммігранти першого або другого покоління. Імміграція пов'язана тут з різкою зміною етнодемографічної структури суспільства. Перша хвиля (з 1947-го до середини 50-х) прийшла зі Східної Європи і Скандинавії, друга (50-60-ті роки) – з Південної Європи (в основному з Італії, Греції та з Мальти), третя (перша

половина 70-х) була викликана становленням влади лейбористів, які поклали край дискримінаційній імміграційній політиці і відкрили можливість для в'їзду спочатку в'єтнамцям, а потім і вихідцям з Гонконгу, Китаю, Індії, Філіппін і островів Фіджі. Нарешті, четверту хвилю імміграції (після 1989 р.) викликав розпад Югославії і СРСР. Зараз австралійці «англосаксонського» походження становлять трохи більше половини населення країни [1].

За п'ять десятиліть імміграційна політика австралійської влади істотно змінилася. До середини 60-х вона була націлена на асиміляцію, і з цієї точки зору переселенці небританського походження були менш бажані, ніж «англосаксонці» з Великобританії, Нової Зеландії. Європейцям небританського походження було набагато легше потрапити в країну і отримати право на постійне проживання, ніж вихідцям з Азії. Прагнучи уникнути утворення етнічних анклавів, уряд стежив, щоб іммігранти селилися і працювали серед австралійців. Найважливішим фактором інтеграції вважався інститут громадянства. Отримати громадянство (при обов'язковій умові володіння мовою) можна було після п'ятирічного перебування в країні (пізніше цей термін скоротили до трьох, а потім до двох років) [1].

В середині 60-х років уряд розробив для іммігрантів програми соціальної адаптації, які передбачали поліпшені курси англійської мови, допомогу перекладачів по телефону, фінансову підтримку з боку громадських організацій, а також комітети для підтвердження кваліфікації переселенців. Проте установка на асиміляцію не виправдалася. Більш того, вона загрожувала виснаженням імміграційного потоку, і тоді австралійська влада зважилися переорієнтувати імміграційну політику на модель мультикультуралізму. Політика мультикультуралізму – це політика спрямована на збереження національної і культурної ідентичності мігрантів. Вона означає підтримку нових ідентичностей: етнічних, релігійних, секціональних та інших та передбачає толерантність, включення в культурний процес елементів культур емігрантів і взаємне проникнення різних культур [2].

Перехід до цієї моделі стався на початку 70-х, коли лейбористи свідомо поставили на голоси етнічних меншин. У 1972 році партія прийшла до влади, і вже на наступний рік міністр у справах імміграції Грессбі вжив термін «мультикультуралізм» для позначення політики свого міністерства. На виборах 1975 року перемогла консервативна коаліція, але курс на формування «мультикультурного суспільства» зберігся. У 70-ті роки склалися структури, на які була покладена турбота про «етнічних громадян» (наприклад, Australian Institute of Multicultural Affairs), спеціальний телеканал і радіопрोगрама, орієнтовані на переселенців, почали віщати на багатьох мовах, освіта в школах перейшла на мультикультурну систему [2].

В основі такої політики полягають фольклористичні розуміння етнічних меншин. Заходи адміністрації, офіційно покликані підтримувати «етнічні громади», по суті, їх конструювали. Подання про етнічні меншини як про замкнуті культурно однорідні спільноти помилково. Індивіди, яких за мовною ознакою або ознакою походження зараховують до певної етнічної групи, на ділі входять до складу різних груп; членство в них не задано їм від народження, а

визначається економічними, соціальними і культурними факторами. Модель «мультикультурного суспільства», що функціонувала в Австралії з середини 70-х до середини 80-х років, ігнорувала цю обставину, що прирікало іммігрантів на необхідність ототожнювати себе з певною «громадою», схиляючи до самоізоляції і створюючи небезпеку етнізації соціальних відмінностей і відносин.

Проте в другій половині 80-х мультикультурна політика в Австралії була переглянута і її етноцентристська модель була замінена цивільною, яка не надавала «етноспецифічний» характер доступу до суспільних благ. Австралійські державні установи були зобов'язані щорічно звітувати про «рівнодоступності і рівність». Відтепер мультикультуралізм стали формулювати насамперед в термінах реальної рівноправності громадян. На передній план виступила не підтримка етнічних меншин – пріоритет був відданий забезпеченню конституційних прав, причому акцент перемістився на соціальні права. Опублікована в 1989 році National Agenda of Multicultural Australia виділила три виміри мультикультурної політики: культурну ідентичність, соціальну справедливість, економічну ефективність [1].

Перший пункт закріплював за кожним громадянином право на культурну реалізацію (в тому числі мовне і релігійне самовираження), причому право на вибір культурної ідентичності надавалося всім громадянам. Етнічність – як і мовна і релігійна приналежність – не закріплюється за індивідами або групами в якості невід'ємної властивості; вважалось, що вона – плід вільного рішення. Другий пункт передбачав правові гарантії рівності можливостей і відсутність соціальної дискримінації на підставі кольору шкіри, статі, конфесії і т.д. Нарешті, третій пункт означав: заохочення талантів громадян – незалежно від їх походження – бажано з гуманітарної точки зору і економічно корисної суспільству [1].

Спостерігачі відзначають напрочуд низький рівень агресивності сучасного австралійського суспільства. Глибокі етнодемографічні і етнокультурні зміни, що відбулися за одне покоління, не викликали помітної соціальної напруженості.

Таким чином, мультикультуралізм можна розглядати як сучасне вираження політичних принципів, які базуються на взаємній повазі прав більшості і меншостей. Ідея мультикультуралізму висувається головним чином у високорозвинених суспільствах Європи, США та Океанії, де здавна існує високий рівень культурного розвитку.

Список використаних джерел

1. The Evolution of the Policy of Multiculturalism in Australia 1968-95. URL: <https://www.dss.gov.au/our-responsibilities/settlement-services/programs-policy/a-multicultural-australia/programs-and-publications/1995-global-cultural-diversity-conference-proceedings-sydney/political-aspects-of-diversity/the-evolution-of-the-policy-of> (дата звернення: 07.05.2019).

2. BLEG: The History Of The Idea Of Multiculturalism. URL: <https://s-usih.org/2012/07/bleg-history-of-idea-of-multiculturalism/> (дата звернення: 07.05.2019).

ПІВДЕННО-СХІДНИЙ РЕГІОН УКРАЇНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

УДК 316.62(477.62-074)

ІДЕНТИЧНІСТЬ МЕШКАНЦІВ САМОПРОГОЛОШЕНОЇ ДОНЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

Алексеева Д. О.,

студентка IV курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

Конфлікт на Сході країни приніс з собою численні жертви, став однією з причин посилення комплексної кризи в Україні. Сьогодні багато експертів, політологів, політиків розробляють стратегії реінтеграції Донбасу, повернення людей та територій назад, додому. Очевидним є те, що для розроблення найбільш оптимальних і ефективних стратегій необхідно мати конкретні уявлення про суспільно-політичні процеси, що відбуваються на непідконтрольних територіях. Особливого значення набуває визначення настроїв, видозмін світосприйняття та навіть самоідентифікації. Ідентичність, на нашу думку, може грати ключову роль, адже вона означає визначення приналежності людиною до певного культурно-історичного типу та системи цінностей взагалі. Тому важливо зрозуміти на основі аналізу динаміки ідентичності, як побудувати правильну стратегію, які методи обрати.

Згідно з переписом населення у 2001 році в Донецькій області частка українців становила 56,9 %, руських — 38%. [2, с.8] Загальною тенденцією періоду з проголошення незалежності і до початку АТО було поступове зростання української частки населення з одночасним зменшенням числа тих, хто називав себе руським. В значній мірі це відбувалося за рахунок молодших вікових груп, які були виховані в дусі української ідентичності.

З початку конфлікту співвідношення ідентичності змінилося. За даними соціологічних опитувань, що проводилися під керівництвом викладачів ДОННУ, на питання про етнічну самоідентифікацію («Кем Вы считаете себя по национальности?») у квітні 2014 року 40% респондентів відносили себе до українців, в той же час 33% зазначили приналежність до руської ідентичності; у травні 2016 року вже 60% опитаних самоідентифікували себе як руських і лише 21% називали себе українцями. Частка респондентів, які позначили змішану, «російсько-українську» етнічну приналежність, зросла за п'ять років (за 2016) з 4% до 7%. [2, с.8]

Нова тенденція зображує домінування руської ідентичності, що може мати два головних пояснення:

- виїзд частини жителів, що вважають себе українцями, з непідконтрольної Україні території за політичними мотивами;

- переорієнтація частини респондентів, що раніше вважали себе українцями, на користь руського самовизначення (серед відповідей респондентів були такі: «Ранее я был украинцем, а сейчас — русский»).

Категорія ж «українець» на разі не володіє чітким «етнічним маркером» та є скоріш територіальною (народжені в УРСР чи в Україні). Проте говорити про кінцеву усталеність етнічної самоідентифікації не можна. Вона дещо нестабільна та піддається впливу багатьох факторів. В тому числі неоднозначність вбачається в складнощах деяких респондентів дати конкретну відповідь, вважаючи питання не зовсім зручним чи некоректним. [2, с.11]

Тенденції до зростання зазначеної самоідентифікації мешканців непідконтрольних територій, які наразі відносять себе до руської національності, також може пояснюватись дією локальних та російських ЗМІ. Про значну проблему інформаційної ізоляції окупованих територій свідчать моніторинги, проведені в січні та березні 2015 року. Наприклад, на просторах «ДНР» на 2015 рік працювали 10 новинних і більше 30 загалом російських ТБ-каналів; 3 сепаратистські ТБ-канали: «Оплот», «Новоросси́я», «Донецкая республика» та чисельні сайти. Дієвість цих медіа-ресурсів, з одного боку, і відсутність ефективної інформаційної політики української влади, з іншого, призвела до того, що майже 100% жителів української частини Донецької області оцінювали своє ставлення до центральної влади як негативне. Довіра до влади, а також до національних ЗМІ вкрай низька. Тому і політика українізації, яку проводить діюча влада не зустріла підтримки чи навіть схвалення від більшої частини населення підконтрольних територій, не кажучи про опозиційні настрої жителів «ДНР». [4, с.69]

Та більш глибинне пояснення ідентичності, яка склалась в умовах конфлікту, міститься в результатах іншого дослідження, що провела громадська організація і аналітичний центр «Фабрика думки Донбас» під назвою «Особливості свідомості та ідентичності жителів підконтрольної та непідконтрольної території Донецької області».

В цих даних нас цікавить думка мешканців самопроголошеної Донецької Республіки. Під час опитування було визначене примірне відношення людей до конфлікту, вдалося виявити соціальні страхи та що головне - ідентичність, Отримана інформація допомагає більш чітко зрозуміти те, що насправді відбувається у головах жителів непідконтрольної території регіону. [2, с.11]

Ставлення до конфлікту. Одним з ключових моментів для розуміння свідомості жителів Донецької області є їхнє ставлення до конфлікту. У той час як експертне середовище говорить про гібридну війну Росії проти України, війна відбувається у дворах мешканців регіону, танки їздять на вулицях їхніх міст, однак повного розуміння того, що відбувається насправді (громадянська війна, війна Росії проти України, геополітичний конфлікт тощо) у них немає. Як результат 44% жителів непідконтрольної території оцінили її як громадянську війну.

Крім того, причиною воєнного конфлікту 50 % опитаних вважають результатом західного втручання, 30% - реакцією місцевих жителів на дії Києва, 11% звинувачують українську владу, а 9% - Росію.

Соціальні страхи. В умовах продовження військових дій одним з базових страхів жителів як на підконтрольній та і непідконтрольній території Донецької області є відновлення або посилення бойових дій. На другому місці для мешканців обох частин області - економічний страх падіння рівня життя. Окремим страхом, який потребує підвищеної уваги, можна назвати те, що 28% мешканців непідконтрольної частини зазначили, що вони бояться повернення території їхнього проживання під контроль України.

Ідентичність. Одним з найбільш важливих результатів даного дослідження є встановлення тенденції формування ідентичності «громадянин ДНР». Як ми зазначали вище, з початку конфлікту на Донбасі почалося домінування руської ідентичності над українською, що посилювалося інформаційним вакуумом, що наповнювався локальними та російськими ЗМІ. Ці фактори разом із формуванням органів влади «ДНР» (були створені «міністерство внутрішніх справ ДНР», «міністерство державної безпеки ДНР», суди, прокуратура та інші псевдо-інститути.), а також розумінням своєї окремоті народило нову ідентичність – громадянин «ДНР». [2, с.12]

Так, 18% опитаних на непідконтрольній території Донецької області зазначили, що вони відчувають себе громадянами «ДНР» у першу чергу.

Також варто звернути увагу на виявлену тенденцію «розмивання» української громадянської ідентичності серед мешканців непідконтрольної території та збільшення соціальної дистанції між останніми і жителями інших регіонів України.

Проте, кажучи про соціальну дистанцію між утвореними псевдо республіками та іншими регіонами України, цікавими є дані, отримані в результаті опитування у листопаді - грудні 2016 року берлінським Центром східноєвропейських і міжнародних досліджень (ZOiS). Дослідження показало, що, незважаючи на бойові дії, між жителями різних частин Донбасу не з'явилося чітких етнічних і політичних кордонів, контакти уздовж лінії фронту залишаються інтенсивними.

Стосовно соціо-культурної ідентичності жителів регіону, в опитувальнику респондентам пропонувалось оцінити їхню подібність до жителів інших регіонів України та Росії за власними цінностями і способом мислення. Дане запитання також є маркером соціальної дистанції між мешканцями регіону та мешканцями інших областей України. У той час як більше третини опитаних (35%) на підконтрольній території відчувають подібність з жителями інших регіонів України, серед жителів непідконтрольної території таку відповідь обрали лише 9%. [2, с.12]

Водночас, як виявило опитування, жителі непідконтрольної території більшою мірою відчувають власну подібність до мешканців Росії. 42% на непідконтрольній території відчували власну подібність з мешканцями Росії і відмінність з жителями інших регіонів України.

Вартий уваги той факт, що третина респондентів (31%) на непідконтрольній території зазначили, що вони відрізняються як від мешканців Росії, так і від жителів інших регіонів України.

Важливо пам'ятати, що у Донбасі традиційно сильною є регіональна ідентичність, тобто усвідомлення себе в першу чергу жителем Донбасу або населеного пункту проживання. Досить укоріненими серед мешканців регіону є думка про унікальність і промислову могутність Донбасу, а також про його працелюбних жителів.

Це питання особливості Донбасу разом з ідеєю руського миру активно пропагується ЗМІ та органами влади «ДНР». В школах проводяться класні часи з патріотичним забарвленням. Так, наприклад, на класному часі «Я громадянин Донецької Народної Республіки» дітям пропонувалося таке розуміння слову Донбас, де особливої уваги заслуговує прикметники невідкорений, особливий, вільний. [5]

В ДОННУ проводяться конференції, на яких розповідається не тільки про військовий конфлікт, але і про руський мір та особливий характер рідної землі. Офіційне розуміння цього питання можна побачити в одній з тез, опублікованих цим університетом: «... народ Донбасса благодаря своему духу, а именно его героизму всегда отстаивал свою землю и культуру». [4, с. 77].

Отже, підсумовуючи все написане, можна говорити про динаміку зростання руської ідентичності порівняно з 2014 року серед мешканців «ДНР». Причинами цього є як переїзд на підконтрольні Україні території або за кордон деякої частини населення, яка визначала себе як українську та також переорієнтацію іншої частини на руську ідентичність. Згідно з опитуваннями ті, що проживають на теренах «ДНР» мають більшу довіру та прихильність до Росії, що пояснюється низкою причин, серед яких вплив інформаційного вакууму. Майже 42% (на момент 2016 року) ототожнювали себе з жителями Росії, в той же час лише 9% бачили свою подібність до інших регіонів України. Окремою тенденцією є маркування жителями себе як «громадянин ДНР».

Список використаних джерел

1. Донбас через призму національної політики інформаційної безпеки: недоліки законодавчо-правової бази С. 22-28.
2. Динамика этнической самоидентификации жителей Донбасса (2014—2016) С. 8-13.
3. Две стороны Донбасса: как отличаются взгляды жителей по разные стороны фронта // Московский центр Карнеги URL: <http://carnegie.ru/commentary/71163> (дата звернення: 07.05.2019).
3. Стратегія щодо Донбасу: політичний, економічний та гуманітарний вимір // Матеріали II Відкритої кафедри з актуальних питань зовнішньої політики, безпеки та дипломатії. 2016. С. 65-81.
4. «Програма класного часу» // Класний час URL: <https://infourok.ru/yagrazhdanin-doneskoj-narodnoj-respubliki-1504459.html> (дата звернення: 11.05.2019).

УДК 323.174:341.383(497.5)

МИРНА РЕІНТЕГРАЦІЯ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД ХОРВАТІЇ

Трофименко А. В.,

к.політ.н., старший викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету

Тимчасова окупація окремих районів Донецької та Луганської областей внаслідок російської агресії обумовлює актуальність дослідження закордонного досвіду з відновлення територіальної цілісності держави та відновлення державного суверенітету, а також реінтеграції повернутих територій. З 2017 року після заяви Секретаря РНБО України О. Турчинова про необхідність завершення антитерористичної операції та переходу до нового формату захисту країни від гібридної війни з РФ в українському медіапросторі активно починає використовуватися вираз «хорватський сценарій», розуміючи під ним посилення армії та швидке відвоювання окупованих територій.

Проте, досвід Хорватії з повернення самопроголошеної Республіки Сербська Країн включає два протилежних сценаріїв, з одного боку, це успішні військові наступальні операції, внаслідок яких більша частина територій була деокупована, з іншого – це мирна реінтеграції Східної Славонії до Хорватії з допомогою тимчасової адміністрації ООН. Метою даної роботи є дослідити досвід Хорватії саме з мирного повернення окупованої території, встановити основні складові цього процесу, визначити його фактори.

Після референдуму в травні 1991 року Хорватія проголосила незалежність та вихід з Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії. У відповідь, у липні 1991 року сербські військові сили розпочали повномасштабні бойові дії з наступом на схід Хорватії для підтримки сербської меншини в державі (12 % населення). 19 грудня 1991 року було проголошено про створення Республіки Сербська Країна (РСК) на території центра та сходу Хорватії, що контролювали сербські повстанці за підтримки Югославської народної армії та військових угруповань із Сербії. РСК займала близько 30% території Хорватії, і в ній мешкали близько 300 тисяч здебільшого етнічних сербів [1].

Ескалація конфлікту та загибель мирного населення обумовили активізацію світової спільноти з пошуку шляхів припинення конфлікту та впровадження наприкінці 1991 року миротворчої місії – Сили ООН із підтримки миру – UNPROFOR (United Nations Protective Forces), яка протягом 1992 – 1995 років не змогла забезпечити повної демілітаризації та роззброєння сербів, довівши свою неефективність. Це спонукало хорватське керівництво до зміни своєї конфліктної стратегії, чому сприяло реформування армії з допомогою Вашингтону. У травні 1995 року хорватські збройні сили провели операцію «Блиск», повернувши контроль над Західною Славонією (10% окупованих територій), а після зриву нових переговорів у Женеві провела ще

одну наступальну операцію «Буря» в серпні 1995 року, повернувши контроль над північним та південним секторами [3].

Під контролем сербів залишився тільки східний сектор (Східна Славонія), що складав 5% території Хорватії. Зміна балансу сил через посилення військового потенціалу Хорватії, призвела до розуміння сербами Східної Славонії, що у випадку відмови від реінтеграції шляхом дипломатії та переговорів, контроль над територією буде відновлено у військовій формі. Таким чином, для Східної Славонії було розроблено план мирної реінтеграції.

Переговори щодо мирного повернення Східної Славонії розпочалися відразу після операції «Буря», вони стали частиною ініціативи Президента США Б. Клінтона щодо мирного вирішення конфлікту в Боснії та Герцеговині. Перший проект мирної угоди для Східної Славонії було запропоновано хорватському уряду американським послом П. Голбрайтом 2 вересня 1995 року після чого відбулася серія дипломатичних переговорів, головним з яких стала зустріч 1 листопада 1995 року в Дейтоні, коли Президенти Хорватії та Сербії, Ф. Туджман та С. Мілошевич дійшли домовленості. 12 листопада 1995 року було підписано Ердутську угоду про статус Східної Славонії, Барані і Західного Срема представниками Хорватії та місцевою сербською владою цих регіонів у присутності американського посла П. Голбрайта та посередника ООН Т. Столтенберга [5].

Ердутська угода передбачала закінчення війни і встановлювала перехідний період для інтеграції територій до складу Хорватії. Вона складалася з 14 статей, що містили такі основні моменти: встановлення перехідного періоду в 12 місяців з можливістю подовження; звернення до РБ ООН щодо встановлення Перехідної адміністрації для управління регіоном в цей період та розміщення міжнародних сил для підтримання миру та безпеки; демілітаризація протягом максимум 30 днів після розгортання міжнародних сил; забезпечення повернення біженців та переміщених осіб; встановлення тимчасових поліцейських сил; повернення всім особам незалежно від національності власності, відібраної внаслідок незаконних дій, або компенсація за власність, що неможливо повернути; проведення місцевих виборів не пізніше ніж за 30 днів до закінчення перехідного періоду під наглядом міжнародних організацій та зацікавлених країн; повагу до міжнародно визнаних прав людини та фундаментальних свобод [8]. На основі цієї угоди була створена Об'єднана рада муніципалітетів з сербською більшістю населення.

Також угода передбачала набуття чинності після ухвалення відповідної резолюції РБ ООН. 15 січня 1996 РБ ООН ухвалили Резолюцію 1037, що запровадила на 12 місяців операцію з підтримки миру «Тимчасова адміністрація ООН для Східної Славонії, Барані та Західного Срема» – UNTAES (United Nations Transitional Administration for Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium), до складу якої входили як військовий, так і цивільний компоненти. На початковому етапі операція мала складати 5 тисяч військовослужбовців, мандат яких включав нагляд за демілітаризацією, безпечним поверненням біженців та переміщених осіб, сприяння своєю присутністю підтримці миру та безпеки. До обов'язків цивільного компоненту

UNTAES входило створення тимчасових поліцейських сил, організація виборів, координація планів розвитку та відновлення економіки цього району тощо [9]. Двома днями пізніше ухвалення Резолюції Генеральний секретар ООН призначив керівника місії, яким став генерал США, дипломат Ж.П. Кляйн, що користувався значною повагою як серед хорватів, так і серед сербів, важливість цього факту збільшувалася в атмосфері повної недовіри сторін на початку реінтеграції.

Найбільш важливе завдання місії ООН – демілітаризація – була завершена в червні 1996 року, до Сербії повернулися її військові сили, чотири бригадні корпуси, 118 танків, 19 броньованих машин, 150 мінометів та інше озброєння. Складним був процес створення змішаних хорватсько-сербських поліцейських сил через повну недовіру та ворожість між етносами. Проте, не дивлячись на це, слід підкреслити, що протягом дворічного процесу мирної реінтеграції не мало місце жодного критичного інциденту між сторонами. Цьому сприяла діяльність неурядового сектору, хорватських та сербських НУО, діяльність яких підтримувалася з боку керівництва UNTAES. Крім того, наступного дня після завершення демілітаризації 23 червня 1996 року за ініціативою генерала Кляйна було назначено місце зустрічі представників комерційного сектору біля Осієку, що отримало назву «ринку Кляйна». Протягом трьох місяців до вересня 1996 року його відвідало більше 60 тисяч осіб з двох сторін колишнього кордону, що стало значним кроком у відновленні довіри [5].

Іншим важливим та чуттєвим моментом реінтеграції стало повернення біженців та переміщених хорватів та сербів у їх довоєнні домівки. Закон про загальну амністію 17 травня 1996 року частково заспокоїв побоювання сербів щодо переслідувань за воєнні злочини (хоча питання воєнних злочинців досі залишається невирішеною проблемою), і у листопаді 1996 року почали повертатися перші переміщені особи в селища так званого Сермійського трикутника – південного району, що першим було передано Хорваті під час UNTAES. Надалі все більше територій було відкрито для повернення [5].

UNTAES вже відбувалася в іншому більш сприятливому політичному середовищі порівняно з попередницями. Її завданням стало досягнення «... мирної реінтеграції регіону в конституційну систему Хорватії шляхом реалізації базової угоди». Поступово в рамках операції скорочувався контингент ООН та розширювалися функції Перехідних поліцейських сил, 40% з яких припадало на хорват, 40% – на сербів та 20% – на представників інших етнічних груп. Пізніше ці сили перейшли під контроль Міністерства внутрішніх справ Хорватії [6].

Завершило процес реінтеграції проведення місцевих виборів 13 квітня 1997 року, які також відбулися без серйозних інцидентів. 15 червня 199 року Вуковар відвідав Президент Ф. Туджман на так званому «потязі миру», він виступив з промовою, запропонувавши сербам мирне життя в Хорватії [5].

У 1998 році UNTAES завершилася передачею уряду контролю над регіоном. 16 січня 1998 року поліцейські функції від UNTAES були передані Групі підтримки цивільної поліції ООН – UNPSG (United Nations Police Support

Group), що налічувала 180 осіб. Її функція полягала в продовженні моніторингу діяльності хорватської поліції в Дунайському регіоні, зокрема щодо повернення переміщених осіб. 27 жовтня 1998 року Генеральний секретар заявив, що мандат Групи повністю завершений і закінчився 15 жовтня 1998 року. Обов'язки поліцейського моніторингу наступного дня взяла на себе Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) [10].

15 січня 1998 року Східна Славонія, Бараня і Західний Срем були остаточно включені до складу Хорватії.

Таким чином, мирна інтеграція Східної Славонії до Хорватії визнається одним з найбільш успішних прикладів відновлення державного суверенітету над окупованими територіями. Проведенні військові операції хорватською армією, що забезпечили швидке відновлення контролю над більшою частиною самопроголошеної Республіки Сербська Країна, забезпечили Хорватії можливість повернути контроль над останнім регіоном мирним шляхом на власних умовах. Хорватія провела переговори з представниками сербської влади, гарантувала сербським формуванням амністію, в квітні 1997 року проведено місцеві вибори, для участі в яких населення регіону мало отримати громадянство Хорватії. Протягом дворічного процесу реінтеграції завдяки ефективному посередництву ООН, прагненню населення обох етнічних спільнот до встановленню миру було забезпечено повну демілітаризацію, безпечне повернення переміщених осіб. У результаті, територія Східної Славонії була повністю інтегрована до Хорватії без розширення її статусу.

Не дивлячись на відмінності між хорватсько-сербським конфліктом та російсько-українською війною, зокрема в питанні наявності в регіоні конфлікту національної меншини, досвід Хорватії з мирної реінтеграції може бути, хоч і частково, використаним в українських реаліях. Повномасштабне його використання наразі не є можливим, з огляду на позицію України не вести жодних переговорів з представниками окупаційних адміністрацій так званих ДНР та ЛНР, крім того обґрунтоване визнання Росії країною-агресором на законодавчому рівні також унеможливорює присутність російських миротворців в зоні конфлікту. Малоімовірним вбачається і ухвалення резолюції РБ ООН щодо впровадження операції з підтримки миру з огляду на постійне членство та право вето РФ в цій інституції. Тим не менш, досвід Хорватії в частині миробудівництва, відновлення довіри між населенням двох сторін лінії розмежування, повернення переміщених осіб, визнання цивільно-правових документів, виданих на непідконтрольних територіях, питання пенсій, введення перехідних поліцейських сил, міжнародне посередництво та допомога в процесі реінтеграції населення зони конфлікту в мирне громадське життя держави може допомогти при розробці більш ефективної стратегії щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.

Список використаних джерел

1. Варга Б. Річниця операції "Буря": як Хорватія поборолася сепаратизм // BBC Україна. Серпень 2015. URL:

- https://www.bbc.com/ukrainian/politics/2015/08/150803_croatia_military_operation_anno_hk.
2. Нагірний М.З. Миротворчі зусилля світової спільноти у хорватсько-сербській війні 1990-х рр. і сучасний український контекст // Грані. № 6 (122). 2015. С. 180–185. URL: http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/2025/1/Grani_2015_6_35.pdf.
 3. Krsticevic D. United Nations Protection Force (UNPROFOR) in Croatia. URL: <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a345006.pdf>.
 4. Lachowski T. Transitional Justice in Ongoing Conflicts and Post-War Reconstruction: Reintegrating Donbas into Ukraine // Polish Political Science Yearbook. Vol. 46 (2). 2017. P. 36–54. URL: https://www.researchgate.net/publication/322086404_Transitional_Justice_in_Ongoing_Conflicts_and_Post-War_Reconstruction_Reintegrating_Donbas_into_Ukraine.
 5. Pavelić B. Peaceful Reintegration. The Discarded Triumph of Reason and Peace // Friedrich Ebert Stiftung. Zagreb, 2018. URL: <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/kroatien/14483.pdf>.
 6. Simonovic I., Nimac I. UNTAES: a Case Study // Croatian International Relations Review. 1999. P.5–9. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/90d8/cdd98c5dce5ab0f10144add444327c5d4657.pdf>.
 7. Skare-Ozbolt V. Peaceful Reintegration of Eastern Slavonia, Baranja and Western Sirmium. URL: <https://inavukic.com/2013/01/19/croatia-open-sesame-peaceful-reintegration-of-eastern-slavonia>.
 8. The Erdut Agreement. November 12, 1995 // United States Institute of Peace. Peace Agreements Digital Collection. URL: https://inavukic.files.wordpress.com/2013/01/croatia_erdut_11121995.pdf.
 9. UN Resolution 1037 (1996) // United Nations Security Council. S/RES/1037 (1996). 15 January 1996. URL: [https://undocs.org/S/RES/1037\(1996\)](https://undocs.org/S/RES/1037(1996)).
 10. United Nations Civilian Police Support Group (UNPSG) Mission Profile. URL: <https://peacekeeping.un.org/sites/default/files/past/cropol.htm>.

УДК 323(477-074)

ДЕОКУПАЦІЯ ДОНБАСУ: МОЖЛИВІ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ

Чульська К. О.,

студентка III курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

Починаючи з 2014 року Україна веде боротьбу за відновлення державного суверенітету та повернення під державний контроль анексованого Криму та тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей. Збройний конфлікт на Донбасі триває й до сьогодні, тому українська влада повинна виробити оптимальну концепцію державної політики стосовно

деокупації Донбасу та механізми її реалізації, розробивши чіткий план дій, що буде фіксуватися на законодавчому рівні.

Збройна агресія Російської Федерації розпочалася з прихованих вторгнень на територію України підрозділів збройних сил та інших силових відомств Російської Федерації, а також шляхом організації та підтримки терористичної діяльності, а саме так званих «народних республік». 13 квітня 2014 року в. о. Президента України О. Турчинов підписав Указ про початок антитерористичної операції на сході України. Тривала АТО до 30 квітня 2018 року, коли за Указом Президента П. Порошенка розпочалась операція Об'єднаних сил із відсічі та стримування збройної агресії Росії на Донбасі. Це свідчить про те, що Україна намагається віднайти шлях до вирішення конфлікту у політичному контексті, через офіційне визнання агресії з боку РФ. Важливим фактором для України є підтримка з боку світової спільноти та міжнародних організацій, тому надзвичайно важливим є закріплення цього у правому полі, так, наприклад, у січні 2018 року був прийнятий Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях». Це стало першим кроком до відновлення суверенітету, але процес повернення тимчасово окупованих територій Донецької та луганської області у правове поле України може проходити тільки після того, як будуть виведені російські війська, після того, як складуть зброю всі формування.

Наразі українська влада розглядає три можливих сценарії військових операцій, які можуть бути реалізовані в окремих районах Донецької і Луганської областей після переформатування АТО в Операцію об'єднаних сил. Про це зазначив заступник міністра з питань тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб Юрій Гримчак.

Перший сценарій - це виключно військова операція. Тобто, українська армія за наказом починає звільнення території ОРДЛО. Але, при такому плані дій, не можна передбачити, якими силами та засобами відповість на це країна-агресор Росія. Тому це найменш вірогідний сценарій розвитку.

Інші два сценарії, про які буде йти мова, «хорватські». Другий варіант (тут як раз хорватський сценарій) - якщо наші союзники примусять Російську Федерацію дати гарантії невтручання у звільнення цих територій. Це непоганий варіант, але теоретично він теж досить сумнівний, через недовіру до «особи» гарантування, третій варіант, що включає залучення миротворчої місії, є, за думкою Ю. Гримчака, найбільш ймовірним варіантом.

Україна запропонувала розмістити миротворчий контингент під мандатом ООН на всій території Донбасу, включаючи неконтрольовані ділянки кордону з Росією. Київ вважає, що миротворці зможуть стати надійним гарантом досягнення миру. Громадськість України також підтримує ідею введення на Донбас міжнародного миротворчого контингенту, і ця підтримка становить 60% - про це свідчить соціопитування фонду «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва.

Одною з основних задач міжнародної миротворчої місії повинна бути повне припинення вогню на лінії розмежування, а також забезпечення

стабільного режиму безпеки, а саме: демілітаризація всіх незаконних військових формувань на окупованих територіях, розмінування, відновлення контролю над україно-російським державним кордоном, що пролягає по окупованій території.

Також важливими кроками можуть бути: забезпечення правового режиму соціально-економічної діяльності на окупованих територіях відповідно до чинного законодавства України; відновлення інститутів української державної влади на окупованих територіях, контроль над судовими процесами, діяльність юстиції відповідно до законодавства України; поновлення роботи українських засобів масової інформації (телебачення, газет, радіо, інтернет-ЗМІ) згідно із законодавством України; організація легітимних виборів органів місцевого самоврядування на окупованих нині територіях відповідно до законодавства України. Миротворча місія в своїй діяльності керується мандатом ООН і законодавством України.

Миротворча місія на Донбасі може стати справжньою дипломатичною перемогою для України. Вона здатна стати запорукою припинення вогню, відновити демократичну владу на територіях та повернути довіру мешканців окупованих територій до України та української влади.

Отже, Україні слід розуміти, що вирішення конфлікту на Донбасі на умовах Києва можливе лише у випадку внутрішньої консолідації української держави. Незалежно від конфлікту на Донбасі та анексії Криму, Україні необхідно передусім побудувати ефективну модель держави на 90% території, які контролюються урядом. Кінцева ціль такої політики полягає у формуванні України як території свободи, безпеки, верховенства права, добробуту, захисту приватної власності з мінімальним втручанням держави в усі сфери, за винятком оборони, зовнішньої політики, правопорядку й податків. Якщо громадяни України відчують на собі ці блага, тоді повернення ОРДЛО буде лише питанням часу.

Список використаних джерел

1. Держава зараз розглядає три сценарії деокупації Донбасу, - Гримчак // Цензор.нет. URL: https://ua.censor.net.ua/news/3064072/derjava_zaraz_rozglyadaye_try_stsenariy_i_deokupatsiyi_donbasu_grymchak
2. Закон України "Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях" від 24.02.2018 // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19>
3. Національна безпека і оборона. // Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова. 2014. №5. С. 3–27.
4. Російсько-український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій. Аналітична доповідь Центру Разумкова. Національна безпека і оборона, 2014р., №5-6, С.3-5.

5. Ярошенко Е. Сможет ли Украина разбить ДНР и ЛНР: плюсы и минусы "хорватского сценария". URL: <http://apostrophe.ua/article/society/2016-09-18/otпустit-ili-ostavit-chto-dastukraine-otdelenie-donbassa/7310>.

УДК 329.055.3(495)»1974/2010»(045)

ФАКТОРИ ТА МЕХАНІЗМИ ДЕЗОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ НА ДОНБАСІ

Шиян О. М.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Політологія» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

На сьогоднішній день український демократичний транзит знаходиться в стані стагнації, посилюючи кризу політичної системи України. Це також суттєво відображається на політичних інститутах, які найбільше схильні до дестабілізації в умовах гібридної війни.

Повертаючись до витоків збройного конфлікту на Донбасі можна виділити ряд проблем коректного функціонування політичних інститутів (станом на 2014 рік):

- 1) Проблема розмежування повноважень на різних рівнях місцевої влади. Це провокує перевантаженість в інституційному просторі;
- 2) Проблема компетентності державних посадовців, які працювали заради свої приватновласницьких інтересів, а не заради суспільних благ;
- 3) Рівень довіри місцевій та державній владі який зменшувався пропорційно ротації політичних еліт. Станом на 2013 рік криза недовіри до інститутів була найвищою за всю історію незалежності держави (про це свідчать дослідження Фонду Демократичної ініціативи імені Ілька Кучеріва за 2013 рік) [1].

У свою чергу, недовіра до інститутів влади корелює з низьким рівнем визнання індивідуальної відповідальності, громадянської ідентичності, свідомістю власної неспроможності впливати на прийняття рішень владою різного рівня. Зазначені тенденції безпосередньо впливають на соціальну активність населення.

Аналізуючи збройний конфлікт на Донбасі можна виділити декілька основних механізмів:

- 1) Несподівана радикалізація. Такий розвиток подій зіграв вагому роль у поглибленні конфлікту, коли події починають так стрімко розвиватися, що потім скоріше за все пізно буде відступатися.
- 2) Невизначеність подальший дій. Це допомагає пом'якшити відчуття військового положення, коли населення не раціонально оцінює створену патову ситуацію. Збройні конфлікти, перетворені на інформацію, перестають бути суто реальними подіями і стають почасти віртуальними — до них домішуються численні суб'єктивні інтерпретації [2]. Усе, що перетворюється на інформацію, стає предметом безкінечних спекуляцій,

що приводить нас знову до невизначеності. «Такі конфлікти вимірюються не ступенем інтенсивності, а їх спекулятивним розгортанням у абстрактному, електронному інформаційному просторі, тому самому, де рухається капітал», — зазначав Бодріяр [2]. Медіа самі по собі є стимулом для розвитку конфлікту. Відомо, що нові інформаційні технології легко можуть посилювати символи, конструювати моделі поведінки та впливати на мислення. У цьому випадку вони посилили ворожнечу й заплутали багатьох людей у термінах, сподіваннях, подіях, судженнях. Відбувається редукція масиву отриманої інформації, і часто все зводиться до найпростішого — ненависті, нерозуміння або інших крайніх емоцій.

- 3) Конфлікт в системі апотропії. Такий конфлікт завжди затяжний і не переходить у широкомасштабні військові дії — таким чином створюється стан перманентної невизначеності.
- 4) Незбереження вертикалі влади. Відсутність швидкого реагування на події, невиконання своїх повноважень силовими структурами та очікування наказу від головнокомандуючих дало перевагу для бойовиків в захваті адміністративних будівель та встановленні свого порядку.

Основні фактори, що спричинили дезорганізацію політичних інститутів в Україні:

- 1) Геополітичний: найбільший державний кордон України з Російською Федерацією для України характерний тип територіального простору, коли група асоціює себе з місцем проживання [5, с. 125-126].
- 2) Етнічно – історичний: згідно з поділом на історичні регіони, територію збройного конфлікту займає саме Донбас. Цей феномен можна пояснити таким фактом як неоднорідність історичної пам'яті. Донбас був промисловим регіоном з превальованою кількістю російського населення. Донецька та Луганська області - це дуже патерналістські частини держави. Для місцевих жителів повинен бути господар - наприклад, держава, - який повинен дати роботу [4, с. 2].
- 3) Економічний: незважаючи на те, що місце головного торговельного партнера України в останні два роки займає ЄС, Росія залишається найбільшим торговельним партнером, якщо аналізувати дані про експорт-імпорт з окремими країнами.
- 4) Фактор політичних еліт: до 2014 року Донбас мав репутацію політично інертного регіону зі слабкими інститутами громадянського суспільства та сильною патерналістською культурою. Фактично правоохоронні органи в більшій частині Донбасу припинили виконувати свої функції, а захоплення силових органів здійснювалися при їх потуранні або прямому сприянні. В якомусь сенсі це пов'язано із страхом чиновників брати на себе відповідальність за свої дії.

Окрім того, в суспільстві існує феномен відносної депривації, який з'явився завдяки повільній модернізації політичних інститутів у період посткомуністичного транзиту. Згідно нього, населення, яке має істотний вплив на функціонування політичних інститутів у суспільстві, відчуває внутрішню незадоволеність, що в свою чергу, є показником низької легітимності влади у

суспільстві. Це досить важливий показник, який встановлює причинно – наслідковий зв'язок між рівнем формалізації та функціонування політичних інститутів у державі.

Для України вкрай важливо зрозуміти потребу в новому сучасному розумінні змісту та ролі політичних інститутів у сучасних процесах, зрозуміти взаємозв'язок з діяльністю цих процесів (вони не тільки впливають на діяльність процесів, а й покладені в їхню основу).

Отже, на сьогоднішній день необхідна саме цілісна концепція, яка має на меті давати відповіді на питання:

- 1) про створення та самоорганізацію нових інституційних утворень відповідно до об'єктивних вимог часу;
- 2) про модернізацію традиційних інститутів, зміни їх стратегії та тактики діяльності;
- 3) про способи системної взаємодії у контексті якісного відтворення різноманітних інтересів суспільства.

Відповіді на ці питання можуть стати основою для методики та методології нового інституційного будівництва. В цій концепції має приділятися увага не тільки інституційним утворенням, а й інституційній системі як цілісній самоорганізуючій сукупності взаємопов'язаних інституційних утворень. Через це інституційна динаміка, у перспективі, може бути пов'язана з самоорганізаційною складовою, та мати неформальний характер. [3]

Список використаних джерел

1. 20 років моніторингу: зміни у суспільній свідомості населення України / Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/20-rokiv-monitoringu-1-zmini-u-susplniy-svidomosti-naselennya-ukraini>
2. Бодрийяр Ж. Симулякры и симуляция. URL: <http://www.rulit.me/books/simulyakry-i-simulyaciya-read-458016-1.html>
3. Бунецький Л. Інституційні процеси в Україні: ідентифікація, самоорганізація та світовий досвід. Вісник Львівського національного університету імені І. Франка. Серія Філософсько-політологічні студії, 3, 2013. 103-118.
4. Мадін М. Н. Подолання розбіжностей у поглядах Схід-Захід України (регіональні особливості, політичний сепаратизм). URL: <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/2429/2/%D0%9C%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%BD%20%D0%9C.%D0%9D..pdf>
5. Ротстайн Б.. Политические институты: общие проблемы. — Политическая наука: новые направления (пер. М.М. Гурвица, А.Л. Демчука, Т.В. Якушевой). М.: Вече, 1999. С. 149-179.

ПРОЦЕСИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК ФАКТОР СВІТОВОГО РОЗВИКУ

УДК 327(540):061.1БРИКС

ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЦІЛІ ПРИЄДНАННЯ ІНДІЇ ДО БРІКС

Альошина М. С.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Світова система з початку третього тисячоліття характеризується формуванням нових інтеграційних об'єднань. До міжнародних об'єднань нового типу належать політичні неформальні клуби, серед яких особливе місце займає БРІКС як об'єднання країн з економіками, що розвиваються швидкими темпами.

БРІКС є аббревіатурою для Бразилії, Росії, Індії, Китаю та Південної Африки – п'ять країн, що розвиваються, які сформували союз для економічного та соціального розвитку. При сукупному зростанні від 8% у 2001 році до 22,4% світового ВВП у 2018 році великі ринки Бразилії, Росії, Індії та Китаю перевищили прогнози економіста Goldman Sachs Джима О'Ніла, який вперше написав про них майже два десятиліття тому [1].

Індія – одна з країн-засновниць БРІКС та бере активну участь в діяльності цього об'єднання. Сьогодні Індія активно розвивається, посилюючи свій економічний і військово-політичний потенціал. Разом з Китаєм і Росією вона стає однією з головних рушійних сил на просторі Великої Євразії.

Приєднання Індії до БРІКС було обумовлено як політичними, так і економічними цілями цієї держави. Відомий індійський політолог Шившанкар Менон бачить три причини, за якими Індія зацікавлена в участі в БРІКС. Перша – це можливість регулярного обміну думками керівників п'яти країн з проблем глобальної фінансової та економічної ситуації. Друга – це участь у підготовчій роботі, яка здійснюється на рівні "другої доріжки" і зустрічах на академічному рівні, розробці методів і шляхів співпраці тощо. Третя – це можливість коригування точок зору лідерів з основних питань світової політики [2].

Використовуючи неформальний характер цього об'єднання, Індія може просувати свої інтереси на міжнародному рівні без значних політичних і економічних витрат. Політична складова приєднання до БРІКС – це прагнення Делі грати глобальну роль. З огляду на це, Індія надає великого значення взаємодії в рамках БРІКС, розглядаючи її як платформу для координації, консультацій і співпраці з актуальних питань міжнародного розвитку [3].

Індія намагається використати БРІКС як форум для залучення Китаю, оскільки останній став найбільшим ринком країн Східної Азії. Індія також неодноразово використовувала БРІКС, щоб зупинити кілька китайських дій, які могли б завершитися війною.

Для Індії співпраця в рамках БРІКС дає можливість обмінятися досвідом розвитку з державами, з якими її об'єднують спільні виклики як з країнами, що розвиваються, і глобальні виклики часто впливають на них подібним чином. Так, Індія обмінялася ідеями та досвідом щодо продовольчої безпеки, сільського господарства, хвороб, іноземної допомоги, енергетики та глобального потепління.

Індію вважають глобальною лабораторією для відпрацювання нових моделей розвитку і нових ідей, здатних встояти на глобальному ринку, що обумовлено чисельністю її населення, демократичним ладом і гнучкістю ринкової економіки. Також БРІКС має можливість утворити новий блок глобальної торгівлі вздовж Тихого та Індійського океанів. Організація може стати талісманом країни і вона може колективно демонструвати потреби Індії.

З огляду на поточні інтереси, Індія може знайти більше можливостей, посилюючи свої відносини з Японією, Азійським банком розвитку та АСЕАН. Тісні зв'язки з основними регіональними організаціями в Південній Азії, Латинській Америці та Африці також надають сприятливі економічні можливості для Індії, одночасно уникаючи недоліків, наданих членством в БРІКС [4].

Значну роль в рішенні приєднатися до БРІКС зіграли економічні причини. Індія увійшла в БРІКС задля розбудови власної економіки. З початку 1990 року Індія почала здійснювати політику економічної реконструкції та зростання виробництва [5]. Співпраця в економічній сфері та гостра потреба в інвестиціях стали основними передумовами членства в БРІКС. Без реформ Індія не зможе створити економічну основу для глобальної ролі, яку вона хоче грати в ХХІ столітті. Для цих реформ потрібні інвестиції, які не може забезпечити жодна окрема держава. У цьому контексті в Індії бачать нові можливості в БРІКС і створеному Азіатському банку інфраструктурних інвестицій. Індія потребує БРІКС, щоб бути стабільною для процвітання торгівлі, що також є причиною збереження миру в торгових регіонах, таких як Середземномор'я, Північна Африка та Індійський океан.

Таким чином, головний інтерес Індії в БРІКС пов'язаний з неформальним характером цієї організації, за допомогою якого країна може просувати свої позиції на міжнародному рівні без значних політичних і економічних затрат. Приєднання Індії до цього політичного клубу було обумовлено низкою політичних та економічних причин. По-перше, Делі прагне грати роль глобального актора міжнародних відносин, цьому сприяє активний політичний діалог, вироблення спільних позицій з низки актуальних викликів сучасності з потужними країнами різних регіонів світу, до яких належать члени організації. Крім того, участь в цьому клубі збільшує вагу країни і в очах третіх сторін, сприяє розвитку відносин та політичної взаємодії з іншими державами та регіональними об'єднаннями. По-друге, членство в БРІКС забезпечує інтенсифікацію економічної співпраці з економіками, що розвиваються швидкими темпами, сприяє залученню інвестиції для розвитку власної економічної потужності. Індія продовжує діяти вражаюче на кількох фронтах і з новою силою, вона все частіше розглядається як найкраща країна з БРІКС.

Список використаних джерел

1. Брагин Е. А. Индийский путь в контексте экономической глобализации. Москва: Глобализация и крупные полупериферийные страны, 2003. 311 с.
2. Зачем нужен БРИКС Бразилии, России, Индии и Китаю? URL: <http://carnegie.ru/commentary/60614> (дата звернення: 03.05.2019).
3. Индия в БРИКС: основы для стратегического сотрудничества. URL: <http://infobrics.org/post/26036/> (дата звернення 03.05.2019).
4. Шаумян Т.Л. Индия и БРИКС в современном мире. URL: <http://www.comparativepolitics.org/jour/article/viewFile/76/87> (дата звернення 04.05.2018).
5. Явнова И.И. БРИКС: история создания Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия. Новосибирск: СибАК, 2015. 40 с. (дата звернення 03.05.2019).

УДК 327(73+87)»2017/2019»

АМЕРИКАНСЬКО-ВЕНЕСУЕЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА ПРЕЗИДЕНСТВА ДОНАЛЬДА ТРАМПА

Клименченко М. В.,

студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Сьогодні стратегічна цінність латиноамериканського регіону для Сполучених Штатів не викликає сумнівів, адже потенціал південного сусіда — невимірних розмірів, і не припиняє свого зростання. Енергоресурси, корисні копалини, продовольчі продукти, людські ресурси — це все робить Латинську Америку одною з найбільш потенційних і відкритих економік світу. Латинська Америка як і раніше важлива для Сполучених Штатів в силу ряду фундаментальних причин, таких як географічна близькість, тісні економічні зв'язки і різні виклики в сфері безпеки, які виходять із латиноамериканського регіону. Завдяки вищенаведеному, південний сусід відіграє важливу роль у зовнішньополітичному курсі США.

Останнім часом, південноамериканський континент розколотий в політичному плані. Якщо в 2015 і 2018 роках в Бразилії, Аргентині до влади прийшли президенти-правоцентристи Жаїр Болсонару, Маурісіо Макрі, що готові зміцнити відносини з США, то ліві політики, зокрема Ніколас Мадуро і Даніель Ортега, продовжують попередній курс. Венесуела, Нікарагуа і Куба знаходяться в авангарді прихильників скорочення політичного впливу США в регіоні і зміцнення відносин з Китаєм і Росією.

Вже під час передвиборчої кампанії Дональда Трампа позначилися ознаки того, що він займе жорсткішу в порівнянні з адміністрацією Обами позицію по відношенню до ряду лівих латиноамериканських режимів, в першу чергу до Венесуели та Куби.

Тут необхідно зазначити те, що вже кілька років венесуельці безуспішно намагаються змінити послідовника Уго Чавеса Ніколаса Мадуро. За час його першої каденції ВВП Венесуели впав на 45%, інфляція досягла мільйона відсотків на рік, а мінімальна зарплата не перевищує десяти доларів США. Через падіння цін на нафту і неефективного управління в країні величезний дефіцит продуктів і медикаментів, більшість венесуельців перейшли на бартер — обмін товарами. Чи не 90% населення страждає від недоїдання, а більше трьох мільйонів людей втекли з країни. Проте Ніколас Мадуро звинувачує Захід в спробі вторгнення в країну, відкидає звинувачення в економічній неспроможності та стверджує, що не хоче проведення нових виборів. Також він заперечує будь-які твердження про нескінченні потоки емігрантів з Венесуели і говорить про те, що відомості про інфляцію у Венесуелі, яка досягла мільйона відсотків на рік, нічого спільного з правдою не мають.

У січні 2019 року тривала політична криза в Венесуелі перейшла в більш гостру фазу — в результаті дій опозиції в країні виникли два центри влади. Спікер Національної асамблеї Хуан Гуайдо на тлі багатотисячних мітингів протесту, що почалися після інавгурації Ніколаса Мадуро на другий президентський термін, проголосив себе виконуючим обов'язки президента. Сам чинний президент заявив, що залишиться на своєму посту до закінчення встановленого терміну у 2025 році. Сам Мадуро пов'язує кризовий стан у країні з діями з боку США та впевнений, що з моменту приходу Трампа до влади в США запланували спробу держперевороту. [3]

США ж в свою чергу, як традиційний борець за демократію у світі, виступає однозначно проти Мадуро та усілякими способами намагається усунути його від влади. Лідер США Дональд Трамп назвав Гуайдо «перехідним президентом» і пообіцяв, що буде використовувати всі економічні і дипломатичні інструменти для відновлення демократії в Венесуелі. Вашингтон навіть допускає військове втручання в ситуацію в Венесуелі. Про це президент США Дональд Трамп заявив в лютому 2019 року. [3]

Мадуро, виступаючи перед прихильниками з балкона президентського палацу, оголосив про розрив дипломатичних відносин з США. Він надав 72 години американським дипломатам на те, щоб покинути країну, але у Вашингтоні відмовилися відкликати послів. У США заявили, що зберігають дипломатичні відносини з Венесуелою і будуть їх будувати через уряд тимчасового президента Гуайдо.

Держсекретар США Майкл Помпео закликав Мадуро «поступитися посадою легітимному лідеру». Легітимність Гуайдо також визнали влади Канади, Бразилії, Парагваю, Перу, Колумбії, Гватемали, Аргентини і генсек Організації американських держав Луїс Альмагро. [3]

На противагу цьому Болівія, Мексика і Куба підтримали Мадуро. Підтримку Мадуро висловив і президент Туреччини. Легітимним вважають Мадуро і в Росії, яка останнім часом активно інвестувала в нафтопроекти Венесуели і навіть пропонувала план порятунку економіки країни, відправивши в Каракас делегацію Центробанку РФ.

Як і передбачалося, відносини між країнами продовжують погіршуватися настільки стрімко, що 15 травня 2019 року влада США прийняла рішення про тимчасове призупинення авіасполучення з Венесуелою. У Вашингтоні вважають, що існує «загроза для пасажирів, повітряних суден і членів їх екіпажів», які прибувають і вилітають з Боліваріанської Республіки. У відповідь на такі радикальні дії Ніколас Мадуро заявив, що рішення Спо-лучених Штатів призупинити авіасполучення з Венесуелою є порушенням права громадян на свободу пересування. [2]

Також необхідно відзначити те, що Мадуро блокує поставки гуманітарної допомоги до Венесуели з США. У відповідь на це Трамп назвав «сум'ятті» і заявив, що багата нафтою латиноамериканська країна знаходиться в «сум'ятті» і заявив, що Вашингтон досі не виключив відправку військ в регіон. Мадуро звинувачує Сполучені Штати у використанні гуманітарної допомоги як частини плану з повалення його уряду. [1]

Влада Венесуели оголосила про часткове закриття кордонів з Бразилією і Колумбією через наміри опозиції в лютому поставити в країну гуманітарну допомогу з США, а також закрила порти для деяких іноземних судів. Президент Венесуели Ніколас Мадуро назвав плановані поставки гуманітарної допомоги провокацією і заявив, що замість ворогуючих з ним держав продовольство до Венесуели доставить Росія. [2]

Колумбія, як відзначалося вище, є союзником США в питанні про кризу в Венесуелі, та вкрай різко критикує таке рішення Мадуро. Президент Колумбії Дуке, чия країна прийняла велику кількість венесуельських біженців, заявив, що «перешкоджання доступу гуманітарної допомоги є злочином проти людства».

Таким чином, можна зробити висновок, що адміністрація Трампа, на відміну від своїх попередників, проводить принципово нову політику у Латинській Америці. Вона відрізняється жорсткістю та рішучістю по відношенню до свого південного сусіда. Це знаходить своє відображення в першу чергу в венесуельсько-американських відносинах, які знаходяться в стані повного краху. Адміністрація Трампа не визнає Мадуро як легітимного президента Венесуели, а навпаки підтримує лідера опозиції Гуайдо. США зараз виступає лідером західного світу в спробі повалення диктатора і встановлення демократичного ладу на території країни, однак нинішня влада всіляко опирається цьому, а світова громадськість розділилася на два табори.

Список використаних джерел

1. Потеря всего: трамп призвал венесуэльских военных и чиновников принять предложение Гуайдо URL: <https://ru.tsn.ua/svit/poterya-vsego-tramp-prizval-venesuelskih-voennyh-i-chinovnikov-prinyat-predlozhenie-guaydo-1299510.html>
2. Трамп не исключает военного вмешательства США в ситуацию в Венесуэле URL: <https://www.dw.com/ru/трамп-не-исключает-военного-вмешательства-сша-в-ситуацию-в-венесуэле/a-47342075>

3. Трамп призвал к свержению Мадуро URL: <https://ru.euronews.com/2019/02/19/venezuela-trump>
4. Трамп разочаровался в агрессивной политике своей администрации по Венесуэле URL: <https://www.interfax.ru/world/660667>

УДК 327.82:341.76

ПОХОДЖЕННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ» В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Парахневич Д. О.,

студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Термін публічної дипломатії вперше був введений в академічні кола в 1965 році дослідником і кар'єрним дипломатом Едмундом Гільйоном, що створив Центр громадської дипломатії в університеті Едуарда Р. Мурроу Тафтса. Цей термін вперше описаний у інформаційному матеріалі Центру як «вплив на ставлення громадськості до формування та виконання зовнішньої політики». Він охоплює аспекти міжнародних відносин, що виходять за межі традиційної дипломатії, включаючи функціонування урядів, громадську думку в інших країнах, взаємодію між приватними групами інтересів з різних країн, інформування населення про міжнародні справи та їх вплив на внутрішню політику, зв'язок між тими, чия функція є комунікаційною, та навіть дипломатів та іноземних журналістів [3].

Впровадження цього терміну було необхідним, тому що заходи, пов'язані з цим, були покладені на поняття, яке вже вдалося проявити негативно - пропаганду. Спроби визначити два терміни полягають у наступному: публічна дипломатія ґрунтується на відомих фактах, реальних, а пропаганда ґрунтується на поєднанні підрбок з істинними фактами. Ми могли б визначити деякі передумови для появи публічної дипломатії для урядів і наукової спільноти:

- Поширення демократичних політичних режимів характеризується постійним тиском на політичне суспільство, перетворюючи легітимність урядової політики у ключову внутрішню стабільність;
- Зростаюча роль багатосторонніх рамок у вирішенні міжнародних проблем визначає важливість переконання громадської думки з інших країн про необхідність мобілізації міжнародних коаліцій;
- створення епохи інформаційних технологій дозволяє швидке переміщення інформації, що призводить до виникнення транснаціональної громадської думки;
- Глобалізація пропонує державам можливість конкурувати з метою залучення іноземних інвестицій, торгівельних можливостей, кваліфікованої робочої сили для забезпечення сталого економічного зростання.

У цій новій кон'юнктурі не існує чіткого розмежування суб'єктів внутрішньої політики від зовнішніх, оскільки, наприклад, політична криза в

країні може дестабілізувати міжнародну ситуацію. У цьому контексті публічна дипломатія стала неодмінною складовою зовнішньої політики держав, а також темою на порядку денному міжнародних організацій. У публічному дискурсі згадка про боротьбу за серця і розум зустрічається і раніше, в основному в британських і американських газетах [1].

Під час Першої світової війни з посиланням на публічну дипломатію був використаний термін «відкрита дипломатія», особливо в контексті бачення, висловленого Вудро Вілсоном про міжнародну систему. На відміну від офіційної дипломатії, яка може бути описана як спосіб спілкування між державами на різних рівнях, публічна дипломатія зосереджується на тому, як уряди (або міжнародні організації, такі як Організація Об'єднаних Націй), навмисно, через чиновників і приватних осіб або установ спілкуються з громадянами інших держав [2].

Останнє має прозорий характер і охоплює велику кількість гравців, що зібралися навколо спільного кола інтересів, протистоїть офіційній дипломатії, яку сприяють відповідні інституції. Хоча, як відомо, спілкування з акредитованою державною компанією завжди було прерогативою дипломатів. Передумовою для ефективної публічної дипломатії є привабливість ідей та цінностей, які просуваються державою в межах власного суспільства. В даний час більшість ідей про країну, засвоєну іноземною аудиторією, пов'язані з напрямками, які не можуть перебувати під суворим наглядом державних установ - книг, телевізійних програм, фільмів, національних продуктів конотації тощо, через шляхи для позитивних повідомлень, щоб досягти цільових груп, хоча досвід державних програм у цьому відношенні демонструє багато невдач (наприклад, інформаційні кампанії, спрямовані на країни Близького Сходу) [4].

Спочатку термін "публічна дипломатія" використовувався як антонім пропаганди. Хоча пропаганда зазвичай сприймається як щось зло, «публічна дипломатія» ґрунтується на принципі «правдивості», сформульованому колишнім директором Американського агентства новин Едвардом Мурроу: «Правда - це найкраща пропаганда і брехня - найбільше зло. Щоб бути надійними, ми повинні бути чесними» [5]. Саме чесність, залишаючись головною відмінною характеристикою, що визначає справжню публічну дипломатію, може надати державі достатньо позитивної або негативної ролі в сучасних міжнародних відносинах.

Список використаних джерел

1. Cull, Nicholas J., Public Diplomacy before Gullion: The Evolution of a Phrase. URL: <https://www.uscpublicdiplomacy.org/blog/public-diplomacy-gullion-evolution-phrase> (дата звернення: 15.05.2019).
2. Cull, Nicholas J.. Public Diplomacy: Lessons from the Past, CPD Perspectives on Public Diplomacy. URL: <http://kamudiplomasisi.org/pdf/kitaplar/PDPerspectivesLessons.pdf> (дата звернення: 15.05.2019).

3. Dizard Jr, Wilson, Digital Diplomacy: U.S. Foreign Policy in the Information Age. 2001.
4. Gurgu E. New Public Diplomacy and its Effects on International Level. // Journal of Economic Development, Environment and People. 2016. № 3. С. 47—48.
5. Gurgu E. The role of public diplomacy in international relations in full process of globalization. URL: https://www.researchgate.net/publication/319227883_THE_ROLE_OF_PUBLIC_DIPLOMACY_IN_INTERNATIONAL_RELATIONS_IN_FULL_PROCESS_OF_GLOBALIZATION (дата звернення: 15.05.2019).

УДК 327.58(4-672ЄС)

ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ

Пічахчі А. І.,

студентки ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Регіональну безпеку можна визначити як стан відносин в рамках конкретного регіонального комплексу безпеки, при якому для всіх пов'язаних з ним держав, народів, громадян, громадських інститутів, і груп забезпечується захищеність їх життєво важливих інтересів, надійне існування і стабільний розвиток [2].

Слід зазначити, що існують такі поняття як «м'яка» та «жорстка» безпека. Добре пояснює різницю між цими поняттями А. В. Торкунов у своєму підручнику «Сучасні міжнародні відносини».

Автор пояснює, що в кінці ХХ століття починають розвиватися уявлення, згідно з якими в сфері безпеки необхідно включати не тільки військові і військово-технічні аспекти («жорстку безпеку»), але і більш широке коло питань, такі як економіка, енергетика, екологія, міграція, продовольство і багато інші. Причини такого розширювального розгляду безпеки полягають перш за все в тому, що починаючи з другої половини ХХ 85т.. кордони національних держав стають все більш «прозорими». Цей процес обумовлений виходом на світову арену в якісно новому масштабі недержавних акторів. Їх діяльності сприяв бурхливий розвиток інформаційних і комунікаційних технологій. В результаті держава, а також громадяни виявилися схильні до впливу багатьох чинників – як позитивних (розширення можливості економічної активності, міжнародного спілкування, включеності в міжнародну середу і т.д.), так і негативних (поширення наркотиків, незаконна торгівля зброєю, міжнародний тероризм тощо). Це в свою чергу сприяло зміні міжнародного порядку денного, в якій все частіше стали обговорюватися проблеми невійськової безпеки («м'якої безпеки», нетрадиційної безпеки),

тобто безпеки, безпосередньо не пов'язаної з військовою міццю іншої держави або блоком держав, їх військовими погрозами [6].

Саме тому, можна зробити висновок, що сьогодні Європа стикається з загрозами «м'якої безпеки».

Однією з основних проблем для Європи на сучасному етапі є міграційна криза, з якої випливає низка інших проблем.

Міграційна криза в Європі почалася на початку 2015 року через нестабільну ситуацію в країнах Близького Сходу та Африки. У європейські держави прибуває все більше мігрантів. За планом Єврокомісії біженці повинні розподілятися по країнам Європейського союзу пропорційно їх населенню, економіці, рівню життя та інших факторів. Але деякі країни, наприклад Східної Європи, виступають проти таких квот [7].

Також через кризу в останні кілька років в Європі істотно зросла кількість мусульман, що в свою чергу впливає на процес ісламізації Європи. Самі європейці починають проявляти інтерес до ісламу, що також дає поштовх цьому явищу. Це веде до втрати культурної ідентичності європейців і це одна з тих речей, яка хвилює Захід і Європу в цілому [8].

Слід зазначити, що в Європі існує проблема старіння нації. Частка літніх людей в 2050 році становитиме близько 28 відсотків у Європі. Експерти кажуть, що приплив біженців і мігрантів компенсує скорочення народжуваності, але не завадить загальному скороченню населення [4].

У зв'язку з великим потоком мігрантів у Європі суттєво збільшився рівень злочинності. Одна з головних причин цього це незнання мови, що призводить до нерозуміння принципів співжиття, основ права і до складнощів в налагодженні соціальних зв'язків. Проте є багато випадків коли жертвами злочину стають і самі мігранти [5].

Ще більше, ніж злочинів мігрантів, є численні випадки, коли мігранти та біженці не асимілюються у своїй новій обстановці, вчиняють злочинні дії і в кінцевому підсумку стають уразливими до приманки ісламської екстремістської пропаганди та здійснення терактів.

3 січня 2014 року 44 мігранта були залучені в 32 терористичні проведені або заплановані атаки, жертвами яких стали 182 особи та 814 поранених.

21 з 32 атак була пов'язана з відомими терористичними угрупованнями. В інших випадках зв'язок був не визначений або його не можна було довести.

Найбільше до атак виявилася схильна Німеччина (41% всіх випадків). В цілому атаки пройшли в 12 країнах Європи (Німеччина, Франція, Бельгія, Великобританія, Австрія, Данія, Фінляндія, Італія, Голландія, Швеція, Норвегія, Швейцарія).

У 56% випадках жертвами атак були цивільні особи і лише в 9% випадків були атаковані державні об'єкти або державні службовці.

У нападах найчастіше брали участь мігранти з Сирії. Самі терористи прибули в Європу також з 12 країн (Афганістан, Алжир, Ірак, Марокко, Пакистан, Росія, Саудівська Аравія, Сомалі, Судан, Сирія, Туніс і Узбекистан).

Три чверті з вчинених або запобіглих 32 атак були заплановані мігрантами протягом 2 років після прибуття в Європу. 21 атака була здійснена або запланована протягом першого року.

18 атак були проведені або запобігли в 2016 році. У 2017 таких було 9, але 5 з них привели до загибелі або поранення людей. Тобто в 2017 році ефективність атак значно зросла (з 22% до 56%).

Середній вік терористів становив 25,1 років. Наймолодшому було 16 років. Найстаршому - 40. Всі були чоловіками.

Більшість терористів пройшли ідеологічну обробку за кордоном, хоча останнім часом з 2016 року теракти плануються в основному тими, хто прийшов до терористичних ідей вже в самій Європі [3].

Необхідно зауважити, що міграційна криза є однією з найсуттєвіших причин того, що в Європі приходять до влади або отримують все більшу популярність євроскептики та праворадикальні партії. Так, наприклад, партія Альтернатива для Німеччини, яка була створена в 2013 році дуже швидко набрала популярність серед населення ФРН завдяки тому, що однією з її головних цілей було и залишається надалі протистояння міграційній політиці канцлера Німеччини Ангели Меркель. Аналогічна ситуація склалася навколо французької партії Національний фронт, лідером якої є Марин Ле Пен [1].

Також слід зазначити, що криза розколола й європейське суспільство, де все більше зростає частка громадян, які виступають різко проти прийому мігрантів.

Враховуючи вищезазначене можна сказати, що міграційна криза, яка триває з початку 2015 року є однією з найважливіших проблем, з якою зіткнувся Європейський Союз.

З кризи впливає ряд серйозних проблем для Європи, наприклад, таких тероризм. Починаючи з 2015 року в європейських країнах відбулося декілька десятків випадів терористичних атак.

Також істотно зріс рівень злочинності, активно йде процес ісламізації Європи, країни та громадяни розділилися на тих хто за и проти прийому мігрантів.

Список використаних джерел

1. Евроскептики набирают обороты. URL: <https://ru.euronews.com/2019/02/18/eurosceptics-getting-stronger-eu-elections> (дата звернення: 05.05.2019)
2. Логунов А. Б. Региональная и национальная безопасность: учебное пособие / - 3-е изд., перераб. и доп. М.: ИНФРА-М, 2014. 455 с. URL: <http://uchebniki-besplatno.com/politologii-uchebniki/regionalnaya-natsionalnaya-bezopasnost.html> (дата звернення: 05.05.2019)
3. Мигрантам нужно в среднем два года, чтобы подготовит теракт в Европе. URL: <https://inosmi.ru/social/20180625/242578582.html> (дата звернення: 04.05.2019)

4. ООН: в Європі - найвища частка літніх людей. URL: <https://www.unian.ua/health/worldnews/1857951-oon-v-evropi-nayvischachastka-litnih-lyudey.html> (дата звернення: 04.05.2019)
5. Рост преступности в Германии объяснили притоком мигрантов. URL: <https://www.ntv.ru/novosti/1967882/> (дата звернення: 05.05.2019)
6. Торкунов А. В., Мальгин А. В. *Современные международные отношения: Учебник*. Москва: Аспект Пресс, 2012. 688 с. URL: <https://textbooks.studio/mejdunarodnie-otnosheniya-uchebnik/sovremennyye-mejdunarodnyie-otnosheniya305.html> (дата звернення: 05.05.2019)
7. 8 reasons Europe's refugee crisis is happening. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2015/09/18/8-reasons-why-europes-refugee-crisis-is-happening-now/> (дата звернення: 04.05.2019)
8. Why are They Converting to Islam? URL: <https://www.israelnationalnews.com/Articles/Article.aspx/16461> (дата звернення: 05.05.2019)

УДК 061.1МОФ:327.82

ФРАНКОФОНІЯ: КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЧИ ПРИХОВАНА ГЕГЕМОНІЯ?

Рабчевська О. С.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Сучасні міжнародні відносини неможливо уявити без феномену «м'якої сили», яку держави застосовують для зміцнення свого впливу на міжнародній арені, дієвим інструментом якої є культурна дипломатія. Франція здавна зарекомендувала себе не тільки майстрами дипломатичного мистецтва а й імперськими амбіціями.

У даній статті ми розглянемо феномен «франкофонії» як інструмент культурної дипломатії та спробуємо довести або спростувати приховану у ньому схильність Франції до гегемонії у франкомовних країнах.

Класичне визначення м'якої сили належить професору Гарвардського університету Джозефу Наю і характеризує її як «здатність конкретної країни бути привабливою для партнерів і домагатися від них бажаної поведінки, не вдаючись до насильства або підкупу» [1]. Таким чином, якщо держава має високий моральний авторитет, та якщо її культура, політичні цінності і ідеологія є певною мірою привабливими, то вона здатна набагато ефективніше та з мінімальними витратами досягти необхідного результату у своїй зовнішньополітичній діяльності, ніж держава, що спирається виключно на «жорстку силу».

Ресурсну базу «м'якої сили» становлять національна культура, національні цінності та зовнішньополітична діяльність, що не суперечить цим цінностям. Культурна дипломатія є ментором, який має донести ці ресурси до

зарубіжної аудиторії. Вперше термін культурна дипломатія застосував американський політолог професор Університету Джона Хопкінса Мільтон Каммінгс, маючи на увазі під ним будь-яку діяльність, «що спирається на обмін ідеями, цінностями, традиціями та іншими аспектами культури і ідентичності з метою поглиблення взаємовідносин між народами, підвищення рівня їх соціокультурної взаємодії і просування власних національних інтересів» [2].

Перший в історії міжнародних відносин культурний інститут, орієнтований на роботу за кордоном, створюється у 1883 році саме у Франції, він отримує назву «Alliance Francaise» («Французький союз»). Основним завданням нової організації, офіційними засновниками якої виступили приватні особи, стала популяризація французької мови та літератури за кордоном, що передбачало відкриття мовних курсів і видавництво франкомовної літератури в приймаючих країнах [2]. Важливим досягненням «Альянсу Франсез» стало конституювання французької мови як державної в багатьох країнах африканського континенту.

Хоча ініціаторами культурно-дипломатичної активності можуть і повинні виступати актори громадянського суспільства, ефективна зовнішня політика, в тому числі і в сфері культури, не здатна існувати без координуючої участі держави, а у випадку з Францією, цей доробок став наріжним каменем збереження її впливу та політичної ваги.

Розпад світової колоніальної системи після Другої світової війни поставив Францію у складне становище. З одного боку збільшення національно-визвольних рухів все більше загрожувало її цілісності, ускладнюючи управління гігантськими територіями, з іншого – розрив тісних політичних і економічних зв'язків метрополії з колишніми колоніями давався дуже непросто. В цей час важливим кроком до збереження впливу та укріплення своїх позицій на Африканському континенті стала Франкофонія – рух франкомовних держав, який на початку свого існування займався лише культурними та лінгвістичними питаннями, але поступово поширювався на всі стратегічні галузі функціонування держав [3].

Після розпаду колоніальної системи Франція мотивувала свою зацікавленість справами колишніх колоній різними факторами: по-перше наданням гуманітарної, соціальної підтримки африканським країнам, які досі не мали досвіду державності, по-друге тіснішим розвитком економічних зв'язків, особливо енергетичної складової, які сформувалися ще за колоніальних часів, по-третє допомогою в урегулюванні політичних конфліктів і нестабільності влади, сприянням демократичним перетворенням [4].

Перехід від колонізації до кооперації був згладжений до офіційного надання незалежності шляхом переговорів по всеосяжним двостороннім угодам між Францією і кожною франкомовною африканською державою, що охоплює такі області, як оборона і безпека; зовнішня політика та дипломатичні консультації; економічні, фінансові, комерційні та фінансові питання; стратегічні корисні копалини і технічна допомога. Завдяки встановленню зв'язку між приєднанням до міжнародного суверенітету, підписанням типових угод про співпрацю і повним прийняттям французької конституційної моделі

П'ятої Республіки, Франція змогла інституалізувати свій політичний, економічний, грошовий і культурний контроль над своїм колишнім африканськими колоніями. Цей особливий тип відносин отримав назву «la Françafrique».

Таким чином з середини 1970-х рр. у межах Франкофонії починає формуватися економічне співробітництво, а у 1997 р. на сьомому саміті була проведена організаційна реформа і рух перетворився у політичну організацію, яка у 1998 р. отримує нову назву «Міжнародна організація Франкофонії» (МОФ) [4]. На сьогоднішній день Організація впливає практично на всі сфери життя країн-учасниць. Велике значення МОФ надає розвитку відносин з міжнародними і регіональними організаціями, активно співпрацює з ООН, ЄС, АС, ЛАД та ін.; сприяє солідарності та толерантності до різних мовних груп населення, вирішуючи одну з основних своїх задач – розповсюдження і модернізацію французької мови.

Характерною рисою та одним з головних важелів впливу МОФ є проведення заходів з підтримання миру і попередження конфліктів. Декларація Сен-Боніфаса, прийнята 14 травня 2006 р., закріпила принципи дій та втручання франкофонського руху, передбачивши також створення служб спостереження в період виборчих кампаній, під час проведення воєнних операцій. На кінець 2008 р. у країнах-учасницях МОФ налічувалося більше 160 таких місій [5].

У рамках МОФ також було створено Управління з воєнного співробітництва і оборони, яке наразі має свої представництва у понад 140 країнах світу [5]. Також африканські країни можуть бути цінним джерелом підтримки французьких ініціатив під час голосування в ООН. Зокрема вони були ключовими союзниками для Франції і країн ЄС в глобальному питанні про зміну клімату під час Кліматичної конференції в Парижі у 2015 році [6].

Враховуючи всю галузеву різноманітність, в якій бере участь МОФ, не варто зменшувати її ідеологічне значення як для самої Франції, так і для франкомовних держав і усього світу. Адже полікультурна франкофонна спільнота вважає себе антиподом крайньому матеріалізму американської цивілізації. Цей фактор антиамериканізму виконує вкрай важливу гуртуючу функцію для 274-мільйонного франкомовного населення світу, і дозволяє говорити про наявність не тільки спільної мови, а й спільної глобальної ідеї, та національних інтересів.

Таким чином, з'ясовано що «Франкофонія» створювалася як система преференційних відносин Франції з колишніми колоніями, яка базується на спільній мові, спільній ідеї, принципах солідарності. Однак африканські країни усвідомлювали чільну, керівну роль Франції, щиро вірили в схожість їх зовнішньополітичних інтересів, розуміючи неминучість і усвідомлюючи необхідність збереження таких відносин

Підводячи підсумок, можна з упевненістю сказати, що Франкофонія - це не тільки культурне, але і політико-економічне співтовариство. Вона проголошує політику мовного плюралізму, закликаючи розглядати французьку мову як засіб згуртування історично пов'язаних культур. В той же час наявність з боку Франції важелів «жорсткої сили», механізмів нагляду та контролю за

державами з франкомовним населенням, наявністю певних умов для отримання економічних переваг від співробітництва, дозволяє зробити висновок про завуальовану очолюючу місію Франції, особливо для «підлеглих» держав-колишніх колоній.

Список використаних джерел

1. Joseph S. Nye Soft Power: The Means to Success in World Politics. 2004. URL: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/legacy/files/joe_nye_wielding_soft_power.pdf (дата звернення 12.04.2019)
2. Павловский Б. / Культурная дипломатия как инструмент «мягкой силы» и проводник национальных ценностей. 2017. URL: <http://eurasian-studies.org/archives/2034> (дата звернення 18.04.2019)
3. Organisation internationale de la Francophonie URL: <https://www.francophonie.org/> (дата звернення 18.04.2019)
4. Силичева Н. Д. / Франкофония как современная форма французского мессианизма. 2001. URL: <https://www.socionauki.ru/journal/articles/262540/> (дата звернення 18.04.2019)
5. Смирнова О.А., Золина Д.М. / Международная организация Франкофония – вектор влияния и инструмент солидарности. 2012. URL: <https://hfrir.jvolsu.com/index.php/ru/component/attachments/download/273> (дата звернення 18.04.2019)
6. 196 стран единогласно приняли договор по проблемам климата URL: <https://www.golos-ameriki.ru/a/nations-ananimously-adopt-paris-climate-agreement/3100450.html> (дата звернення 18.04.2019)

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

УДК 329.055.3(495)»1974/2010»(045)

ОСНОВНІ ТИПИ ПОЛІТИЧНИХ СУБКУЛЬТУР

Барикін О. І.,

*студент II курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного
університету*

Політичні субкультури представляють собою різноманітні групи, це складні, внутрішньо неоднорідні системи, що включають підсистеми політичних орієнтації, що відрізняються від політичної культури суспільства в цілому. Дослідження цього поняття на сучасному етапі набуло великої актуальності, адже це поняття має великий вплив на ситуацію у будь-якій країні, політичні субкультури можуть виконувати як конструктивні, так і деструктивні функції для держави, тому аналіз політичних субкультур, виявлення їх функцій та станів у політичній системі, підходи до їх класифікації представляють значний науковий інтерес.

Особливої актуальності дослідження політичних субкультур набуває для України, адже у нашій країні політична культура не інтегративна, існує великий спектр політичних субкультур, які можуть переходити в контркультури, призводячи до дестабілізації політичної системи. Фрагментарність політичної культури України пояснюється наявністю різноманітних етнічних, релігійних, соціально-економічних груп, як у постсоціалістичній країні в Україні простежується наявність політичних субкультур за віковим критерієм, адже політичні цінності та погляди молоді значно відрізняються від старшого покоління, що проживало в СРСР, а ідентичність громадян за регіональним принципом, відмінності в поглядах на історію та на зовнішньополітичний курс держави стали важливим фактором окупації Криму та війни на Донбасі.

Як в питанні тлумачення терміну «політична культура», так і в питанні її класифікації серед науковців не має одностайності, різні науковці в своїх типологіях концентрують увагу на різних критеріях. Найбільш розповсюдженою та фундаментальною в питанні вивчення політичних субкультур є класифікація, запропонована американським видатним політологом Г. Алмондом. Він поділяє політичні субкультури на вертикальні - субкультури «мас» і «еліт» і горизонтальні - релігійні, регіональні, етнічні. Вичленення горизонтальних політичних субкультур може здійснюватися за різними підставами: регіональним, соціально-економічним, класовим, національно-етнічними, релігійними, демографічними та іншими [1].

Регіональні субкультури обумовлені такими відмінностями між окремими регіонами країни, як клімат, наявність певних ресурсів і т.п. Це, в свою чергу, породжує економічні відмінності, що впливають на спосіб життя людей,

загальний рівень культури, а, отже, і на їх політико культурний рівень. В ряду політичних субкультур, описуваних вченими, регіональним політичним культурам належить особливе місце. Присвячені їм роботи, яких в останні роки стає все більше, вже не можна назвати відкриттям нової сторінки в політичній науці, проте інтерес до них стабільно зростає. Загальна мета вивчення регіональних політичних варіацій полягає в конструюванні психосоціального профілю регіону, а регіональна політична культура виступає своєрідним ключем до тлумачення «духу території». В основі подібних конструкцій завжди лежить, зрозуміло, наявність певної територіальної цілісності і проживає на ній спільності людей. Серед інших невід'ємних факторів формування та розвитку регіональної політичної культури згадуються розвинене регіональне самосвідомість, регіональні цінності, спільність історичного досвіду, своєрідність природних умов і так далі [3].

Соціоекономічні субкультури обумовлені існуванням в суспільстві різних груп (соціальних верств, класів), що мають різний економічний статус, а, отже, і відмінності в способі життя, в інтересах, що грають особливо важливу політичну роль. Наприклад: буржуазна, пролетарська, селянська. Так, для підприємницького шару найактуальнішими політичними цінностями є економічна свобода, стабільність, контроль над державою з боку громадянського суспільства, участь в прийнятті рішень. Тобто те, що становить безпосередні політичні умови активності підприємця. Представники даної субкультури застосовують різні способи і методи впливу на владу, віддаючи перевагу активним формам впливу, таким як широке використання засобів масової інформації, лобіювання урядових структур, створення політичних партій, що претендують на участь у владі.

Етнолінгвістичні субкультури пов'язані з мовними, етнічними особливостями відповідних соціальних груп. На політичну культуру цих груп визначальний вплив мають такі фактори, як етнічна самосвідомість і національний характер. Політичні цінності, переваги та установки, як правило, вторинні по відношенню до етнічних факторів. Відрізняються дуже великим ступенем конфліктності, яка приходить внаслідок відчуття себе окремою народністю.

Релігійні субкультури виникають в тому випадку, коли релігія є основним усепроникаючим елементом загальної культури певної групи людей. Ісламський фундаменталізм, наприклад, це не стільки релігійна, скільки політична ідеологія.

Вікові субкультури відображають різні системи політичних цінностей у представників різних поколінь. Дані субкультури існують в основному в транзитивних суспільствах. Старші покоління, політична культура яких склалася в умовах віджилої політичної реальності, мають політичні погляди, відмінні від системи політичних установок молоді. Однак вікові відмінності роблять відносно менший вплив на політичну культуру людей в стабільних системах [4].

Значною специфікою відрізняється молодіжна субкультура. К. Манхейм писав, що основна функція молоді полягає в тому, що вона свого роду резерв,

який виступає на передньому плані, для пристосування до швидко мінливих або якісно нових обставин. Молодь ні прогресивна, ні консервативна за своєю природою, вона – потенція, готова до будь-якого почину. Кожна молодіжна субкультура має свою центральну ідею або систему ідей, яка визначає характер, принцип залучення і є тотожною меті її існування. Вона характеризується, насамперед, специфічною нормотворчістю, протиставленням своїх норм і цінностей зовнішнім, набуваючи певних рис «мікросуспільства», в якому трансформуються традиційні погляди і формується "свій" образ світу і способу буття в ньому особистості. Зазначена проблема реально склалась у формах андерграунду і відособлення субкультур молоді в глибинних пластах культури періоду застою та перебудови [2].

Отже, сучасним державам у своїй більшості, зокрема і Україні, притаманний фрагментарний тип політичної культури, для якого характерна наявність значної кількості субкультур. Політичні субкультури можуть поділятися, на вертикальні (субкультури «мас» і «еліт») і горизонтальні (релігійні, регіональні, етнічні, соціально-економічні тощо). Вичленення горизонтальних політичних субкультур може здійснюватися за різними підставами: соціально-економічними, класовими, національно-етнічними, релігійними, демографічними та іншими. Роль, що можуть грати ці типи політичних субкультур в політичній системі суспільства, залежить від ступеню відмінності їх політичних цінностей від цінностей загальнонаціональної політичної культури суспільства. У разі, коли політичні погляди субкультури суперечать баченню майбутнього політичного розвитку та курсу держави, вони можуть переходити в контркультури та призводити до дестабілізації політичної системи, а в крайньому випадку до її розпаду.

Список використаних джерел

1. Алмонд Г. А., Верба С. Гражданская культура и стабильность демократии // Политические исследования. 1992. № 4. URL: https://www.civisbook.ru/files/File/1992-4-Almond_Verba.pdf. (дата звернення 07.05.2019).
2. Манхейм Карл. Социология культуры. — М.—СПб.: 2000. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/man_skult/(дата звернення 05.05.2019).
3. Рудакевич О. М. Політична культура національних спільнот: теорія та методологія дослідження. Т. : THEU, 2013. 350 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/546>. (дата звернення 06.05.2019).
4. Фарукшин М. Политическая культура общества // Социально-политические науки. 1991. № 4. URL: <http://www.politnauka.org/library/teoria/farukshin.php>. (дата звернення 12.05.2019).
5. Parkin, F. (1979 y.). «Class and Stratification in Socialist Societies» In T. B. Bottomore & Robert A. Nisbet. A History of Sociological Analysis. London: Heinemann. URL:

https://www.jstor.org/stable/588921?seq=1#page_scan_tab_contents (дата звернення 11.05.2019).

6. Walter Rosenbaum (1975 y.) «Political Culture» URL: https://books.google.com.ua/books/about/Political_culture.html?id=MxUoAQAАМААJ&redir_esc=y (дата звернення 10.05.2019).

УДК 321. 6

ТРАНСФОРМАЦІЯ НЕДЕМОКРАТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ В ДЕМОКРАТИЧНІ НА ПРИКЛАДІ ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ РЕЖИМІВ

Васильєв Є. Г.,

студент II курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

Суспільно-політичні рухи з давніх пір притягували інтерес експертів з різних наук - політологів, соціологів, економістів, істориків і правознавців. Роз'яснення і тлумачення таких визначень, як «суспільно-політичний розвиток» і «суспільно-політичний процес», «стабільність» та «стійкість» та ін., складає сутність серйозних теоретичних розбіжностей між науковими школами. Сильним поштовхом у вивченням в сфері суспільно-політичної динаміки надала теоретична розробка ряду концепцій. Важливість вивчення цього питання обумовлена тим, що тут слід зосередити увагу на трансформації недемократичних політичних режимів в демократичні, визначити особливості поставторитарного та посттоталітарного розвитку та виявити основні складнощі цього процесу, зокрема увагу буде зосереджено на посткомуністичному переході.

У сучасній політичній науці термін «транзит» мається на увазі як систематична процедура зміни соціально-політичної сфери в сукупності з її суспільно-фінансовими, політико-інституційними і цивілізовано-ціннісними переміни з однієї моделі до іншої. «Демократичний транзит» — поняття, що означає процес трансформації суспільств, що мають на меті заснування демократії. Він охоплює весь спектр суспільних відносин, а саме політику, економіку, соціальну структуру, управління, культуру та духовну сферу [2].

Існує спеціальний розділ політології, який вивчає демократичні транзити або перехід до демократії, і називається транзитологія. Ця наука від початку свого зародження була зведена до аналізу трансформаційних процесів в країнах Латинської Америки та Південної Європи. Але після краху соціалістичних режимів, які в західній науці називаються комуністичні, цією галуззю політології скористалися вчені для вивчення посткомуністичного транзиту.

Загальні положення підходу у міру здійснення «демократичного транзиту» стали погано узгоджуватися з його особливостями і відхиленнями в окремих країнах. Тож не дивно, що дана парадигма змогла відповісти на з'явилися в її рамках «прикладно-аномалії» лише за допомогою теоретичного ускладнення і введення нових концептів ad hoc: «гібридні режими»,

«квазідемократія», «перерваний транзит» і т. д. Це стало причиною все більш критичного ставлення до даної парадигми.

Дійсно, спочатку падіння комуністичних режимів викликало на Заході тріумфаторські настрої, однак, на думку А. Етціоні, це призвело до завищених очікувань і самовпевненості, як, наприклад, у разі обіцянки Заходу демократизувати десятки країн, у тому числі Афганістан і Ірак [3, с. 102]. Оскільки демократизація виявилася справою набагато більш складним, ніж передбачалося, західні політики та експерти поквапилися назвати демократичними всі країни, де лише відбулися вибори, а інші елементи, необхідні для будівництва демократії, в тому числі і функціонує громадянське суспільство, зовсім відсутні.

Протягом останнього десятиліття ХХ ст., вважають найбільш радикально налаштовані критики, бажане видавалося за дійсне. У той час як американські аналітики писали про демократизацію, а також соціально-економічну та політичну модернізацію, в багатьох країнах «транзиту» відбувалося щось прямо протилежне — переродження і реанімація на новій основі авторитарних режимів, росли соціальна поляризація та економічна демодернізація. Вже до кінця 1990-х років з'ясувалося, що немає загальної траєкторії, по якій країни «транзиту» з різною швидкістю, але стійко рухалися б від «несвободи» до «свободи». Рух «вгору» в напрямку консолідованої демократії, звичайно, мало місце. «Концепція транзиту була у відомому сенсі підтверджена досвідом значної частини країн Східної Європи, однак зовсім не тому, чому це мало статися на підставі «раннетранзитологічних» концепцій, а зовсім з інших причин. Результат виявився позитивним., хоча можна сказати, що пливли в Індію, а потрапили в Америку». На думку А. Салміна, вирішальним фактором успіху тут стало те, що країни цього регіону були включені в західне співтовариство, символом якого є такі міждержавні об'єднання та організації, як Європейський союз, НАТО, Рада Європи, СОТ та ін [1]. Однак виникли у цих країнах режими теж серйозно відрізняються один від одного. «Їх цілком можна і, мабуть, потрібно ранжувати за рівнем «ліберальності» [7, с. 435–436].

З 1991 р. міжнародна організація «Freedom House» здійснює моніторингову програму Nation in Transit у 27 посткомуністичних країнах, за такими позиціями стан виборчого процесу, громадянське суспільство, урядовість, незалежність ЗМІ, межі та незалежність судової влади, корупція. Але навіть найбільш вільні країни з них навряд чи можна визнати цілком «демократичними», якщо мати на увазі той зразок, яким вони намагалися наслідувати, починаючи свої перетворення. Зразок цей базувався на традиційних уявленнях про демократію як систему влади більшості населення, здійснюваної через інститути представництва - партії, вибори, парламенти» [5, с. 102-103].

Безсумнівно, транзитологічні концепції посткомуністичного розвитку далекі від досконалості. Більше того, через тридцять років після падіння комуністичного режиму важко виправдати використання самого терміна «перехід» по відношенню до країн цього регіону. Сьогодні більшість поставторитарних країн знаходяться не на якійсь «проміжній станції» свого

шляху трансформації, а в кінцевому пункті того розвитку, на що вони виявилися здатні. Так, в європейських посткомуністичних країнах майже Відродження як лівоавторитарних, так і правоавторитарних режимів, тут минув і час «антикомунізму з більшовицьким обличчям» (А. Міхнік). Ліберальний поворот «на Захід» тут є незворотнім, оскільки Європейський союз, членами якого стали майже всі країни регіону, не потерпить «відкату» до минулого. Хоча з кінця 1990-х років рух до консолідованої демократії західного зразка в Польщі, Угорщині, Чехії та Словенії явно сповільнився. Стали проявлятися тенденції до застою і навіть політичної деградації. Має місце визначена ерозія демократичних інститутів, норм і процедур. Не випадково «Freedom House» в 1998-2008 рр. зменшив індекси демократизації для більшості країн Центральної та Східної Європи. Соціальна ситуація в цих державах досить напружена. У більшості країн Центрально-Східної Європи існує досить високий рівень безробіття і значна регіональна диференціація. Ті, хто вважає себе переможеними в новій ринковій дійсності, як правило, заявляють про те, що вони противники цього економічного порядку. Такі настрої часто призводять до серйозних політичних наслідків. Як зазначає Ф. Ларрабі «проєвропейські і проринкові партії почали втрачати підтримку в багатьох країнах Східної Європи, а в деяких з них поступилися місцем коаліціям, які сповідують націоналізм» [4].

Стосовно ж більшості пострадянських держав західними експертами вже неодноразово висловлювалося припущення, що їх слід класифікувати як "напівавторитарні режими", що володіють високим ступенем стійкості і не мають майже нічого спільного із західними демократіями. Так, починаючи з 2004 р. «Freedom House» відносить Росію до «невільних держав», поставивши її в один ряд з такими країнами, як, наприклад, Туркменістан.

Безумовно, парадигма демократичного транзиту відіграла свою позитивну роль, проте очевидно, що реалії пострадянського простору не збігаються з положеннями цієї моделі. Абсолютна більшість пострадянських країн, що їх вважали транзитними у межах «третьої хвилі демократизації», не просунулись значним чином у побудові демократії. Частина з них реконсолідувала авторитарні режими на новій основі, а більшість нині перебуває у невизначеній зоні між авторитаризмом та демократією, протягом тривалого часу не демонструючи жодного просування до неї. У той час як концепції зміни політичних режимів у своїй переважній більшості є саме концепціями демократизації, дослідження переходів до недемократичних режимів перебуває на периферії інтересів політологів. Відповідно, корисним для дослідження режимів пострадянського простору є концепт делегативної демократії, а також поглиблена увага до ефективності та стабільності держави у транзитних суспільствах.

Список використаних джерел

1. Carothers T. The End of the Transition Paradigm // J. Democracy. 2002. Vol. 13, N 1.

2. Ейзенштадт Ш. революція і перетворення суспільств. Порівняльне вивчення цивілізацій. М., 1999.
3. Етціоні А. Від імперії до спільноти: новий підхід до міжнародних відносин. М., 2004.
4. Ларрабі Ф. загрози і можливості в Східній Європі. URL: <http://www.inosmi.ru/translation> (дата звернення 10.05.2019)
5. Пшизова С. Н. Від наслідування до імітації: партійне будівництво на пострадянському просторі // Партії і партійні системи в сучасній Росії і післявоєнної Німеччини. М.; Ростов н/Д., 2004.
6. Соловйов А. І. Російські трансформації: проблеми вимірювання, діагностики, прогнозування // Росія в умовах трансформацій. Матеріал. Вип. № 17. М., 2002.
7. Тоффлер Е. Третя хвиля. М., 2002.

УДК 329.055.3(495)»1974/2010»(045)

СУЧАСНА ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

Дмитренко Д. О.,

студентка II курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

Сучасна політична еліта Росії почала формуватися на початку 1990-х років. Перехід від командно-адміністративної системи до ринкової економіки спричинив за собою зміни у всіх сферах суспільного життя. Відбулися докорінні зміни і в моделі трансформації еліт: поступова заміна домінуючого протягом значного періоду російської історії «службово-номенклатурного» принципу відтворювання еліт принципом елітного плюралізму. Відмінною рисою нової моделі організації еліт став її дисперсний (розсіяний, роздроблений) характер, що зумовлює множинність центрів влади. Німецький вчений Е. Шнайдер, який вивчає політичну систему сучасної Росії, вважає, що нова російська політична еліта утворилася в надрах старої радянської системи, як вид контреліти в різних групах на федеральному рівні.

У політичну еліту Росії входять Президент РФ, голова уряду, члени уряду, депутати Державної Думи і члени Ради Федерації, судді Конституційного та Верховного судів, співробітники апарату адміністрації Президента, члени Ради Безпеки, повноважні представники Президента у федеральних округах, представники державної влади в суб'єктах Російської Федерації, вищі посадові особи дипломатичного і військового корпусів, керівники політичних партій та громадських об'єднань і т.д.

Дослідники виділяють два етапи в розвитку сучасної політичної еліти: «ельцинський» і «путінський». На думку О. Криштановської [3], підсумком першого етапу стало те, що Б. Єльцин так і не зміг інтегрувати верховну владу. При цьому жодна державна структура не стала домінантною. В умовах вакууму влади неформальні угруповання і клани брали на себе державні функції,

конкуруючи між собою за право виступати від імені президента. На думку вченого, «в ельцинський період відбувся розпад верховної влади. Дифузія влади привела не до демократичного поділу влади, а до управлінського хаосу».

«Путінський» етап характеризувався усуненням причин, які призвели до руйнування управлінської вертикалі при Б. Єльцині. Новий президент повернув федеральному центру значний обсяг влади над регіонами, розширив базу підтримки центру на місцях і накреслив шляхи для відновлення дії механізмів управління територіями, при цьому формально не порушуючи демократичних принципів. Була створена керована, упорядкована система виконавчої влади. Якщо при Б. Єльцині влада розосереджувалась, переміщаючись від центру до регіонів, то при В. Путіні влада знову стала повертатися в центр, відцентрові тенденції поступилися місцем доцентровим [2]. В. Путін створив якусь «монархічну систему», політико-ідеологічну однодумність, прибрав з політики авантюризм пасіонарних представників [4].

Важливим механізмом входження, досягнення влади є соціальні інститути: профспілки; економічні інститути (цей канал рекрутування характерний для Росії); армія (в сучасній Росії є тенденція збільшення кількості колишніх військових у владних структурах регіонального рівня); система освіти (період перебудови в Росії) [3].

Сучасний етап в рекрутування політичної еліти Росії почався в 1990-і рр. У цей період вона формувалася з декількох джерел. З одного боку, це були вихідці з раніше панівної партійної та комсомольської номенклатури. З іншого боку, в еліту увійшло багато нових людей: інтелігенти, активно брали участь в неформальних клубах в 1980-х рр., вихідці з академічного середовища і вчені, колишні дисиденти, представники тіньового бізнесу. Різке прискорення процесів соціальної мобільності і циркуляції еліт, характерне для часу суспільних трансформацій, проявилось тут в повній мірі. Одночасно в еліту проникло багато випадкових людей – представників кримінальних структур. Однак згодом було відбудовано стару практику. Як зазначає Г. К. Ашин, «рекрутування пострадянських еліт у багатьох відношеннях виявляється зліпком з номенклатурного рекрутування. Саме тому пострадянську еліту часто не без підстав називають неономенклатурною. Руйнування номенклатурної системи призвело до хаотизації рекрутування політичної еліти, що спонукало вище керівництво країни відтворити якусь подобу колишньої організованої системи відбору кадрів. Омолодження політичної еліти стало однією з головних тенденцій в пострадянський час. Почасти це було пов'язано з природними процесами, але головним чином – з кадровими чистками. Також спостерігається скорочення частки вихідців із сільської місцевості в еліті, пов'язане з падінням частки сільських жителів в загальній масі населення. Вихідці з Москви і Санкт-Петербурга, що володіють найкращими стартовими можливостями, широко представлені в правлячій еліті.

Цікаво, що змінилися освітні характеристики політичної еліти. Якщо в радянські роки люди з технічною освітою займали в еліті найвище становище, то тепер гуманітарії склали її найбільш впливову частину, так як вони більш затребувані сьогодні. Багато представників еліти мають другу вищу освіту,

отриману після технічного або військового для підвищення своєї професійної кваліфікації і/або престижу. Особливу роль в підготовці еліти грають елітні вузи. Їх роль визначається як якістю освіти, так і наявністю неформальних зв'язків в правлячій еліті.

У 2000-х рр. О. В. Криштановська запропонувала концепцію «ліберальної мілітократії», описуючи рекрутування політичної еліти Росії. «Тепер у Росії кожен четвертий представник еліти – військовий, і їх кількість продовжує зростати». Під військовими в даному випадку розумілися всі вихідці з силових структур, в тому числі армії, МВС, спецслужб і т. д. Утворилися мережі силовиків, які стали селектором в рекрутуванні еліти, підтримуючи колишніх товаришів по службі. Підхід О. В. Криштановської піддавався критиці російськими та зарубіжними дослідниками. Зокрема, Ш. Рівера і Д. Рівера на підставі перерахунку даних старих досліджень і врахування нових даних вказують, що «кількість силовиків на важливих позиціях не було таким великим, як стверджувалося раніше», але є тенденція «зростаючого присутності бізнесу в російській еліті». «Можливо, силовики стали панувати в російському вищому політичному керівництві під час президентства Путіна, але безумовно не в усій еліті» [3].

Також одними з каналів рекрутування політичної еліти стали партія «Єдина Росія» і Загальноросійський народний фронт. Громадські, культурні, наукові та освітні організації залишаються слабкими каналами рекрутування еліти. Зростає роль релігійних організацій як каналу рекрутування в політичну еліту, що пов'язане з посиленням позицій традиційних конфесій в суспільстві.

Роль демократичних і правових механізмів в рекрутуванні політичної еліти Росії невелика. Наростає замкнутість еліти від решти населення. Вихідці з нижчих верств населення зазвичай не мають можливостей увійти до складу еліти. Представники середнього класу можуть бути рекрутовані в еліту, але їх можливості сильно обмежені. Спостерігається тенденція до самовідтворення правлячої еліти, аристократизму, коли вихідці з елітних сімей вже самі займають елітні позиції завдяки походженню.

Заступник голови експертної ради з політології ВАК при Міністерстві освіти РФ, завідувач кафедри загальної політології Фінансового університету при Уряді РФ професор Я. А. Пляйс зазначив, що основні проблеми Росії лежать у відсутності «нової» еліти [5]. На переломному рубежі 80-х – 90-х не з'явилося еліти, готової взяти на себе нові функції і управляти «по-новому». В результаті, ніякої революції практично не відбулося, тому що еліта, яка прийшла до влади, прийняла на озброєння багато методів радянської еліти. Людям з принципово іншою політичною ментальністю просто нізвідки було взятися. Системи підготовки опозиційної еліти в СРСР не існувало, а пострадянська Росія про необхідність створити нову еліту навіть не задумалася.

На думку заступника директора ЮРІУ РАНХиГС професора А. М. Старостіна, в перехідних суспільствах, яким продовжує залишатися російське, взагалі не може йти мови про еліту. Існують лише окремі передумови для її появи, вихідний матеріал або протоеліта. Мінімум на освіту еліт йде чотири-п'ять поколінь. А значить, навіть за часів Радянського Союзу політична еліта не

встигла скластися. Тих, хто прийшов на зміну радянським представникам владних кіл, не можна по суті зараховувати до еліти, так як вони не виконують основний її функції – не формують «порядок денний» суспільства. Їх головна і єдина мета – втриматися при владі [6].

Політична еліта сучасної Росії будується на основі лівого популізму з упором на суверенність і консервативні цінності. Правляча еліта Росії функціонує в умовах, коли їй нічого не можуть протиставити навіть незалежні стримуючі інститути, наприклад, Конституційний Суд РФ. Мається на увазі ситуація, коли Конституційний Суд на основі власної незалежної від інших політичних еліт позиції визнав би неконституційним будь-який знаковий указ Президента або федеральний закон. В останні роки Конституційному Суду РФ все важче приймати самостійні і незалежні рішення, які відповідали б істинному духу чинної Конституції, а не «побажанням» і настроям пануючої політичної еліти.

Існуюча в сучасній Росії політична практика така, що представники політичної еліти багато в чому залежать від Президента РФ, так як прямо або опосередковано зобов'язані йому своїм високим становищем і можуть легко його втратити з волі останнього.

Президент, в силу основного вектора розвитку сучасної політичної системи, виступає не тільки головним ідеологом і ініціатором тих чи інших реформ, але і відповідальним за їх реалізацію. При цьому питання реального, а не «показного» функціонування конституційно-правового механізму стримувань і противаг відходять на другий план.

Слід сказати, що в формуванні сучасної політичної еліти Росії значну роль відіграють три фактори: суспільно-історичні традиції, система конституційних норм і вибір політичного лідера.

Виходячи з вищенаведеного матеріалу, можна зробити висновок, що нинішня політична система бере свій початок з 1990-х років. Саме тоді політична система Росії почала складатися як неоліберальна система цілком, і повністю залежною від політики Заходу, що штучно нав'язує молодій державі свої політичні та економічні ідеали і цінності [1]. Однак повної перемоги цінностей неолібералізму не відбулося, а сама політична система Росії серйозно видозмінилася і пристосувалася до сучасних реалій. Сьогоднішня спроба відмовитися від неоліберального вектора розвитку і відповідної трансформації політичної системи вибудовується Президентом і представниками правлячої політичної еліти на актуалізації теми духовно-моральних начал, самобутності вітчизняних традицій, історичної спадкоємності. Саме на цих ідеях будується зміцнення владної вертикалі і навколишньої політичної надбудови. Таким чином, сучасний політико-правовий режим увібрав в себе дуже багато рис, характерні для різних етапів розвитку Росії. У ньому співіснують демократія, авторитаризм, абсолютизм і олігархізм.

Список використаних джерел

1. Андрусенко Л. Медведев и призрак либерализации // Политический журнал. 2008. № 4.

2. Елизаров В.П. Элитистская теория демократии и современный российский политический процесс // Полис. 1999. № 1.
3. Крыштановская О. Анатомия российской элиты. М.: Захаров, 2005
4. Шибутов М.М., Собянин А.Д. Российская элита эпохи Владимира Путина в преддверии перемен // Республика. 2008. № 3..
5. URL: <http://www.old.kspu.ru/ffec/polit/p11.html>.
6. URL: http://www.rau.su/observer/N5_2004/5_13.HTM.

УДК 329.055.2

ПОНЯТТЯ «ПРАВИ ПАРТІЇ» В СУЧАСНІЙ ПАРТОЛОГІЇ

Караман К. В.,

студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

Основи партології як самостійного напрямку науки були закладені французьким дослідником Морісом Дюверже в його фундаментальні праці «Політичні партії», яка була опублікована в 1981 році. Її автор дав чітке визначення таких термінів як «партійна система», а також уточнив типологію партій. Класичний підхід, який існував і до нього, встановлював основним критерієм, який визначав тип партії, перш за все ідеологію, а також методи боротьби за владу. Відповідно до нього партії ділили на ліві, які є прибічниками марксистських ідей, ціллю яких була побудова суспільства соціальної справедливості, праві партії, які притримуються консерватизму у всіх формах його проявів, у тому числі расизм, і так звані центристські партії, які стоять на позиціях лібералізму та неолібералізму.

Моріс Дюверже внес ряд нових критеріїв в контексті яких він визначив типи партій. Так, він класифікував партії виходячи із особливостей організаційної структури та характеру членства - це кадрові та масові партії [1, с. 62]. На сьогоднішній день такі підходи не в змозі пояснити та зрозуміти суть тих змін, які переживають партійні системи у світі та особливо в країнах Європейського Союзу, де процес трансформації партійних систем почався раніше ніж в інших країнах. Суть цієї трансформації полягала перш за все у появі нових партій, які не вписувались як в класичне поняття «партія», так і в рамках тієї класифікації, яка існувала в рамках концептуальних підходів до вивчення партійної системи. Особливу складність як в теорії, так і на практиці викликає визначення такого поняття як «праві партії».

Актуальність вивчення тлумачення даної категорії обумовлена як необхідністю подальшого розвитку партології та адаптування її концептів до нових реалій сьогодення. Так, дана тема має велику практичну значимість, адже праві та праворадикальні партії в країнах ЄС є провідною політичною силою, яка визначає шляхи розвитку більшості країн Євросоюзу. Вони, як показали виборчі компанії 2014-2019 років, або прийшли до влади (Естонія, Польща,

Австрія, Угорщина, Швеція), або зміцнили свій вплив у парламентах своїх країн (Німеччина, Франція, Данія, Норвегія).

Проблема правих партій сьогодні одна з найбільш досліджуваних проблем партології. На Заході цією проблемою займаються Бернт Хагтвет, Роджер Ітвелл, Кас Мюдде, П. Таггарт. На пострадянському просторі це А. Бадаєва, М.І. Гримська, Г. Вайнштейн, А.А. Громико.

Аналіз зазначеної вище літератури свідчить про те, що сучасна політична наука не має однозначних підходів до визначення суті правих та праворадикальних партій. Це свідчить про те, що партії цього типу уявляють з себе надзвичайно складне явище, пов'язане з еkleктичним характером їх програмних установок, частина яких раніше були якісними характеристиками партій лівого толку, а також через розширення арсеналу засобів боротьби за владу, раніше які вони не використовували. В контексті цього відрізняються тлумачення даної категорії в працях цих дослідників.

Одним з перших дослідників праворадикальних партій в Європі, який чітко виділив конкретні особливості цих політичних сил, був Бернт Хагтвет. У своїй статті «Праворадикальний екстремізм в Європі» [2] він вперше визначив наступні критерії, за якими партію можна зарахувати до праворадикальних - опозиція до існуючого демократичного уряду і заперечення його ідеалів, критика політичних еліт, суперпатріотизм, песимістичний, декадентський погляд на сучасну дійсність, відстоювання необхідності проведення політики «сильної руки» з боку владних структур, яка допомагає впоратися зі злочинністю та іншими негативними явищами в суспільстві.

Дискусію викликає можливість характеризувати нові праві партії, використовуючи по відношенню до них термін фашизм, неофашизм, проте, більшість вчених все ж таки вважає такий підхід хибним. Зокрема, Роджер Ітвелл у вступній статті до видання під назвою «Західні демократії та нові крайні праві» (2003 р.) стверджує, що слово «фашизм» має негативну конотацію, через що політичні партії намагаються уникати його як у своїх назвах, так і в письмовій чи усній комунікації. Тому, науковець переконаний, вживати термін «фашистські» чи «неофашистські» більш доречно щодо тих партій чи рухів, які пов'язують себе з так званим «історичним фашизмом» [3, с. 6].

Кас Мюдде виділяє наступні параметри для нових правих партій. Це їх ідеології – нативізм, авторитаризм та популізм. Тобто, з його погляду, використання терміну «популізм» дозволяє комплексно передати головну специфіку нових політичних партій правого спрямування. Він дійсно охоплює собою і організаційні аспекти та тип політичного стилю.

Крім цих параметрів для партій цього типу характерний ще й радикалізм, після введення цього параметру для сучасних правих партій згідно Р. Ітвеля та Ф. Ігнаці, але вони скоріше розуміють під ним екстремізм. Російська дослідниця А. Бадаєва визначала сучасні праві партії, де їх визначальними характеристиками були: націоналізм, популізм, екстремізм, євроскептицизм, при цьому домінуючим вона визначала популізм [4, с. 42]. В цьому контексті з нею погоджується французький соціолог А. Колтовад, вважаючи, що популізм є знаковим, який визначає праворадикалізм сьогодні. «Популізм» як домінуюча

характеристика нових правих відзначає, що популізм сьогодні тісно пов'язаний з антиінтеграційними настроями, з євроскептицизмом, який неминуче повинен бути присутній як ознака правого радикалізму [5, с. 22]. Український дослідник А. Шеховцов має свою позицію. Він аналізує такі терміни, як «праворадикалізм», «правопопулістські», «правоекстремістські» і «неофашистські» партії і приходять до висновку, що вони не можуть вживатися як синонімічні. Неофашистські партії, стверджує вчений, відстоюють цінності фашистських партій міжвоєнного періоду, правоекстремістські партії пропагують використання насильницьких дій для досягнення своїх політичних цілей. Термін «правопопулістські» партії не дає вичерпної характеристики сутності цих партій, а тому ускладнює їх типологізацію та відмежування від інших правих партій. Тому науковець схиляється до використання поняття праворадикальні партії [6, с. 186].

Гримська М.І. детально аналізуючи підходи, які сьогодні є в літературі до визначення поняття «праві» партії робить акцент на такі характеристики, як популізм та радикалізм [7, с. 384].

Ряд дослідників визначають правий радикалізм через теорію модернізації – соціальною анемією, яка є результатом зростаючої автономності індивіда та функціональної диференціації суспільства. З цієї точки зору правий радикалізм – це зусилля соціальних акторів, які спрямовані на протидію істотним соціальним змінам. Він є своєрідною контрконцепцією соціальної сегментації акторів, спрямованою на протидію істотним соціальним змінам, та індивідуалізації, яка базується на створенні національно визначеної спільноти та поверненні до традиційних ролей індивіда у суспільстві.

Визначаючи партію відповідно до визначення Дж. Сарторі як будь-яку політичну групу, яка може бути ідентифікована за офіційною назвою, та яка розміщує кандидатів на державні посади через вибори [8, с. 63].

Поєднуючи це з поняттям радикалізму, праворадикальну партію можна визначити як гомогенну мережу соціальних акторів, які об'єднуються на основі спільної колективної ідентичності, ідеології, як комбінації нативізму, авторитаризму і популізму [9, с. 87], та методів діяльності, основна мета якої полягає в артикуляції антисистемних (навіть антидемократичних) цінностей та поглядів і їхня репрезентація у парламенті чи інших політичних інституціях. Надалі досліджувані партії варто розглядати саме у такому ключі.

Аналіз правих партій потребує при їх характеристиці використовувати такі поняття як популізм. В політичній науці вони тісно пов'язані з партологією і в політології популізм трактується як сукупність різноманітних позицій, дій та методів, заснованих на закликах до народу [5, с. 22].

Практично всі дослідники одним з критеріїв правих та праворадикальних партій вважають популізм. Сьогодні це поняття має принципово новий зміст. На сьогодні популізм трансформувався, як відзначають дослідники це новий магістральний популізм, який не є словом, яке означає маргінальні політичні сили. Сьогодні це лозунг на знаменах тих, хто стоїть у влади, наприклад уряд Конті в Італії [5, с. 22]. Г. Вайнштейн говорив про антисистемний популізм, який сьогодні характерний для всіх антисистемних партій [5, с. 22]. Один зі

значніших спеціалістів з популізму К. Мюдде відзначає, що популізм сьогодні взятий на озброєння також і системними партіями «популізм росте стійко, хоча й повільно».

П. Таггарт відзначає, що популізм складається з трьох елементів. Так, це народ, як джерело та гарант легітимного антиелітаризму, як відмова від політичного класу; осуд традиційних інститутів представницької демократії та прихильність до демократії знизу [10].

Інтерес становить підхід А.А. Громико, який вважає, що популізм це феномен нейтральний – не поганий і не хороший, це ресурс, який можна використовувати для реалізації прогресивних сил чи деструктивних політичних ідей [11, с. 21].

Таким чином, можна зробити висновок, що поняття «права» та «праворадикальна» партія серед дослідників не має однозначного підходу, носить яскраво виражений дискусійний характер та вимагає подальшого вивчення.

Список використаних джерел

1. Дюверже М. Политические партии. М.: Академический Проект, 2000. 538 с.
2. Harmsen R., Spiering M. Euroscepticism: Party Politics, National Identity and European Integration. New York, Amsterdam, 2004. 291 p. (European Studies). – (An Interdisciplinary Series in European Culture, History and Politics; book 20).
3. Eatwell R., Mudde C. Western Democracies and the New Extreme Right Challenge. London: Routledge, 2003. 198 p.
4. Бадаева А. Ультраправые в Западной Европе: на пределе возможностей // Мировая экономика и международные отношения. 2018, № 2, т. 62, С. 37-46.
5. Вайнштейн Г. Трансформация западноевропейского политического ландшафта и институционализация антисистемной политики // Международная экономика и международные отношения. 2018. №5. Т. 62. С.17 - 28.
6. Гримська М.І. Нові політичні партії правого спрямування в Європі: до питання термінології // Гілея: науковий вісник. 2016. Вип. 115. С. 383-386.
7. Шеховцов А.В. Правий радикалізм у сучасній Греції: загальний контекст і перспективи розвитку // Науковий вісник "Гілея": Зб. наук. праць. Вип. 8. К., 2007. С.182-195.
8. Sartori G The Theory of Democracy Revised. Chatham House Publishers, Inc., Chatham House, N J., 1987. Part One The Contemporary Debate. XIV, 253 p.
9. Mudde C. The Ideology of the Extreme Right. Manchester University Press, 2000, 224 p.
10. Taggart P., Szczerbiak A. Theorising Party-Based Euroscepticism: Problems of Definition, Measurement and Causality // Sussex European Institute. 2003. URL: <https://www.sussex.ac.uk/webteam/gateway/file.php?name=epern-working-paper-12.pdf&site=266>. (accessed: 13.10.2018).

11. Европейский союз в поиске глобальной роли : политика, экономика, безопасность : монография / под общ. ред. Ал.А. Громько, М.Г. Носова ; Федеральное гос. бюджет. учреждение науки И-нт Европы Российской акад. наук. М. : Весь Мир, 2015. 592 с.

УДК 328.184(410)

ЛОБІЮВАННЯ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (НА ПРИКЛАДІ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ)

Лубінець Д. В.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія
Маріупольського державного університету*

Однією з найбільш нагальних питань реформування сучасної політичної системи України, від вирішення якої залежать темпи подальшого українського соціально-економічного розвитку, інтеграція України в світові регіональні та міжнародні організації, виступає корупція. З огляду на це значний науковий інтерес представляє дослідження шляхів та механізмів її подолання, одним з яких виступає лобіювання. Виведення практики лобіювання з тіні, його законодавче оформлення сприяє збільшенню прозорості політичного процесу, наближає політичну систему до світових демократичних стандартів. Усе це обумовлює актуальність дослідження досвіду країн у цій сфері, особливо тих, що пройшли довгий шлях реформування сфери лобіювання, виробили найбільш ефективні та прозорі механізми його реалізації, серед таких країн Великобританія посідає чільне місце.

Великобританія є країною, що поєднує елементи як американської (англосаксонської), так і континентальної моделі регулювання лобістської діяльності. У правовій системі цієї держави не існувало окремого закону про лобіювання, не було встановлено і реєстру лобістів, але в 2014 р. через низку корупційних скандалів після політичних дискусій та консультацій було ухвалено Закон про прозорість лобіювання, непартійну діяльність та профспілки (Transparency of Lobbying, Non-Party Campaigning and Trade Union Bill), що вимагає реєстрацію лобістів-консультантів.

Фактично усі ключові конституційні акти – Велика Хартія Вільностей 1215 року, Петиція про права 1628 року та Білль про права 1689 року, були прийняті монархом під консолідованим тиском спочатку представників дворянства, а згодом буржуазії. Таким чином, у процесі започаткування демократичних перетворень, було закладено підвалини для майбутнього лобіювання у Великобританії, основною формою якого у подальшому стало право громадян на подання до органів влади офіційних письмових клопотань – петицій [1].

Безпосереднім регулюванням відносин державних службовців, депутатів і лобістів займається створений в 1994 році Комітет зі стандартів публічної сфери. У першому звіті Комітету 1995 року було визначено ряд принципів,

обов'язкових для дотримання членами парламенту і державними службовцями, а за в 1996 р. рекомендацією Комітету був розроблений і прийнятий Кодекс поведінки та коментар до правил поведінки членів парламенту [2].

На початку 2000-х рр. у Великобританії відбулася низка скандалів через «продаж перів» або присвоєння перських титулів залежно від внесків на розвиток партій, що відновило дискусії щодо необхідності законодавчо обмежити неналежний вплив на владу, що призвели до розробки законопроекту з прозорості лобіювання, непартійної діяльності та профспілок, поданого 17 липня 2013 р. на розгляд Палати громад. Законопроект складався з трьох частин, перша частина стосувалася лобіювання. Основні її положення встановлювали, що «лобісти, які працюють на лобістські фірми (лобісти від третьої сторони), називаються «лобістами-консультантами», вони підлягають реєстрації та мають розкривати інформацію щодо своїх клієнтів, якщо лобіювання їх «основне заняття». Відсутність реєстрації або надання неточної або неповної інформації вважається правопорушенням. Керівництво Реєстром проводить Реєстратор, призначений урядом, який буде фінансуватися за рахунок внесків за реєстрацію. Реєстратор матиме повноваження накладати штрафи за правопорушення, хоча це призведе до неможливості кримінального провадження, буде застосовуватися лише до незначних порушень. Цей законопроект охоплює лише лобіювання міністрів та постійних секретарів уряду Великобританії шляхом особистого спілкування в усній або письмовій формі... Законопроект не створює кодекс поведінки для лобістів, і не поширюється на лобіювання членів будь-якої палати парламенту поза міністерськими обов'язками» [5].

30 січня 2014 року законопроект було прийнято. Новий закон встановив посаду Реєстратора лобістів-консультантів (Registrar of Consultant Lobbyists). Закон охоплює усне або письмове спілкування, особисто з міністром чи постійним секретарем (та іншими визначеними посадовцями). Закон не встановлює кодекс поведінки лобіювання, але вимагає від лобістів-консультантів дотримуватися відповідного галузевого кодексу поведінки. Реєстр керується Реєстратором, призначеним урядом, який фінансується за рахунок внесків за реєстрацію. Зареєстровані лобісти зобов'язані надавати Реєстратору інформацію за кожний квартал. Відсутність реєстрації або надання неточної або неповної інформації вважається правопорушенням. Реєстратор може прийняти рішення накладати штраф за ці злочини із застосуванням покарання, що не перевищує 7 500 фунтів стерлінгів [4].

Реєстр лобістів є доступним громадськості он-лайн через спеціально створений веб-сайт www.lobbying-register.uk, надає можливість пошуку інформації за ім'ям особи, організації чи клієнта [9].

Положення закону доповнюються і іншими нормативно-правовими документами. З 2007 року у державі діє Міністерський кодекс (The Ministerial Code), який вимагає від членів Уряду бути незалежними від комерційних установ, що намагаються вплинути на політику уряду. Для цього Кодекс містить низку обмежень, які встановлені для міністрів. Зокрема, він забороняє останнім приймати будь-які подарунки, гостинність чи послуги, що можуть

поставити урядовців у залежність від третіх осіб. Дане положення також поширюється і на членів їх сімей. Остання редакція Міністерського кодексу, опублікована в січні 2018 року, також містить заборону колишнім міністрам на проведення лобіювання протягом двох років (ст. 7.25) [6].

Відрізняє британську модель лобізму високий рівень саморегуляції лобістів. Зокрема, на основі рекомендації парламентського комітету з реєстрації фінансових інтересів депутатів від 1991 року, п'ятьма найбільш потужними англійськими лобістськими фірмами було створено у 1994 році Асоціацію професійних політичних консультантів (The Association of Professional Political Consultants (APPC)), яка являє собою неурядову організацію, що впроваджує високі стандарти у галузі лобіювання. Членство в Асоціації наразі має 825 лобістів, які щорічно обслуговують близько 1800 клієнтів [1]. APPC ухвалили власний Кодекс поведінки (остання редакція – червень 2018 р.), який регулює діяльність політичних практиків у взаємодії з усіма урядовими установами Великобританії [3].

Лобістська індустрія Великобританії продовжує зростати. За оцінками експертів, у цій сфері витрачається близько 1,9 млрд. фунтів стерлінгів, і у ній зайнято близько 14 тисяч осіб. На початку 1990-х років у Лондоні функціонувало близько 40 лобістських фірм, а в 2009 році цей показник збільшився майже у двічі. Більша частина з них входять до Асоціації професійних політичних консультантів. За фактичними оцінками у галузі лобіювання працює біля 14 тисяч осіб. Суттєво збільшилися у Великій Британії також і видатки на лобіювання. Якщо на початку 90-х років ХХ століття річні витрати на лобіювання складали лише 500 мільйонів фунтів стерлінгів, то станом на 2009 рік цей показник суттєво зріс та становив вже 1,9 мільярдів фунтів стерлінгів [1].

У Великій Британії існує низка добре організованих груп тиску, таких як Конфедерація британської промисловості (Confederation of British Industry), яка виступає від імені британського бізнесу, галузевих асоціацій: Британська Медична Асоціація (British Medical Association), Асоціація юристів (Law Society), Національний союз вчителів (National Union of Teachers), Конгрес тред-юніонів (Trades Union Congress). Деякі групи тиску дуже ефективні, особливо якщо вони добре фінансуються, мають багато членів і можуть організувати ефективні кампанії. Групи тиску, які підтримують уряд («інсайдерські групи») є більш успішними. Наприклад, Конфедерація британської промисловості тісно співпрацює з урядом, підтримує вихід Великобританії з ЄС. Якщо ж група тиску не має достатньої підтримки або фінансування, чи її цілі не відповідають політиці уряду («аутсайдерська група»), в неї менше шансів на успіх, частіше вони проводять лобістські кампанії в медіа-сфері, прагнучи отримати громадську підтримку. В останні роки ряд організацій, таких як «Грінпіс» та «Друзі Землі», вжили заходів, включаючи протести та PR кампанії, спрямовані на блокування пропозицій щодо використання гідророзриву як способу видобутку газу у Великобританії [7].

Серед сучасних ключових груп тиску в Великобританії варто виділити також UK Uncut (мережа протестних груп), Грінпіс, Amnesty International, Migration Watch UK (мозковий центр) та інші [8].

У якості об'єкта лобіювання переважає Кабінет Міністрів та урядові установи й відомства. Це зумовлено зростанням політичної ваги уряду, який формується партією, що отримує більшість місць у Палаті громад, а звідси і його підтримка парламентською більшістю у законопроектній роботі; повноваженням Уряду, починаючи ще з XIX століття розробляти фінансові закони; надзвичайно високою законодавчою активністю Уряду – переважна більшість законопроектів (близько 95% від усіх зареєстрованих у парламенті) надходить саме від урядових установ й відомств [1].

Серед методів лобіювання в арсеналі британських лобістів: направлення до парламенту приватних законопроектів (Private Bills) у формі петицій; участь лобістів та лобістських об'єднань у обговоренні законопроектів за спеціальною парламентською процедурою, видання «зеленої» і «білої» книг; участь лобістів та лобістських об'єднань у роботі спонсорських підрозділів при соціально-економічних урядових відомствах тощо [1].

Отже, модель регулювання лобіювання у Великобританії є прикладом трансформації з континентальної в англосаксонську модель. Після ухвалення окремого закону в цій сфері у 2014 році, лобізм у Великобританії функціонує на принципах обов'язкової реєстрації тільки лобістів-консультантів без розкриття фінансової інформації, системі саморегулювання лобіювання за рахунок ухвалення галузевого кодексу поведінки, системі декларування державними службовцями подарунків та винагороди, що вони отримують, забороні для колишніх посадовців на проведення лобіювання протягом двох років. Таке правове поле для лобіювання вважається досить ефективним у державі, проте в політичних колах продовжуються дискусії щодо необхідності посилення законодавчих вимог для лобістів: розширення визначення лобіста, включивши внутрішніх лобістів, розширення визначення лобіювання, включити надання лобістських порад; розширення переліку осіб, контакти з якими вважаються лобіюванням.

Список використаних джерел

1. Проблеми легітимації інституту лобіювання в Україні та шляхи їх розв'язання : матеріали громадського обговорення (м. Київ, 12 жовтня 2009 р.) / передмов. М. Оніщук; автор. і упор. В. Федоренко, Д. Базілевич, В. Нестерович, С. Юр'єв, Я. Кагляк / За заг. ред. В. Федоренка. К.: СПД Москаленко О. М., 2009. 108 с.
2. Четкіна А. Е. Модели регулирования лоббистской деятельности // Молодой ученый. 2016. № 8. С. 782–785. URL: <https://moluch.ru/archive/112/28550>. (дата звернення 02.05.2019).
3. APPC Code of Conduct. URL: <https://www.appc.org.uk/code-of-conduct/appc-code-of-conduct>. (дата звернення 03.05.2019).
4. Bowers P., Gay O., Pyper D. Transparency of Lobbying, Non-Party Campaigning and Trade Union Administration Bill. Research paper. URL:

- <http://www.parliament.uk/briefing-papers/RP13-51/transparency-of-lobbying-nonparty-campaigning-and-trade-union-administration-bill>. (дата звернення 01.05.2019).
5. McKeown D. Who pays the piper? Rules for lobbying governments in Australia, Canada, UK and USA // Parliament of Australia / Politics and Public Administration Section. 1 August 2014. URL: http://parlinfo.aph.gov.au/parlInfo/download/library/prspub/3311485/upload_binary/3311485.pdf;fileType=application/pdf. (дата звернення 04.05.2019).
 6. Ministerial code of conduct of the Great Britain. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/672633/2018-01-08_MINISTERIAL_CODE_JANUARY_2018__FINAL__3_.pdf. (дата звернення 12.05.2019).
 7. Owusu A. Pressure Groups in the UK. URL: <http://alevelpolitics.com/pressure-groups-uk>. (дата звернення 07.05.2019).
 8. Pressure groups. Decision making in the United Kingdom. URL: <https://www.bbc.com/education/guides/zp6mmp3/revision/8>. (дата звернення 07.05.2019).
 9. UK Lobbying Register. URL: <https://www.lobbying-register.uk>. (дата звернення 04.05.2019).

УДК6 32. 01:001.5(430)

ТЕОРІЯ БЮРОКРАТІЇ М. ВЕБЕРА

Манаєва Д. В.,

студентка I курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

Теорія бюрократії видатного німецького політичного економіста та соціолога-теоретика Макса Вебера справила величезний вплив на розвиток організації в XX столітті та також вплинула і на розвиток соціології. Концепція Вебера розглядається як одна з основ сучасної політичної соціології. Його теорія поклала початок цілому розділу організаційної науки-теорії організації та науки - соціології організацій. Багато вчених, які вивчали формальні організації в 40-50-х роках нашого століття, при проведенні емпіричних досліджень та вчені які проводили дослідження в сфері соціологічних наук, спирались на дослідження М. Вебера та на веберовську модель бюрократії.

Макс Вебер написав дослідження про вплив капіталістичного укладу на прошарок аграріїв, що жили на схід від Ельби, та про його причетність до постійного домінування юнкерів у політичному житті Німеччини і завдяки цьому став відомим у цій країні. Однак справжню популярність отримав написавши більш широке дослідження про походження самого капіталізму «Протестантська етика і дух капіталізму», 1904–1905 рр. Це перша праця Вебера з економічної етики провідних світових релігій. Він мав на увазі не

утвердження духу капіталізму, а висвітлення виразного характеру сучасного західного раціоналізму. Хоча, за словами Вебера, інструментальна раціональність була загальною характеристикою суспільної активності, лише в нинішньому Заході, де є найбільш точні способи визначення найефективніших засобів для цих результатів, ця ідея отримала широке поширення. У той час як інші культури намагалися побудувати світ зрозумілим способом, розвиваючи детальну теодицею або створюючи внутрішньо несуперечливі системи етики чи права, розпізнавальною ознакою західного раціоналізму стало наукове припущення стосовно того, що всі речі можна досягнути розумом, водночас підходячи до них із позицій практичного господарювання, що відкриває, таким чином можна поставити світ під контроль людини. У зрілих працях Вебера показано, що капіталізм спосіб вираження «раціоналізації» [1].

Соціальна теорія Вебера найбільш вплинула на формування наукового уявлення про бюрократію як соціального явища. У цій теорії М. Вебер позитивно оцінив соціальну роль бюрократії, підкресливши, що сутність бюрократії – в професіоналізмі управління - сувора дисципліна, відповідальність, неупередженість і т. д., пов'язує функціонування бюрократії з відносинами управління і панування.

М. Вебер зробив великий вплив на світоїу політичну мисль. Він вперше ввів поняття "цінність" у філософію та соціологію, роз'яснив суть держави, розробив "політичну соціологію панування". Також розробив теорію бюрократії: раціональної та патримоніальної, виділив основні принципи і умови ефективної діяльності бюрократії.

Вебер гадав, що поширення бюрократії в сучасному суспільстві неминуче. Єдиний метод подолати з адміністративними домаганнями великомасштабних суспільних систем це становлення бюрократії. Водночас він вважав, власне що бюрократії притаманні величезні дефекти, що мають вагомий вплив на природу соціального життя. Сила бюрократії-в наявності у неї особливої освіти і компетентності. Вебер написав, що "бюрократичне управління означає панування за допомогою пізнання і в даному полягає його специфічне здоровий характер".

Виходячи з переконань Вебера, сучасна бюрократія, подібно чиновництву минулих епох, утворює незвичайну статусну групу, яка займає привілейоване становище в суспільстві. Цьому не суперечить те, що бюрократія підпорядкована у своїй діяльності централізованого контролю і дисципліни. "Усвідомлення чиновником свого високого статусу, - писав Вебер, - не тільки сумісно з його готовністю підкорятися вище стоячим, а й виконує функцію компенсації, дозволяючи йому зберігати самоповагу" [40].

М. Вебер виділив 2 типи бюрократії:

1. Раціональна бюрократія.
2. Патримоніальна бюрократія .

Обидва типи бюрократії проявляють обопільний вплив, надходять в суміжні області [7].

Дія раціональної бюрократії виходить з об'єктивних критеріїв. М. Вебер пише, «бюрократія отримує тим більший розвиток, ніж вона

«дегуманізована» і чим більшою мірою вона досягає усунення з офіційного ведення справ любові, ненависті і всіх чисто особисті, ірраціональні та емоційні елементи»[9]. Обов'язки чиновника повинні бути виконані «без гніву і пристрасті». Він підпорядкований дисципліні, яка передбачає послідовне і методичне реалізація наказів, в процесі якого не допускається будь-яка критика змісту цих наказів. Чиновник покладає на себе певні зобов'язання, пов'язані з виконанням його «службового обов'язку» [5].

При аналізі «державної бюрократії», Вебер зробив висновок, що бюрократія є раціональною формою колективної діяльності людей, а капіталізм - «концентрований вираз раціональності» [6].

Раціональна бюрократія характеризується М. Вебером при аналізі законного панування. Відмінна риса цього типу панування служить наявність системи формальних правил, які регулюють діяльність управлінського персоналу. Ці правила можуть бути відмінені. Це і є важлива відмінність легального панування від традиційного: у традиційному є обмеження можливості законотворчості існуючими традиціями, а в легальному навпаки обмежень немає. "Вирішальним є те, що підпорядкування тепер засноване не на вірі і відданості харизматичної особистості, пророку або герою але на позбавленому особистого характеру об'єктивному "службовому обов'язку", який визначений за допомогою встановлених норм» [4].

У легально-раціональній бюрократії вірність управлінця службовому обов'язку не має на увазі власної відданості по відношенню до глави організації. Згідно з автором, в умовах легального панування діяльність держслужбовця підпорядкована безхарактерним і виключно функціональним завданням. Організація може виступати в якомусь роді підміною індивідуального пана в якості об'єкта відданості. При цьому чиновник повністю залежить від організації, якій він служить. Як зазначає М. Вебер, професійний чиновник «...прив'язаний до своєї діяльності у всьому своєму економічному та ідеологічному існування. У більшості випадків він всього лише гвинтик безперервно діючого механізму, який наказує йому напрям руху» [2].

На думку Вебера, раціональна бюрократія не є тотожною легальному пануванню. З одного боку, легальне панування може здійснюватися і небюрократическими органами управління. З іншого боку, бюрократичний адміністративний апарат може використовуватися, коли керівництво не дотримується принципу легальності [10].

Бюрократія визначалася як «організація з пірамідальною структурою влади, що використовує силу діяння пригідних і деперсоніфікованих правил, щоб підтримувати цю структуру, і яка приділяє головну увагу недискреційним нюансів управління. Основа раціональної бюрократичної організації вбачалася насамперед у деперсоніфікованості її функціонування. Виділялися і інші переваги бюрократичної організації: точність, швидкість, стабільність, компетентність, наступність, єдність, чітка субординація, зменшення конфліктів та матеріальних і людських затрат» [3].

У "Господарстві та суспільстві" Вебер так охарактеризував патримоніальну бюрократію: "Там, де невірні чиновники діють в ієрархічній організації з безособовими сферами компетенції і, отже, у формально-бюрократичної манері, ми будемо говорити про "патримоніальної бюрократії" [8]. Але слід виділити, що патримоніальні управлінці не неодмінно є невірними, оскільки вони можуть рекрутуватися включаючи і через не патримоніальні джерела.

Вебер пише: "Ми будемо весь час змушені, користуючись такими словотворами, як "патримоніальна бюрократія", вказувати на те, що дане явище деякими характерними для нього ознаками пов'язане з раціональною, іншими - з традиційною - в даному випадку з станової - формою панування" [11]. Мова в даному випадку йде не про ідеальний тип, а про емпіричні явища. Істотну роль має і зазначена тут Вебером взаємозв'язок патримоніальної бюрократії з пануванням станового типу.

Про патримоніальної бюрократії мова може вестися тільки в тих випадках, коли вся політична система носить патримоніальний характер. Раціональна бюрократія може виступити своєрідним архетипом для побудови такої моделі публічного управління, основу якої складали б професіоналізм, відданість справі працівників владних структур, організованість та ефективність діяльності всієї системи влади.

Багато сучасні дослідники стверджують, що теорія Макса Вебера про бюрократії до кінця не зрозуміла і в єдності всіх її положень; тому видається доцільним дослідити роботи Макса Вебера і використовувати досягнення вченого при вивченні поточного стану бюрократичних систем управління в світі.

Список використаних джерел

1. Вебер Макс. Протестантська етика і дух капіталізму. Київ. // Основи. 1994.
2. Давыдов Ю. Н. Веберовская социология капитализма // Социс №10. 2006 С.32.
3. Нижник Н. Р. Державне управління в Україні: організаційно-правові засади: Навч. посіб. / Н.Р. Нижник, С.Д. Дубенко, В.І. Мельниченко та ін. К.: Вид-во УАДУ, 2002. С.164.
4. Масловский М.В. Теория бюрократии Макса Вебера и современная политическая социология // Новгород: Нижегородский университет. 1997.
5. Образ общества у М. Вебера // М. Вебер Избранное. Образ общества. 1994.
6. Політологічний енциклопедичний словник: Навч. посібник для студ. Вузів / К.: Генеза, 1997. С. 400.
7. Політологія - Узагальнюючий підручник. URL : <http://politics.ellib.org.ua/pages-cat-6.html> (дата звернення: 10. 05. 2019).
8. Пособие / М. Вебер: НИЦ ИНФРА-М. 2014, С.48.
9. Фаррахов А. Г. Теория менеджмента: История управленческой мысли, теория организации, организационное поведение: Учебное пособие / А. Г. Фаррахов // : НИЦИНФРА-М—2014— С. 67.
10. DandekerCh. Surveillance, powerandmodernity. Cambridge: 1990, P.10.

11. Weber M. Wirtschaft und Gesellschaft Tubingen: S. 577.

УДК 324

СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ВИБОРЧИХ КОМПАНІЙ НА ПРИКЛАДІ ТРАМПА І КЛІНТОН

Московченко В. А.,

*студентка II курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного
університету*

Виборча кампанія - складне і багатогранне поняття, яке можна розглянути з різних боків. Наприклад, для політолога виборча або передвиборна кампанія є стадією виборчого процесу, яка включає висунення і офіційну реєстрацію кандидатів, їх передвиборну боротьбу, покликану познайомити виборців з їх програмами і платформами, з особою кандидатів і на цій основі зробити свій вибір. Для самого кандидата і його команди виборча кампанія швидше є певними цілеспрямованими послідовними зусиллями, які здійснюються упродовж визначеного законодавством відрізка часу, з метою мобілізувати підтримку кандидата виборцями і забезпечити його перемогу у день виборів. Останніми роками спостерігати за виборчими кампаніями стає дуже цікавим заняттям. Методи, тактики та стратегії, які використовую кандидати досить різноманітні.

Останні президентські вибори в США по праву вважаються безпрецедентним явищем в історії країни, коли до влади, усупереч волі американського політичного істеблішменту, прийшов бізнесмен і шоумен, що раніше не займав ніяких державних посад. Вибори характеризувалися гострою боротьбою впродовж усього дворічного електорального циклу, створенням ажіотажу у американських громадян ще на етапі праймеріз. Перемога Дональда Трампа стала сенсацією, що розколола американське суспільство на принципових супротивників і прибічників нового президента. Оцінюючи характер виборчої кампанії в США, іноземні ЗМІ називали президентську гонку найтривалішою, дорожчою і бруднішою в історії, саме тому тема є надзвичайно актуальною.

Метою даної роботи є аналіз та порівняння тактик, методів та стратегій обох сторін під час передвиборних компаній.

Передвиборча кампанія являє собою сукупність заходів, що проводяться до офіційного початку виборів, які забезпечують попередню агітацію виборів. Передвиборча кампанія – це необхідний етап підготовки і проведення повноцінних і змістовних виборів. Для політиків, які постійно балотуються на виборні посади, а також для політичних партій і їх об'єднань, вона повинна вестися практично без перерви між виборами. Але і для тих, хто вирішив балотуватися уперше, передвиборча кампанія має дуже велике значення. У загальному вигляді, вона дає можливість вирішити два важливі завдання: забезпечити організацію всієї попередньої роботи, необхідної для проведення виборів і закумулявати для цього всі необхідні ресурси; забезпечити упізнання

кандидата, сформувати його позитивний, привабливий образ і популярність у майбутніх виборців.

Основним завданням передвиборчої кампанії є розв'язання проблем упізнання кандидата, формування його позитивного образу, проведення необхідних агітацій проти потенційних конкурентів та ін.[21, с. 22 – 23]. Щодо формування іміджу кандидата то це потрібно робити ще на стадії передвиборчої кампанії, щоб на початок виборчої кампанії він вже набув завершеного і стійкого характеру. Зміна іміджу в процесі виборчої кампанії є дуже небажаною, оскільки вона надає негативного враження на виборців.

Стратегія будується здебільшого на таких чинниках: декларація причетності до передвиборчого блоку, партії, владної структури, політичного лідера, створення міжособистісного та ідеологічного контрасту кандидатів, ставка на базову проблему, формування позитивного іміджу кандидата, створення негативного іміджу конкурентів; ставка. На основі розробленої стратегії і тактики формулюється виборча програма (платформа) кандидата. Програма має відповідати на актуальні для виборців питання: соціально-економічні, політичні, екологічні, релігійні, етнокультурні тощо.

Під тактикою виборчої кампанії розуміється, як правило, сукупна цілісність прийомів і методів, які дають можливість найбільш оптимально і ефективно впровадити в масову свідомість виборців її змістовну стратегію і примусити їх проголосувати за того чи іншого кандидата .

Залежність тактики кампанії від її стратегії простежується досить слабо: різні кампанії можуть реалізовуватися за допомогою однакових тактичних методів [5, с. 15 - 16].

Проектування тактичної схеми виборчої кампанії здійснюється на основі розробки її плана–графіку. Як правило, цей документ розробляється колективними зусиллями всіх членів команди кандидата. Можливе також залучення до цієї роботи спеціально запрошених консультантів. Проте, щоб почати цю роботу заздалегідь, повинна бути складена загальна тактична схема кампанії: виділенні її основні напрямки і пріоритети в них; визначені етапи кампанії; намічені основні заходи. У свою чергу складання тактичної схеми кампанії завжди визначається розміром її масштабу, стратегією і тими ресурсними можливостями, якими володіє кандидат.

Кожна виборча кампанія будь – якого рівня постійно збагачує тактичний виборчий потенціал. Завжди з'являється щось нове, яке раніше не використовувалось. Якщо виборча структура кандидата здатна на генерацію цих новин, то значно підвищує його шанси на перемогу.

Після аналізу та порівняння тактик, методів та стратегій обох сторін під час передвиборчих компаній, ми можемо зробити висновки.

ДональдуТрампу вдалося відносно втілити комплексну модель стратегії, яка увібрала в себе іміджеве позиціонування, проблемне позиціонування, позиціонування по відношенню до конкурентів, а також модель домінуючого стереотипу. Негативна модель стратегії з боку опонентів, яка працювала проти Д.Трампа, в результаті не виправдала себе в повній мірі, а ситуативно подіяла на його користь.

А з іншого боку, після докладного вивчення та обробки інформаційної складової, можна визначити соціологічний підхід побудови кампанії командою Хілларі Клінтон як недостатній. Ми бачимо, що приналежність виборця до тієї або іншої соціально-демографічної, расової, гендерної групи не визначає однозначним чином його політичні переваги, тим більше остаточний вибір того або іншого кандидата в день голосування. Надії і очікування, також як недовіра і нелюбов до кандидата можуть зв'язувати найрізноманітніші групи виборців. Грунтуючись у своїх розрахунках виключно на статистику минулих кампаній, не враховуючи змін в динаміці соціально - економічному життю громадян за останні чотири роки, наприклад, такі ключові, як падіння доходів середнього класу, критичні настрої по відношенню до істеблішменту та інше, стратегії Хілларі Клінтон упустили невраховані дані, невраховані ними, чинники, у зв'язку з чим і програли президентські вибори.

Виходячи з вищевказаних фактів, можна зробити висновок, що передвиборча кампанія немислима без чіткої стратегії і тактики. Якщо у кандидата і його команди відсутні стратегічні і тактичні опори, то кампанія неминуче приречена на провал. Тільки знаючи які зусилля і ресурси, у тому числі людські, витрачаються на проведення масштабних передвиборчих кампаній, можна зрозуміти і належним чином оцінити увесь драматизм того положення, в якому опинився необраний кандидат і увесь його виборчий штаб. Найважливішою причиною поразки політичних партій, рухів і кандидатів на виборах являється відсутність стратегічного планування виборчої кампанії або неякісне його виконання. Практика виборів останніх років показує, що відсутність стратегії не дозволяє політичній партії, руху, кандидатові стати лідерами виборчої кампанії. Відсутність стратегічного планування або неякісне його проведення зазвичай призводить до того, що кампанія кандидата здатна лише більш менш успішно реагувати на дії конкурентів, але не здатна нав'язати їм свою стратегію, свою гру, свою волю. У цій ситуації стати лідером виборчої кампанії, а тим більше перемогти кандидат може тільки випадково.

Головні завдання кандидата в передвиборній кампанії - побудова свого іміджу, руйнування чужого, захист від атак конкурентів. Центральне місце тут займає створення власного іміджу, тобто, образу, який міг би бути прихильно прийнятий населенням. Політичний консультант повинен чітко знати питання, що стоять перед ним: що спонукає людей брати участь в політичному житті країни? Які психологічні чинники і механізми впливають на формування у мас образу політичного лідера? Яка структура цього образу? Який з його компонентів є найбільш важливим і вимагаючим найпильнішої уваги при конструюванні іміджу політика?

Список використаних джерел

1. Золотухін Є. Політичний маркетинг: багатозначність поняття // Політичний менеджмент. – 2007. - № 5. – с. 13 – 23.
2. Хімченко О.Г. Проектування стратегії та такими виборчих кампаній: навчальний посібник. – Миколаїв: Ганна Гінкул, 2003. – 128 с.

3. «The final Trump-Clinton presidential debate transcript, annotated». URL: https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2fnews%2fthe-fix%2fwp%2f2016%2f10%2f19%2fthe-final-trump-clinton-debate-transcript-annotated%2f%3f&utm_term=.991ff8fa2d31 (дата звернення: 15.11.2018).
4. «The first Trump-Clinton presidential debate transcript, annotated». URL: https://www.washingtonpost.com/gdpr-consent/?destination=%2fnews%2fthe-fix%2fwp%2f2016%2f09%2f26%2fthe-first-trump-clinton-presidential-debate-transcript-annotated%2f%3f&utm_term=.66206704789e (дата звернення: 15.11.2018).

УДК 329(436)(4-ЄС)»2012/2017»

ІДЕНТАРИСТСЬКИЙ РУХ В АВСТРІЇ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАСТРОЇВ НАСЕЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВСЕБІЧНИЙ АНАЛІЗ

Парлюк В. І.,

*здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія
Мариупольського державного університету*

Фінансова криза 2008 р., а також імміграційна криза 2015 р. актуалізували не тільки такі проблеми, як мігранти, ставлення до ЄС і соціально-орієнтована економіка, навколо яких будується діяльність основних партій країн Західної Європи, в тому числі і Австрії, а й зростання різних антиімміграційних рухів та євроскептичних настроїв серед населення. У контексті даного дослідження цікавим є аналіз впливу імміграції з країн третього світу на активність руху ідентаристів в Австрії, що не може не впливати на політичну і партійну системи країни.

Проблема іммігрантів завжди вкрай болісно і неоднозначно сприймалася австрійським суспільством. Цьому було історичне пояснення. Завдяки своєму географічному та геополітичному положенню на перетині Сходу і Заходу, Австрія стала одним з найзначніших пунктів призначення для біженців та іммігрантів. Можна виділити такі чіткі хвилі імміграції до Австрії: 1) 1950 р. - 1960 р.; 2) початок 1980-х рр. - початок 1990-х рр.; 3) кінець 1990-х рр. – 2004 р.; 4) 2008 р., 2014 р.

Частка іноземців у Відні на початок 2017 р. склала 28,6%, що значно вище, ніж в інших федеральних землях (Бургенланд - 8,50%; Нижня Австрія - 9,70%; Каринтія - 10%; Штирія - 10,20%; Верхня Австрія - 11,80%; Тіроль - 15%; Зальцбург - 16,20%; Форарльберг - 16,90%) і в цілому по країні (15,3% - 1,342 млн. осіб) [3]. Серед іноземців з неєвропейських країн на 1 січня 2017 р. найчисленнішими групами були серби (118 500 осіб) і турки (116 800 осіб) [13, с. 9].

Статистичні дані, представлені в дослідженні Віденського інституту демографії Австрійської Академії наук (VID/ÖAW) за підтримки Австрійського інтеграційного фонду (ÖIF) [6, с. 13-17], вказують на тенденцію до збільшення мусульманського (на 4% в Австрії і 6% у Відні) і православного (на 3% і 4%

відповідно) населення, а також частки нерелігійної групи, яка в 2016 р. в Австрії зросла на 5% (у Відні на 4%) у порівнянні з 2011 р. У свою чергу частка римо-католиків скоротилася на 11% (у Відні на 14%). Відповідно до вищевказаного дослідження, за умови «сильної імміграції» з країн Близького Сходу і Африки частка мусульман у 2046 р. в Австрії збільшиться до 21%, а у Відні мусульмани стануть найбільшою релігійною групою (30%).

Також акцентуємо увагу на надані дані в звітах ÖIF відносно рівня народжуваності в країні, аналіз яких свідчить про істотну різницю сумарного коефіцієнта народжуваності між австрійками і представницями інших національностей. Так в 2017 р. серед жінок, які приїхали з Афганістану, Сирії та Іраку спостерігався найвищий рівень народжуваності в Австрії, в середньому 3,91 дитини на жінку (в 2016 р. найвищий рівень народжуваності фіксувався у жінок, які мігрували з Туреччини - 2,37), а у жінок-австрійок - 1,52 (1,53 - в 2016 р.). Середній вік при народженні першої дитини для австрійських матерів склав 29,8 років (29,7 років - в 2016 р.), в той час як жінки з Туреччини вперше стали матерями в середньому в 24,9 років (24,5 років - в 2016 р.), за ними слідує жінки з Афганістану, Сирії та Іраку - 25,2 років [13, с. 9; 14, с. 9]. Наслідки тенденції зниження народжуваності та збільшення віку народження першої дитини у австрійських жінок є важливим фактором для всіх сфер життя суспільства. І на тлі абсолютно протилежній ситуації серед жінок-іммігранток дані демографічні зміни стали широко обговорюваною соціально-політичною проблемою з боку різних правих рухів.

Для більш глибокого розуміння досліджуваної проблеми слід також звернутися до аналітики, що вказує на ставлення австрійців до іммігрантів і зокрема до мусульман. Так індекс антипатії до іммігрантів [11] показує різке збільшення антипатії в останні роки. Він демонструє в Австрії найвищий показник серед усіх країн і тимчасових періодів - 0,232 в 2008 р. Хоча Австрія з 1990 р. вже входила в число самих антипатичних держав, в 2008 р. країна встановлює нові орієнтири з точки зору ворожості по відношенню до іммігрантів. Ґрунтуючись на цих висновках, можна припустити, що в останні роки (2014 р. - 2017 р.) індекс міг збільшитися і одним з факторів можна назвати суспільні дебати і політичні дії партій і їх лідерів, які визначили характер проблеми.

Далі, в доповіді EU MIDIS-II [12, с. 22] було процитовано «Європейське дослідження цінностей» (EVS), яке вказує на те, що в 2008 р. 31% австрійців заявили про те, що не хотіли б жити по сусідству з мусульманами. Австрія зайняла в цьому опитуванні другу позицію серед 15 досліджуваних країн. Найбільш «нетерпимо до мусульман» висловилися респонденти Кіпру (36%), найменш - Франції (7%). Дана громадська думка серед австрійців відображає зростання анти-мусульманських кампаній в Австрії, зокрема що проводяться Австрійською партією свободи (АПС). При цьому прихильники певних партій в різному ступені терпимі у виборі сусідів. Так 50,9% виборців АПС вказали мусульман як «небажаних сусідів»; Австрійської народної партії (АНП) - 27%; Соціал-демократичної партії (СДПА) - 20,62%; Зелених - 12,08% [9].

Незважаючи на те, що оцінка індексу політики інтеграції мігрантів MIREX 2015 [10] в Австрії в цілому становить 50 балів зі 100, що є наполовину сприятливою для інтеграції, політику інтеграції в таких сферах, як доступ до громадянства і політична участь, можна віднести до показника «трохи несприятлива» (26 балів і 38 відповідно). Мігранти мають право на створення об'єднань без будь-яких обмежень, але електоральні права вони набувають тільки після проходження складної процедури отримання громадянства. Виборці з міграційним минулим, зокрема турецького походження частіше голосують за СДПА, в той же час АПС більш популярна у сербській спільноті. Незважаючи на те, що показники виборчої явки у громадян з міграційним минулим нижче, ніж у корінних громадян, деякі політичні партії, наприклад СДПА і Зелені, проводять цілеспрямовану передвиборну агітацію в різних громадах. Кандидатів з міграційним минулим можна знайти в партійних списках основних австрійських партій. Ряд дослідників [5, с. 35], що займаються питаннями інтеграції мігрантів, зазначає, що кількість політиків з міграційним минулим може сприйматися як індикатор успішної політичної інтеграції мігрантів в цілому.

В останнє десятиліття в ряді країн стали створюватися так звані «партії мігрантів». Наприклад, це партії «Іслам» в Бельгії, «Наш дім Ізраїль» і «Ізраїль на підйомі» («Ізраель ба-Алія») в Ізраїлі, «Союз за оновлення і справедливість» в ФРН, партія «DENK» (по-голландськи це означає «думати», по-турецьки - «рівність») в Нідерландах, яка на парламентських виборах 2017 р. отримала 2,1% голосів виборців і відповідно 3 місця в нижній палаті Генеральних штатів. В Австрії до таких партій можна віднести «Новий рух за майбутнє» («Neue Bewegung für die Zukunft») заснованої в кінці 2016 р. громадянами Австрії турецького походження в федеральній землі Форарльберг. Пріоритетом нової партії є не тільки вирішення проблем нацменшин і іммігрантів, але і захист інтересів Австрії, а також боротьба з проявами ксенофобії та ісламофобії в країні. На дострокових парламентських виборах в жовтні 2017 р. партія отримала 2724 голосів (0,05%).

Всі вищевказані тенденції спостерігаються не тільки в Австрії, але і в більшості інших європейських країн.

Реакцією на політику мультикультуралізму і ісламізацію стала поява всеєвропейського руху ідентаристів, який стрімко набирає популярність. Ідентаристський рух (Identitarian movement), який вже сформувався як певна субкультура, поєднує в собі етнічний націоналізм, естетику сучасних хіпстерів (іноді через це ідентаристів називають ніпстерами: наці плюс хіпстери) і ідеї «нових правих», радикальних традиціоналістів [2]. Ряд дослідників [4] зазначає, що в рамках «нових правих» ідентаристи характеризуються чотирма особливостями: молодість (вік активістів становить від 15 до 35 років), акціонізм, використання поп-культури і «фірмовий стиль». Вони виступають за концепт «етноплюралізма» і закликають до збереження етнокультурної ідентичності народів Європи в межах їх національних держав. Ідентаристський рух виступає проти моделі «плавильного казана» народів в Європі і «великий заміни» європейців, тобто зміщення і заміни корінного місцевого населення

стороннім населенням, яке призведе до перетворення місцевого населення в меншість у власній країні шляхом масової іноземної міграції [1, с. 464].

Зародження даного руху почалося з заснування 20 жовтня 2012 р. в Пуатьє (Франція) молодіжної організації націоналістичного руху «Блок ідентичності» («Bloc Identitaire», заснований в 2003 р., наступник «Unite Radicale») під назвою «Покоління національної ідентичності» («Generation Identitaire»). Восени цього ж року з'явилася ідентаристська організація в Німеччині («Identitäre Bewegung Deutschland», IBD), Італії («Generazione Identitaria», GID), а 20 грудня і в Австрії («Identitäre Bewegung Österreichs», IBÖ). З 2013 р. даний рух знайшов підтримку в Великій Британії («Generation of National Identity - United Kingdom», GoNI), Швейцарії («Identitäre Bewegung Schweiz»), Данії («Generation of National Identity supportsite - Denmark»), представники є в Чехії, Скандинавії, Словенії, Угорщини, Польщі і в ряді інших країн.

В Австрії рух ідентаристів IBÖ в реєстрі об'єднань зареєстровано під назвою «Збереження і підтримка культурної ідентичності» («Erhaltung und Förderung der kulturellen Identität»). Регіональні відділення відкриті у всіх федеральних землях, крім Форарльберга і Бургенланда. IBÖ працює над багатьма проектами та акціями по всій Австрії, створює патріотичні центри та мережу допомоги для активістів. Метою своєї діяльності вони ставлять збереження культурної спадщини країни. З точки зору австрійських ідентаристів, головною загрозою втрати ідентичності є сьогодення масова імміграція, тому вони вимагають від політиків її обмеження і виступають за стійку демографічну політику, реміграцію і підтримку, перш за все австрійської родини. Організація робить акцент на тому, що вона не сприймає екстремізм, будь-які форми насильства і расизм, закликаючи до відкритих дебатів між усіма кому не байдуже майбутнє країни.

Згідно з інформацією Федерального відомства із захисту Конституції і боротьби з тероризмом (BVT) в IBÖ перебувало близько 550 осіб. IBÖ заперечує існування списку членів або формального членства, до вуличних дій приблизно 300 активістів приєднується «лише жменька послідовників» [7]. Загальна ж кількість прихильників руху завдяки регулярним розсилкам і розсилкам інформаційних бюлетенів налічує майже 20 000 чоловік. Фінансування організації здійснюється за рахунок добровільних пожертвувань, використання власних краудфандінгових платформ, продажу в інтернет-магазині товарів з логотипом руху.

У зв'язку з початковою дискредитацією діяльності IBÖ основними ЗМІ, інформаційна робота ведеться через такі соціальні медіаплатформи, як веб-сайт організації, Facebook, Twitter, VK, Telegram і YouTube [7]. Свого друкованого органу у IBÖ немає, тому організація представлена у пресі тільки у вигляді гостьових статей в журналах правого спрямування: «Die Aula», «Info-Direkt», «Blaue Narzisse», «Sezession» і «Burschenschaftliche Blätter». Доречно зазначити, що неодноразово в сторону АПС висловлювалися звинувачення з боку правозахисної організації Австрії «SOS-Mitmensch» і деяких політиків від партії Зелених у фінансовій підтримці екстремістського (відповідно до

класифікації Центру документації Австрійського Опору (DÖW)) щомісячного журналу «Die Aula» і «Info-Direkt».

На національному рівні ІВÖ контактує з різними студентськими братствами (Gothia Salzburg, Arminia Czernowitz Linz, Olympia Wien); організаціями: Клуб вільної молоді Австрії (Ring Freiheitlicher Jugend Österreich, RFJ), Клуб вільних студентів (Ring Freiheitlicher Studenten, RFS), які підтримують АПС, а також з Віденським академічним союзом (Wiener Akademikerbund, WAB). На міжнародному - Jobbik Youth (Угорщина), Ruch Narodowy (Польща), Casa Pound (Італія), PEGIDA (Німеччина), а також з іншими ідентаристськими організаціями [8].

ІВÖ, можна сказати, одна з найактивніших організацій серед ідентаристського руху Європи. Якщо швейцарський підрозділ тільки висвітлює в соціальних мережах дії груп з інших країн, то ІВÖ популяризує свою діяльність не тільки в інтернет просторі, а й проводить вуличні акції. Діапазон активних дій австрійських ідентаристів варіюється від національних до загальноєвропейських або міжнародних кампаній.

Серед політичних акцій ІВÖ, спрямованих проти бажаючих отримати притулок в Австрії, можна виділити щорічні марші і демонстрації, флешмоби, розміщення плакатів і банерів в громадських місцях, поширення листівок, символічне спотворення пам'ятників, зрив заходів і блокування місць притулків. Наприклад, в лютому 2013 р. ідентаристи заблокували ворота Церкви Обітниці (Вотівкірхе) у Відні, де знаходилися біженці, впускаючи тільки медиків, а перед церквою роздавали листівки «Притулок так. Зловживанню ні» («Asyl ja. Missbrauch nein»). У 2016 р., в річницю смерті Марії Терезії, в знак протесту проти ісламізації Австрії активісти за допомогою підйомного крана наділи на статую Марії Терезії у Відні паранджу, розмістивши в нижній частині композиції, що зображує радника, табличку з написом «Ісламізація - ні, дякую!» («Islamisierung - nein danke!»). У квітні 2016 р. в Граці активісти ІВÖ розгорнули банер на даху штабу партії Зелених з написом «Ісламізація вбиває» («Islamisierung tötet»), звинувачуючи політиків в підтримці ісламізації; в березні 2017 р. - банер перед посольством Туреччини в Відні з закликком до Ердогану забрати турків назад («Erdogan hol deine Türken ham!»). У квітні 2016 р. ідентаристи зірвали виставу п'єси в амфітеатрі Віденського університету, в якій грали біженці, заявляючи, що акція спрямована не проти осіб, які брали участь в п'єсі, а проти політики Австрії в сфері надання притулку [7; 8].

Міжнародне співробітництво яскраво виражено в спільних демонстраціях і акціях протесту, проведення «літніх університетів» (у Франції і в маєтку Гьотца Кубичека (Götz Kubitschek) в Шнельроде (східна частина Німеччини)), перекладі інформаційних матеріалів на кілька мов для поширення в різних країнах. Наприклад, німецькі та австрійські ідентаристи з самого початку контактують з PEGIDA. У лютому та жовтні 2016 р. Мартін Зеллнер (Martin Sellner), лідер ІВÖ, запрошувався в якості керманіча акції на демонстрації PEGIDA. У 2015 р. ідентаристи Австрії, Німеччини, Чехії та Італії провели кампанію під назвою «Зупинити велику заміну», спрямовану проти

іммігрантів [4]. Перша загальноєвропейська акція руху ідентаристів пройшла влітку в 2017 р. під гаслом «Захисти Європу». Її мета полягала в недопущенні нелегальних іммігрантів на узбережжі Європи і в захисті кордону Європи.

Про скоординованість дій ідентаристів на європейському рівні може свідчити і факт уніфікації символіки руху - лямбда-символ, який є відсиланням до символіки, яка була розміщена на щитах спартанців під час битви у Фермопіл (символ також використовувався в голлівудському блокбастері режисера Зака Снайдера «300 спартанців», що вийшов в прокат в 2007 р.).

Незважаючи на те, що активісти ІВÖ заявляють, що акції протесту, які вони проводять, є мирними і під час їх ніхто із біженців не постраждав, ЗМІ та правозахисні організації акцентують увагу на їх агресивному характері. Активісти руху неодноразово притягалися правоохоронними органами за розпалювання ворожнечі по відношенню до мусульман і біженців. Рух ідентаристів в Австрії, як і в Німеччині, знаходиться під особливим наглядом спецслужб.

В звіті BVT у 2014 р. за звітний період 2013 р. [15, с. 9] зазначено, що органи безпеки приділятимуть увагу даному руху, який є свого роду «плавильним казаном» для представників різних організацій, що асоціюються з правим екстремізмом. У звітах BVT за 2014 р. [15, с. 30] та 2015 р. [15, с. 13-14] ІВÖ розглядається, як один із «нових правих» рухів, діяльність якого спрямована на агітацію і мобілізацію, особливо в контексті «проблем міграції та біженців», який вступає в конфлікти з контрдемонстрантами з правозахисних і лівих екстремістських організацій. BVT підкреслює (звіт за 2016 р. [15, с. 45]), що соціально-комунікаційні стратегії і публічні заяви лідерів ідентаристів ведуть до поляризації і розколу в публічній сфері, ставлять під загрозу мирне існування ліберальних демократій. У звіті BVT за 2017 р. [15, с. 53] ІВÖ присвячений цілий розділ «Діяльність і міжнародні мережі ідентаристського руху на прикладі акції «Захисти Європу», в якому зазначено, що в даний час ІВÖ стає одним з основних носіїв модернізованого правого екстремізму.

DÖW класифікує ІВÖ як правоекстремістську молодіжну організацію з різними фашистськими обертонами в теорії, естетиці, риториці та стилі. У меседжі ІВÖ вбачається прагнення трансформувати традиційні для правоекстремістської ідеології терміни в історично нейтральні: «ідентарій» замість «ксенофоба», «реміграція» замість «масової депортації», «етноплюралізм» замість «апартеїду», «велика заміна» замість «відчуження» і так далі [8].

Аналіз діяльності австрійського ідентаристського руху, звітів BVT і DÖW дозволяє нам прийти до висновку, що з моменту свого утворення ІВÖ від мирних демонстрацій переходить до все більш агресивних акцій по відношенню до іммігрантів і біженців, особливо по відношенню до мусульман. Незважаючи на те, що даний рух не має особливого впливу на політику, подальше вивчення його організаційної структури та характеру діяльності є актуальним, тому що наявність таких правоекстремістських організацій, свідчить про невирішеність наростаючої в умовах імміграції та інтеграції проблеми етнокультурної ідентичності в Європейському Союзі.

Список використаних джерел

1. Ладыгин М. С. Элементы неоконсерватизма в современном политическом обществе Германии // Вестник РУДН. Серия: Политология. 2017, 19 (4). С. 459-467. doi: 10.22363/2313-1438-2017-19-4-459-467.
2. Садовая Е. С., Кутергин В. А. Регулирование этнополитических отношений в рамках образовательной политики: опыт стран ЕС // Полис. Политические исследования. 2017. № 5. С. 91-105. doi: 10.17976/jpps/2017.05.07.
3. Anteil der Ausländer an der Bevölkerung in Österreich nach Bundesländern zu Jahresbeginn 2017. URL: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/293150/umfrage/auslaenderanteil-in-oesterreich-nach-bundeslaendern> (дата звернення: 5.01.2018).
4. Bruns J., Glösel K., Strobl N. More than just an online phenomenon: roots, characteristics and strategies of the «Identitarian movement». URL: https://biwaz.files.wordpress.com/2016/04/paper_gloesel_identitarian-movement.pdf (дата звернення: 5.05.2019).
5. European Research Centre on Migration and Ethnic Relations (ERCOMER) / Erasmus University Rotterdam. Rotterdam, August 2003. 53 p.
6. Goujon A., Juraszovich S., Potančoková M. Demographie und religion in Österreich: Szenarien 2016 bis 2046 / Vienna Institute of Demography / Österreichische Akademie der Wissenschaften / Österreichischer Integrationsfonds. - August 2017. - 104 s.
7. IBÖ - Identitäre Bewegung Österreich. URL: <https://www.identitaere-bewegung.at/> (дата звернення: 7.05.2019).
8. Identitäre Bewegung Österreich (IBÖ) // Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes. URL: <http://www.doew.at/erkennen/rechtsextremismus/rechtsextreme-organisationen/identitaere-bewegung-oesterreich-iboe> (дата звернення: 7.05.2019).
9. Laurenz Ennser-Jedenastik. Einer von sechs Österreichern will Boateng nicht als Nachbarn // Der Standard. Дата публікації: 31.05.2016. URL: <https://derstandard.at/2000037944314/Einer-von-sechs-Oesterreichern-will-Boateng-nicht-als-Nachbarn> (дата звернення: 15.02.2019).
10. Migrant Integration Policy Index. URL: <http://www.mipex.eu/> (дата звернення: 10.03.2019).
11. Rosenberger S. Kritische Einstellungen: BürgerInnen zu Demokratie, Politik, Migration / S. Rosenberger, G. Seeber // Zukunft. Werte. Europa : die Europäische Wertestudie 1990-2010: Österreich im Vergleich / Regina Polak .
12. Wien: Böhlau, 2011. S. 165-190.
13. Second European Union Minorities and Discrimination Survey - Muslims - Selected findings. URL: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_en.pdf (дата звернення: 7.05.2019).

14. Statistik Austria. Migration und Integration. Wien, 2017. URL: https://www.integrationsfonds.at/fileadmin/user_upload/Statistisches_Jahrbuch_migration_integration_2017__2_.pdf (дата звернення: 5.05.2019).
15. Statistik Austria. Migration und Integration. Wien, 2018. URL: https://www.integrationsfonds.at/fileadmin/content/AT/Fotos/Publikationen/Statistikbroschuere/Statistisches_Jahrbuch_2018.pdf (дата звернення: 5.05.2019).
16. Verfassungsschutzberichte // Bundesamt für Verfassungsschutz und Terrorismusbekämpfung. URL: <https://www.bvt.gv.at/401/> (дата звернення: 13.04.2019).

УДК 323:311(045)

ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КЛАСИФІКАТОРАХ ТА ДЕРЖАВНОМУ КЛАСИФІКАТОРІ УКРАЇНИ

Трима К. А.,

к.політ.н., провідний науковий співробітник відділу політики і врядування у вищій освіті Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

Посилення ролі неурядових громадських організацій передбачає необхідність удосконалення їх класифікації. Тенденція до збільшення кількості подібних об'єднань, з одного боку, свідчить про підвищення активності громадян, але водночас певна кількість новоутворених громадських об'єднань є симулякрами. Ефективність використання ресурсу громадських організацій на локальному, регіональному, національному та міжнародному рівні об'єктивно ґрунтується на розумінні сутності, функцій та різновидів даного інституту громадянського суспільства.

У сучасній соціології суспільні інститути прийнято поділяти на три типи: 1) державний, який охоплює інститути державної влади та характеризується ієрархічними відносинами; 2) комерційний, який поширюється на сферу приватного підприємництва і ґрунтується на принципах ринкової економіки; 3) недержавний (некомерційний, неприбутковий або третій сектор). Саме до останнього відносять численні об'єднання та асоціації, організації та рухи.

Незважаючи на значний теоретичний внесок у дослідження недержавного типу суспільних інститутів, а саме громадських об'єднань, узагальнених та загальноприйнятих результатів даної роботи наразі не існує. Розроблена велика кількість підходів до визначення сутності громадських організацій, але немає єдиного термінологічного та методологічного апарату для глибокого дослідження даного феномену: навіть сам термін «громадська організація» має безліч формулювань та уточнень. Для упорядкування фактичного матеріалу, яким представлення діяльності громадських організацій, вважаємо за потрібне звернутися до тих визначень та підходів до класифікації громадських організацій, які існують в міжнародних класифікаторах, розроблених

Асоціаціями громадських організацій. Задачею дослідження є доповнення існуючих підходів до класифікації громадських організацій, тими, що прийняті в міжнародних класифікаторах, а саме – класифікації Всесвітньої асоціації неурядових організацій (WANGO) та Міжнародної класифікації неприбуткового сектору (ICNPO), розробленою Університетом Дж. Гопкінса та прийнятою Організацією Об'єднаних Націй в якості стандарту для класифікації неприбуткових організацій задля їх дослідження.

В даних класифікаторах існує спільний погляд на сутність «громадської організації»: обидві вважають за доцільне використання назви «неурядова організація», чия діяльність може бути лише профільно пов'язана з урядовими агентствами та інститутами, і яка працює на неприбутковій основі. «Неурядова організація» можуть виконувати свої функції на національному, регіональному або місцевому рівнях або комбінувати зазначені рівні. Будь-які доходи (у вигляді грантів тощо) не використовуються на користь окремих членів організації. Особливістю будь-якої «громадської організації» є те, що вона не створена і не контролюється урядовими органами. Різні типи громадських організацій відповідно до сфери їхньої діяльності перелічені в довіднику WANGO. Критерієм поділу є сфера діяльності організацій: громадські організації з прав людини; громадські організації з освіти; екологічні громадські організації; гендерні громадські організації; дитячі громадські організації; молодіжні громадські організації.

Всесвітня асоціація неурядових організацій WANGO об'єднує громадські організації у всьому світі, виконуючі роль «парасолькової організації». Асоціація забезпечує механізм і підтримку, необхідну для НУО для співпраці, партнерства та посилення своїх внесків для вирішення основних проблем людства. Організація розробляє спеціальних різновид нормативних актів, які застосовують лише громадські організації у процесі свого функціонування. Наприклад, Всесвітня асоціація неурядових організацій ініціювала проект Кодексу етики на щорічній конференції у Вашингтоні, округ Колумбія, у 2002 році, а в 2005 році був завершений.

Відповідно до Міжнародної класифікації неприбуткового сектору (The International Classification of Non-profit Organizations (ICNPO), розробленою Університетом Дж. Гопкінса та прийнятою Організацією Об'єднаних Націй в якості стандарту для класифікації неприбуткових організацій методологічно вірним є використання терміну «неприбуткова організація» з такими ознаками як: інституціоналізовані (мають статут, структуру, фіксований/нефіксований інститут членства, офіційну реєстрацію та здатні контролювати власну діяльність); неприбуткові (не створюються з метою отримання прибутку); інституційно відокремлені від уряду.

Система ICNPO об'єднує існуючі громадські організації в 12 основних груп діяльності, включаючи категорію «не класифіковані»: Культура та відпочинок; Освіта та дослідження; Здоров'я; Соціальні послуги; Довкілля; Розвиток та житло; Закон, адвокатура та політика; Благодійність; Міжнародні; Релігійні; Ділові та професійні об'єднання, спілки; Не класифіковані. Зазначені 12 типів організацій далі поділяються на 24 підгрупи. Кожна група має свої

особливості, так наприклад, Група 9 Міжнародні організації об'єднує діяльність об'єднань, зайнятих в таких сферах як культурні/навчальні обміни; з сприяння соціальному та економічному розвитку; ліквідації наслідків стихійних лих та допомоги та з прав людини. Даний класифікатор суперечить загальноприйнятому розподілу організацій за територіальною ознакою, в межах якого організація будь-якого функціонального спрямування стає міжнародною, якщо об'єднує представників декількох країн, організації з декількох країн та проводить заходи на території декількох країн.

Як бачимо, обидва класифікатори використовують насамперед функціональний підхід, розподіляючи громадські організації за сферами діяльності, а не за територіальною ознакою. При цьому обидві «парасолькові об'єднання» використовують єдиний підхід до визначення сутності громадських організацій: неприбутковість та відокремленість від держави. Існують певні об'єктивні складнощі, пов'язані з перекладом терміну: так, ICNPO використовує поняття «non-profit organization», а WANGO – «non-governmental organization» при позначенні громадської діяльності, хоча, в описах терміну поняття про відокремленість від державних органів та неприбутковість діяльності вказується в довідниках обох міжнародних асоціацій.

На території України діє власний класифікатор, розробником якого є Державний комітет статистики України за участю Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, згідно якого функціонують громадські об'єднання, які утворюються як громадські організації або громадські спілки. У свою чергу громадські організації визначаються через громадські об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Класифікатор ділить організації на: політичні партії, громадські організації, громадські спілки, спілки об'єднань громадян, релігійні організації, профспілки, благодійні організації, організації роботодавців, ОСББ та органи самоорганізації населення. Як бачимо, вітчизняний класифікатор насамперед орієнтується на організаційно-правову складову, а не на функціональний компонент.

Таким чином, на методологічному рівні існують розбіжності між класифікаторами, як і прийняті в міжнародному академічному середовищі та вітчизняному. Кожен класифікатор має власні переваги та недоліки, але відсутність єдиного класифікатора не надає можливості об'єктивно порівнювати діяльність громадських організацій в різних країнах світу, що актуалізує для дослідників даної галузі необхідність бути уважними у описі діяльності організацій та їх типологізації, мінімум з посиланням на ту методологію, яка використана в дослідженні. Зазначимо, що в даних тезах наведено лише деякі підходи до опису різновидів громадських організацій та найбільш актуальні класифікатори, які використовуються у сучасній методології.

Список використаних джерел

1. The Handbook on Non-Profit Institutions in the System of National Accounts. – New-York: United Nations, 2003. – 328 p.

2. The WANGO NGO Handbook. URL: http://www.wangohandbook.org/index.php?title=Main_Page (дата звернення 11.05.2019)
3. Державний класифікатор України 002:2004 Класифікація організаційно-правових форм господарювання. Держспоживстандарт України, 2004. 24 с.

УДК 32.01:475(9229)

ОСНОВНІ ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ З. БЖЕЗІНСЬКОГО

Ульянченко Т. А.,

студент I курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

Свої основні політичні погляди Бжезінський висловив не тільки в політичних порадах і рішеннях, а й в наукових роботах. Протягом усього життя Збігнєв Бжезінський вважав, що США є єдиною наддержавою. Такі погляди він виражав у роботах: «Між двох століть: роль Америки в технотронну еру» 1970 року, «Великий провал: народження і смерть комунізму в ХХ столітті» 1988 рік, «Поza контролем» 1993 рік, «Велика шахівниця: верховенство Америки і її геостратегічні імперативи.» 1997 року, «Вибір: Світове панування або глобальне лідерство» 2005 рік.

У 1970 році Бжезінський написав книгу: «Між двох століть: роль Америки в технотронну еру». У ній Збігнєв Бжезінський виступив з принципово новою ідеєю про те, що на світовій сцені з'явилися нові актори - Європа і Японія, економіка яких швидко росла після Другої світової війни. Він викладає своє бачення цього «нового світового порядку»: «Потрібен новий і більш сміливий підхід - створення спільноти розвинених країн, яка зможе ефективно обговорювати більш серйозні проблеми, з якими стикається людство. Крім Сполучених Штатів і Західної Європи в неї повинна бути включена Японія. Рада, що складається з представників Сполучених Штатів, Західної Європи та Японії, з регулярними зустрічами між главами урядів, а також більш другорядними учасниками, був би хорошим початком ». Також у книзі Бжезінський роз'яснює, що епоха балансу держав поступається місцем епосі світового політичного порядку, що спирається на тристоронні економічні зв'язки між Японією, Європою і США. Революція в способах виробництва і трансформація важкої промисловості в електроніку повинна викликати руйнування політичних систем і зміну еліт, які перебувають при владі. Бжезінський був упевнений, що внутрішні причини не дозволять Радянському Союзу перейти в технотронну, постіндустріальну еру. Девід Рокфеллер, натхнений його концепцією, наймає Бжезінського для створення Тристоронньої комісії і призначає його її директором[7].

Метою зовнішньополітичного курсу Бжезінського був перехід від «човникової» дипломатії Кіссінджера до вибудовування «архітектури» зовнішньої політики, тобто створення чіткої конструкції з перспективою на

майбутнє. Він зраджував велике значення політичній системі, побудованій на домовленості Заходу і Сходу. Бжезінський бачив світову систему, яка координується з єдиного центру. Особливу важливість представляла з себе Євразія, «боротьбу» за яку і здійснював Збігнєв Бжезінський. Але його головною метою було знищення Радянського Союзу для того, щоб США стала єдиною наддержавою[4].

У 1988 році виходить у світ книга Бжезінського: «Великий провал: народження і смерть комунізму в ХХ столітті». Він писав, що комунізм - "найдивніше політична та інтелектуальна омана ХХ століття". Комунізм, ця розроблена "нікому не відомим іммігрантом-бібліотекарем, німецьким євреєм" доктрина, "з таким ентузіазмом" сприйнята "маловідомим російським політичним писакою", тому зміг стати найпривабливішою теорією століття, вважає Бжезінський, що давав всеосяжне і разом з тим просте пояснення сенсу життя. Він писав, що неправильно вважати сталінську систему економічним дивом, адже Японія після війни розвивалася значно швидше СРСР. Єдине виправдання живучості «сталінської системи», як її називав Бжезінський, було в культ особи, у масових вбивствах незгодних. «Сталінська система продовжувала існувати не тільки тому, що Брежнєв і його уряд витягували з неї вигоду і зберігали їй вірність».[6] Вона вижила завдяки тому, що "маси не могли уявити собі будь-яку іншу альтернативу". Бжезінський був переконаний що «Якби не Горбачов, то, цілком ймовірно, якийсь інший реформатор став би лідером в середині 80-х років». Горбачов почав з реформи «гласності» і на її основі перейшов до більш широкої політичної реконструкції «перебудові»[10]. Однак, вважає американський політолог, як би гарні не були ці реформи, тільки «відмова від двох джерел радянської дилеми: сталінізму і ленінізму» міг би запобігти сповільненості розвитку СРСР. Збігнєв вважав, що Горбачов своїми реформами «відкрив ящик Пандори» і тим самим впустив в життя радянських людей релігію, націоналізм, соціальні та політичні диспути, а це, на думку Бжезінського – «небезпека для цілісності марксистсько-ленінського вчення і потенційно навіть для єдності СРСР»[8]. Тому автор у своїй книзі в 1988 році найбільш ймовірно майбутнє Радянського Союзу уявляє собі так. "Тривалі, але так і не ведучі до певних результатів заворушення, подальші поступки і необдумані зміни такі кроки, швидше за все, посилять насувається політичну кризу, яка вже насувалася. Необхідні для оздоровлення економіки реформи, ймовірно, позбавлять радянських робітників головних благ, якими вони користуються при існуючій системі, а саме гарантій зайнятості і стабільної зарплати, незалежно від продуктивності, не давши їм натомість ніяких, порівнянних з цими, переваг». «Посилення серед народів СРСР, розлучених безперервним пануванням Москви, національних і релігійних конфліктів або сепаратистських устремлінь та "наростаючий розвал порядку може призвести до перевороту в Москві - перевороту, що буде зроблений військовими за підтримки КДБ» [11]. Бжезінський надзвичайно точно передбачив падіння СРСР. У той же час, було б дивно, якби він написав теорію про відтворення Росії. Американський політолог вкотре показав себе фахівцем російської

політики. Багаторічна боротьба Бжезінського з Радянським Союзом наближалася до перемоги. [1]

У 1993 році після распаду Радянсько Союзу Бжезінський помічав, що: «Не можна марнувати панування США, що з'явилося після розпаду СРСР». Політолог попереджав, що загальне невдоволення арабського світу може болісно позначитися на всій світовій політиці [9]. Цю тему він продовжив у роботі: «Вибір: Світове панування або глобальне лідерство» 2005 року. США як єдина наддержава, здатна стати гарантом стабільності та безпеки для всього іншого світу. І все ж це - інший Бжезінський, який зробив серйозні і далекосяжні висновки після 11 вересня 2001 р. Предметом його пильної уваги є альтернативи американській гегемонії: панування, засноване на силі, або лідерство, засноване на згоді. І Збігнев рішуче вибирає лідерство, парадоксально поєднуючи гегемонію і демократію як два важелі керівництва світом. Проаналізувавши можливості всіх основних гравців на світовій арені, Бжезінський приходять до висновку, що США залишаються сьогодні єдиною державою, здатною утримати світ від хаосу. [3]

У 2012 році вийшла остання книга Бжезінського: «Стратегічний погляд. Америка і глобальна криза», у ній він продовжує свої прогностичні роздуми. Бжезінський був переконаний в тому, що Сполучені Штати Америки в доступному для огляду майбутньому не втратять своєї домінуючої ролі в світі. На його глибоке переконання, світові потрібна економічно процвітаюча Америка, багата і соціально приваблива країна. Одним словом, сучасному світові потрібна Америка як ідеальна модель соціуму. Він вважав, що дуже великий вплив на глобальне політичне пробудження надають сучасні засоби масової інформації і перш за все телебачення. Соціальні мережі формують загальні політичні погляди на ті чи інші події сучасності. У цій книжці він описав сильні сторони США:

1. Перевага в інноваційній технології
2. Економічна міць
3. Здатність до швидкої мобілізації
4. Географічна база, яка забезпечує безпеку кордонів
5. Стійка демографічна база

Ось таку сумну долю пророкує Бжезінський до 2025 року, якщо США втратять свої лідируючі позиції. Але жодна країна, включаючи Китай, який він порівняно з поглядами які він висловлює у книжці «Велика шахівниця: Верховенство Америки та її геостратегічні імперативи» 1997 року, де політолог ставив Китай, як «Регіональну державу», то зараз для нього Китай- це держава яка дуже швидко розвивається. Але навіть Китай не зможе взяти на себе провідну роль Америки в доступному для огляду майбутньому. «... Китай поки ще не готовий - і ще кілька десятиліть не буде готовий - в повній мірі взяти на себе світову роль Америки» [5]. Збігнев Бжезінський, в 1997 році створив, по суті, підручник новітньої історії, описав співвідношення сил в світі на той момент, розповів, де у яких держав збігаються інтереси, а де розходяться, зробив прогнози на майбутнє. Кінець ХХ століття. Євразія – «велика шахівниця», на якій грають «шахісти» різних рівнів і з різними цілями.

Нещодавно розпався СРСР, що кардинально змінило співвідношення сил в світі. США залишилися єдиною наддержавою. Збігнєв пропонує стратегію, слідуючи якій Штати повинні зберегти і зміцнити своє виняткове становище. Бжезінський вважав, що хто встановить контроль у Євразії, той буде контролювати політичні процеси в світі[10].

Список використаних джерел:

1. Бжезінський З. Великий провал: Народження і смерть комунізму в двадцятому столітті. URL: <https://readrate.com/ukr/contributors/zbignev-bzhezinskiy> (дата звернення: 25.04.2019).
2. Бжезінський З. Велика шахівниця: верховенство Америки та її геостратегічні імперативи. URL: <https://readrate.com/ukr/contributors/zbignev-bzhezinskiy> (дата звернення: 16.04.2019).
3. Бжезінський З. Вибір. Світове панування, або глобальне лідерство / URL: <https://readrate.com/ukr/contributors/zbignev-bzhezinskiy> (дата звернення: 17.04.2019).
4. Бжезінський З. План гри: геостратег. структура ведення боротьби між США і СРСР / URL: <https://readrate.com/ukr/contributors/zbignev-bzhezinskiy> (дата звернення: 20.04.2019).
5. Бжезінський З. Стратегический взгляд. Америка и глобальный кризис/URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontury-buduschego-v-predstavlenii-z-bzhezinskogo> (дата звернення: 22.04.2019).
6. Бжезінський З. Як будувати відносини з Росією. 2001. Т. 6, № 1/2. С. 137—152.
7. Бойцова В. Политические исследования. 1993 . Вип. 1. С. 184.
8. Грищенко Т. Збігнєв Бжезінський в першій половині 1980-х гг.: Підведення Промежуточних итогов и поиск новых ориентиров. 2014. Вип. 2. С. 124-127
9. Жанимов Р. Власть. 2007. Вип. 4. С. 112-119.
10. Михайленко М. Холодна війна Збігнєва Бжезінського. 2003. Вип. 2. С. 54-60.
11. Рогов С. Политические исследования. 2000. Вип. 5. С. 44-48.

УДК 321.01

ВЧЕННЯ ПЛАТОНА ПРО СПРАВЕДЛИВУ ДЕРЖАВУ

Яловець Д. С.,

студент I курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

Фундаментальні філософські вчення і традиції суспільного життя, що зародилися в античні часи, нині є невід’ємною частиною світової культури. Надбання античних мислителів закладені в основу сучасної світової суспільно-

філософської думки. Проблеми взаємозв'язку людини і суспільства, пошуку шляхів удосконалення суспільного життя, вибору ціннісних орієнтирів тощо. Така проблематика була широко представлена у філософській спадщині великого давньогрецького мислителя Платона.

Оскільки ж, саме Платон стояв біля витоків філософії держави і права, ним були вперше поставлені і детально проаналізовані на теоретичній основі багато фундаментальних питань політико-правового профілю, зокрема проблеми справедливого устрою держави і справедливої людини, то дослідники цих проблем змушені знову і знову звернутися до творчості філософа, насамперед, до його праць «Держава» та «Закони». Платон у своєму творі «Держава» міркує про значення справедливості, розпочинаючи розмову зі спроби визначити, що таке справедлива людина.

Будуючи власний зразок держави, Платон зауважує, що всі існуючі види державного устрою недосконалі не тому, що вони ґрунтуються на соціальній нерівності, а тому, що ця соціальна нерівність не відповідає природній нерівності людей. Така природна нерівність породжена неоднорідністю душі. Розумній частині душі, чеснота якої у мудрості, має відповідати стан правителів-філософів; шаленій частині, чеснота якої в мужності, – стан воїнів (стражів); низовинній, хтивій частині душі – стан землеробів і ремісників. Отже, в ідеальній державі існує три групи громадян, три стани і така держава сповнена чеснот: вона мудра мудрістю своїх правителів-філософів, мужня мужністю своїх стражів, розсудлива послухністю гіршої частини держави перед її кращою частиною. Ця держава найбільш справедлива, бо в ній усі служать їй як певній цілості і всі займаються своїми справами, не втручаючись у справи інших[4].

Платон вважав, що в його державі всі причетні до справедливості. Саме завдяки цьому держава опікується інтересами кожного і кожному забезпечує життя залежно від його соціального стану і відповідного внеску в державні справи. І саме тому справедливість постає фундаментальною властивістю досконалої держави, з одного боку, і людської чесноти – з іншого. Платон розвиває ідею Сократа про взаємозв'язок особистості і суспільства і дійде висновку: ідеальній, моральній, справедливій людині відповідають ідеальні, справедливі держава і законодавство. Справедлива держава і справедлива людина нічим не відрізняються. Вони схожі у своєму естві, в меті досягнення блага. Справедливість, як і законодавство, має природне походження.

Як відомо, власну модель соціальної нерівності Платон засновує на своєму вченні про структуру душі, тобто уподібнює людину і державу. Роль людини в державі визначається переважанням в її душі мудрості, мужності або розсудливості (стримуючої міри, самовладання). Ідеальна держава стає у Платона ніби загальною душею, властивою людському буттю в цілому, своєрідним аналогом космічної Душі. Справедливість вимагає, щоб кожна людина займалася чимось одним з того, що потрібно державі, і до того ж саме тим, до чого вона за своїми природними нахилами найбільше здібна. Можна сказати, що справедливість – це основа єдності й цілості державного життя. Вона і є суспільним благом. Задля кращого розуміння думок Платона,

виокремлюють два значення справедливості (або, як він пише, «правди»): об'єктивне та суб'єктивне [3].

Правда (справедливість) в об'єктивному, тобто суспільному, значенні полягає в тому, що кожний робить свою особливу справу, і всі разом служать благу цілого, яке знаходиться по той бік земного життя. Цим визначається поняття правди в суб'єктивному значенні слова: вона, по суті, ототожнюється з праведністю та виявляється в тому, що кожна окрема душевна здібність робить свою справу, тобто виконує своє спеціальне призначення, і всі разом служать спасінню душі в цілому. У платонівській утопії правда в державі і в душі – одна і та сама, і тому справедлива держава є абсолютно подібною праведній людині. В ідеальному проекті Платона присутня та ж боротьба, що і в людській душі: безсмертний розум кращої частини суспільства бореться проти пристрастей натовпу. Разом з тим йдеться про відновлення внутрішньої цілісності окремої людини і спільного життя. Уточнюючи поняття справедливості, місце кожного громадянина в суспільстві визначається його близькістю до ідей [2]. Тому править клас філософів, людей, які можуть безпосередньо споглядати («розумним зором») ідеї. Відповідно культурне, духовне життя суспільства – у двох вищих класів, а третій повинен забезпечувати матеріальні умови панування ідеї в суспільстві. Філософ очолює державу через розумову перевагу. У державі Платона місце окремої особи в суспільстві, її приналежність до того або іншого класу визначається не народженням, не спадковістю, а розвитком і здібностями кожного.

Варто відзначити постійну боротьбу духовної та матеріальної основ у системі Платона, результатом компромісу між ними і є платонівський Всесвіт. Ідеальна держава також є якимось подвійним утворенням. У цій державі вражає, перш за все, контраст між універсальним, загальнолюдським завданням, яке ставить перед собою філософ, і тими обмеженнями, яким вона піддається на практиці. Безсмертя, увічнення людини у Богові – ось мета будь-якого людського життя. Однак цю універсальну, загальнолюдську мету на практиці було замінено вузьконаціональним і вузькополітичним завданням[1].

Отже, основним принципом побудови держави Платон вважає принцип справедливості. Так, на його думку, нерівність громадян у сучасних державах несправедлива, але тому що принцип справедливості неправильно розуміють. Мовляв, потрібно враховувати, що люди нерівні за своєю природою. Це треба розуміти і враховувати, будуючи справедливу державу. За Платоном, одні люди (філософи, контролери) мають розумну душу, другі (воїни) – шалену душу, треті (ремісники й землероби) – хтиву душу. Вони істотно різняться між собою, а тому повинні посвісти в державі своє місце: правителів, воїнів і виробників, виконавців. Кожна соціальна група має свої специфічні чесноти: філософи – мудрість, воїни – мужність, а виробники – розсудливість, поміркованість. Незначною перевагою концепції природної нерівності людей є те, що Платон допускає в окремих випадках можливість переходу з одного соціального стану до іншого, вищого. Наприклад, здатних домагатися мудрості воїнів до стану філософів, контролерів.

Список використаних джерел

1. Гаєвський Б. Філософія політики : Навч. посібник. К. : Фірма «ВПОЛ», 2005. 120 с.
2. Платон. Держава / Платон ; пер. з давньогр. Д. Коваль. К. : Основи, 2000. 355 с.
3. Платон. Собрание сочинений в 4 т. Т. 3/Пер. с древнегреч.; Общ. ред. А. Ф. Лосева, В. Ф. Асмуса, А. А. Тахо-Годи; Авт. вступ. ст. и ст. в примеч. А. Ф. Лосев; Примеч. А. А. Тахо-Годи. М.: Мысль, 1994. 654 с.
4. Філософія : навч. посіб. / І. Ф. Надольний, В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, В. М. Князев та ін. ; за ред. І. Ф. Надольного. – 7-ме вид. К. : Вікар, 2010. 457.

ЗМІСТ

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Булик М. В.,

*к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету*

**НОРМАТИВНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ.....3**

Клюс В. В.,

*студент III курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії» Маріупольського державного університету*

**ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УЗБЕКИСТАНУ ПРИ
Ш. МІРЗІЙОЄВІ.....6**

Чокотило Н. Е.,

*студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету*

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ШВЕДСЬКОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ.....8

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Трофименко М. В.,

*к.політ.н., професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету*

**СТРУКТУРІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ УКРАЇНИ В
КОНТЕКСТІ СТВОРЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ
МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ.....12**

Шаманков А. Р.,

*студент IV курсу спеціальності «Міжнародні відносини» Маріупольського
державного університету*

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКІ ВІДНОСИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ...16

ІСТОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Алескерова Г. Ш.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ВНУТРІШНЯ ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ІМПЕРАТОРА ТРАЯНА.....19

Беззубченко Ю. Я.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ВЕЛИКІ ГЕОГРАФІЧНІ ВІДКРИТТЯ ЯК ФАКТОР МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....23

Гаврилова С. А.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ПОЛЬСЬКЕ ПИТАННЯ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ ХІХ СТОЛІТТЯ.....27

Єрсакова В. В.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ШВЕЙЦАРІЇ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ.....29

Івакіна В. А.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

СЕРЕДНЯ АЗІЯ ТА ІНДІЯ, ЯК ОДИН З ГОЛОВНИХ НАПРЯМКІВ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ОЛЕКСАНДРА МАКЕДОНСЬКОГО.....31

Каргаполова А. Р.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ВІДЕНСЬКОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....35

Кустікова М. Р.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольський державний університет

ХРЕСТОВІ ПОХОДИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ ХІ-ХІІІ СТ.....39

Непокрита В. І.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

КИТАЙ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ.....42

Підтинна С. С.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ГАЛЬСЬКА КАМΠΑНИЯ В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ГАЯ ЮЛЯ ЦЕЗАРЯ.....45

Пустова В. І.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

НАСЛІДКИ БАЛКАНСЬКИХ ВІЙН ДЛЯ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.....49

Тряскіна К. Е.,

студентка I курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ БАЛКАНСЬКИХ ВОЄН 1912-1913 РР.....52

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

Тарраф А. Т.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Международные отношения, общественные коммуникации и региональные студии» Маріупольського державного університету

РОЛЬ ТУРЦІЇ В СИРІЙСЬКОМУ КОНФЛІКТІ.....57

*Усенко Г. А.,
студентка III курсу спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету*
АВСТРАЛІЙСЬКА МОДЕЛЬ МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМУ.....60

ПІВДЕННО-СХІДНИЙ РЕГІОН УКРАЇНИ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

*Алексєєва Д. О.,
студентка IV курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету*
ІДЕНТИЧНІСТЬ МЕШКАНЦІВ САМОПРОГОЛОШЕНОЇ ДОНЕЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ.....64

*Трофименко А. В.,
к. політ. н., ст. викладач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Маріупольського державного університету*
МИРНА РЕІНТЕГРАЦІЯ ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ: ДОСВІД ХОРВАТІЇ.....68

*Чульська К. О.,
студентка III курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету*
ДЕОКУПАЦІЯ ДОНБАСУ: МОЖЛИВІ СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ.....70

*Шиян О. М.,
студентка ОС «Магістр» спеціальності «Політологія» Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*
ФАКТОРИ ТА МЕХАНІЗМИ ДЕЗОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ ІНСТИТУТІВ НА ДОНБАСІ.....75

ПРОЦЕСИ РЕГІОНАЛІЗАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЯК ФАКТОР СВІТОВОГО РОЗВИКУ

Альошина М. С.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ПОЛІТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЦІЛІ ПРИЄДНАННЯ ІНДІЇ ДО БРІКС.....78

Клименченко М. В.,

студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

АМЕРИКАНСЬКО-ВЕНЕСУЕЛЬСЬКІ ВІДНОСИНИ ЗА ПРЕЗИДЕНСТВА ДОНАЛЬДА ТРАМПА.....80

Парахневич Д. О.,

студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ПОХОДЖЕННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ» В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....83

Пічахчі А. І.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЄС В УМОВАХ МІГРАЦІЙНОЇ КРИЗИ.....85

Рабчевська О. С.,

студентка ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету

ФРАНКОФОНІЯ: КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЧИ ПРИХОВАНА ГЕГЕМОНІЯ?.....88

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ ДЕРЖАВ СВІТУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

*Барикін О. І.,
студент II курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного
університету*
ОСНОВНІ ТИПИ ПОЛІТИЧНИХ СУБКУЛЬТУР.....92

*Васильєв Є. Г.,
студент II курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного
університету*
**ТРАНСФОРМАЦІЯ НЕДЕМОКРАТИЧНИХ ПОЛІТИЧНИХ РЕЖИМІВ В
ДЕМОКРАТИЧНІ НА ПРИКЛАДІ ПОСТКОМУНІСТИЧНИХ
РЕЖИМІВ.....95**

*Дмитренко Д. О.,
студентка II курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного
університету*
СУЧАСНА ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ.....98

*Караман К. В.,
студент ОС «Магістр» спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні
комунікації та регіональні студії» Маріупольського державного університету*
ПОНЯТТЯ «ПРАВА ПАРТІЯ» В СУЧАСНІЙ ПАРТОЛОГІЇ.....102

*Лубінець Д. В.,
здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія
Маріупольського державного університету*
**ЛОБІЮВАННЯ В ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ (НА ПРИКЛАДІ
ВЕЛИКОБРИТАНІЇ).....106**

*Манаєва Д. В.,
студентка I курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного
університету*
ТЕОРІЯ БЮРОКРАТІЇ М. ВЕБЕРА.....110

Московченко В. А.,

студентка II курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

**СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ВИБОРЧИХ КОМПАНІЙ НА ПРИКЛАДІ
ТРАМПА І КЛІНТОН.....114**

Парлюк В. І.,

здобувач третього рівня вищої освіти за спеціальністю 052 Політологія Маріупольського державного університету

**ІДЕНТАРИСТСЬКИЙ РУХ В АВСТРІЇ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ НАСТРОЇВ
НАСЕЛЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВСЕБІЧНИЙ АНАЛІЗ.....117**

Трима К. А.,

к.політ.н., провідний науковий співробітник відділу політики і врядування у вищій освіті Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України

**ОСОБЛИВОСТІ КЛАСИФІКАЦІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В
СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КЛАСИФІКАТОРАХ ТА ДЕРЖАВНОМУ
КЛАСИФІКАТОРІ УКРАЇНИ.....124**

Ульянченко Т. А.,

студент I курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

ОСНОВНІ ПОЛІТИЧНІ ПОГЛЯДИ З. БЖЕЗІНСЬКОГО.....127

Яловець Д. С.,

студент I курсу спеціальності «Політологія» Маріупольського державного університету

ВЧЕННЯ ПЛАТОНА ПРО СПРАВЕДЛИВУ ДЕРЖАВУ.....130

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ДЕВ'ЯТОЇ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**«ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ
ВІДНОСИН ТА СВІТОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ»**

**У збірнику публікуються матеріали українською, російською, англійською
мовами**

МАРІУПОЛЬ : МДУ, 2019